

FÓRUM ARCHIVÁROV

ROČ. XXX. Č. 3 SEPTEMBER-DECEMBER 2021 NEPREDAJNÉ

OBSAH

EDITORIÁL

Mária Feješová V znamení strát /04

OZNAMY

Mária Feješová Z činnosti odborov /05

VÝBOR(N)OVINY

Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archívárov z 11. novembra 2021 v Bratislave /06

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV MESTSKÝCH, ŠPECIALIZOVANÝCH A CIRKEVNÝCH ARCHÍVOV A KATEDIER ARCHÍVNICTVA ZA ROK 2019

/07

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – ODBORNÉ ČLÁNKY A ROZHOVORY

František Chudják Archívy v dobe pandemickej –
Dotazník pre špecializované verejné archívy /22

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – SPRÁVY

Zuzana Kollárová Z publikačnej činnosti Štátneho archívu v Prešove,
pracovisko Archív Poprad počas „kovidového“ obdobia
v rokoch 2020 – 2021 /27

Barbora Kollárová Dedičstvo pre všetkých. DEKD 2021 v Štátnom archíve v Trnave /30

Michaela Weinštuková Výstava Židovský kódex – temný príbeh histórie /32

Ján Jakubík Výstava *Momenty zo života Židov*
v čase zavádzania protižidovských zákonov
(Od Mníchova po vydanie Židovského kódexu)
v Štátnom archíve v Banskej Bystrici /33

Judita Szekeresová Kováčsová Medzinárodná konferencia a výstava v Štátnom archíve v Trnave,
pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali
s názvom *Hospodárstvo v dejinách regiónu* /34

Mária Feješová Púť za Svätým otcom v Šaštíne-Strážach očami archivárky /37

Mária Feješová Šesťdesiat rokov Malokarpatského múzea v Pezinku /39

Peter Keresteš Archívna desiatka 2021 /41

Lucia Macalíková Deň otvorených dverí v topoľčianskom archíve /43

Ján Jakubík Výstava *Morbus epidemicus* v banskobystričskom archíve /45

Valéria Solčániová Výstava v kremnickom archíve
Rozpomienka na okrúhle výročia narodení
významných kremnických archívárov /46

Martina Orosová Keine Ahnung ist auch keine Lösung
alebo o výchove a vzdelávaní archívárov /49

Z MINULOSTI NAŠICH ARCHÍVOV

Tina Hrivňáková Archív mesta Bratislavy /58

– Ján Kúkel

Peter Jambor Gréckokatolícky arcibiskupský archív v Prešove /69

DO VAŠEJ KNIŽNICE – ANOTÁCIE

<i>Juraj Hirčák</i>	ZORIČÁK, Peter. Medailérstvo kremnickej mincovne. Tradície a vývoj 1499 – 1934	/72
<i>Michal Bernát</i>	Greg Steinmetz a jeho portrét Jakoba Fuggera	/73
<i>Štefan Hrivňák</i>	EVANS, Richard J. Hitler a konšpirácie. Tretia ríša v zajatí paranoidnej mysle	/74
<i>Jana Gubášová Baherníková</i>	Múzeum. Metodický, študijný a informačný recenzovaný časopis pre zamestnancov múzeí a galérií	/76

SPOMÍNAME

<i>Mária Feješová</i>	Navždy odišla Janka Príbulová	/79
<i>Eva Kerekešová</i>	Spomienka na Ondreja Petergáča	/81
<i>Eva Gábrišová</i>	Za Mgr. Melániu Kadlečikovou	/82
<i>Elena Hegyi</i>	Spomienka na archívára, pedagóga a historika Jozefa Gindla	/82

RÔZNE

<i>Kristína Becaniová</i>	Čo nám korona dala a čo nám vzala	/85
<i>Michala Lónčíková</i>	Koronabáda-NIE?	/85
<i>Neznámy autor</i>	Panychída	/87
Vianočný pozdrav		/88

FÓRUM ARCHIVÁROV

2021, roč. XXX, č. 3
ISSN 1339-8423 (online)
ISSN 1335-6658 (tlačené vydanie)

Vydáva:
Spoločnosť slovenských archivárov
Adresa: Drotárska cesta 42
P. O. BOX 115
840 05 Bratislava 45
Slovenská republika
www.archivari.sk

E-mail redakcie:
forum.archivarov@gmail.com

Šéfredaktorka:
Katarína Kučerová Bodnárová

Redakčná rada:
Marta Bednárová, Ivana Červenková, Mária Feješová,
Štefan Hrivňák

Jazyková korektúra: Ivana Červenková, Mária Feješová

Grafická úprava: Bronislava Porubská

Texty: © Kristína Becaniová, Michal Bernát, Ivana Červenková, Mária Feješová, Eva Gábrišová, Jana Gubášová Baherníková, Elena Hegyi, Juraj Hirčák, Štefan Hrivňák, Tina Hrivňáková, František Chudják, Ján Jakubík, Peter Jambor, Eva Kerekešová, Peter Keresteš, Barbora Kollárová, Zuzana Kollárová, Ján Kúkel, Michala Lónčíková, Lucia Macalíková, Martina Orosová, Valéria Solčániová, Judita Szekeresová Kováčsová, Michaela Weinštuková, Neznámy autor

Vychádza trikrát ročne v elektronickej podobe, nepredajné. Povolilo: MK SR 1 472/96.

Autorské práva vyhradené.
Akékoľvek rozmnožovanie textu a fotografií len s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.

Staršie čísla na www.archivari.sk.

Na obálke: Výstava Momenty zo života Židov v čase zavádzania protizidovských zákonov (*Od Mníchova po vydanie Židovského kódexu*) v bádateľni banskobystrického archívu.

Foto: Martin Haring.

Autorka PF: Tina Hrivňáková

EDITORIÁL

V znamení strát

Mnohí sa iste zhodneme v tom, že žijeme v šialených časoch. V celej našej spoločnosti panuje veľké napätie, slovná aj fyzická agresivita, neustále hádky a nejednota v základných otázkach. Ako ľudská komunita sme sa ideovo úplne rozpadli. Povedané trochu literárne, naša krajina sa stala jedným veľkým hryzoviskom. Najlepšie možno túto situáciu demonštrovať na postoji obyvateľov k vakcinácii, ale príkladov sa dá nájsť oveľa viac.

Spoločenské napätie sa dotýka každého z nás, či na pracovisku alebo v rodine. Neprijemnú mentálnu klímu zhoršujú ďalšie negatívne okolnosti. Pre pracovníkov štátnych archívov je to predovšetkým prepúšťanie, v poradí druhé ohlásené. V čase písania tohto úvodníka ešte stále nie je jasné, či bude realizované alebo sa opäť podarí to „nejako uhrať.“ Mizéria slovenského štátneho archívnictva po materiálnej, technologickej aj personálnej stránke sa z roka na rok prehľbuje. Od zamestnancov archívov sa čaká, že budú pracovať, že sa obetujú pre spoločné dobro, ale postarať sa o nich nie je a nebolo prioritou súčasnej ani predošlej vlády. Nevyhovujúce pracovné podmienky, nízke platy a nezáujem kompetentných o starostlivosť o písomné kultúrne dedičstvo sú alarmujúce.

Zmena, ktorú som čakala od nástupu novej vlády v marci 2020, sa zastavila na úrovni policajného vyšetrovania a súdnych káuz vysokopostavených ľudí. Iste, aj to je nejaký posun, ale na vysporiadanie sa s dlhodobými problémami (nielen) v archívnictve to nestačí. Tieto problémy bezpochyby nie sú adekvátne reflektované na kompetentných miestach. Alebo u členov vlády nastala akútna strata zmyslu pre realitu a absencia súdnosti. Inak by sa nemohlo stať, že si naša malá zadlžená krajina dovolila vyhodiť zo štátneho rozpočtu desiatky miliónov eur na očkovaciu lotériu namiesto nevy-

hnutných investícií do zdravotníctva, školstva či akejkolvek inej oblasti. Peniaze chýbajú všade. Po príklad neodkladnej investície nemusím ísť ďaleko. V našej druhej archívnej budove v Modre je aktuálne poškodená strešná izolácia a voda zateká do depotov. Obe budovy s depotmi a kanceláriami sú vykurované iba jediným plynovým kotlom, pretože zvyšné dva sú mimo prevádzky... Podotýkam, že ide o majetok štátu.

Pod dojmom týchto skľučujúcich skutočností som stratila všetky ilúzie o lepšej budúcnosti či posune našej krajiny dopredu. Nemôžem očakávať od ľudí na vedúcich postoch v štáte či priamo v rezorte vnútra nijakú pomoc ani podporu. Problémom je, že ako radový štátny zamestnanec som posledný článok potravinového reťazca, najviac čelím nefunkčnosti celého systému a musím sa s ňou vysporiadať. Presne v duchu povrávky „Pomôž si človeče, aj Boh ti pomôže.“ Okrem straty ilúzií ma zasiahla ešte jedna, oveľa emotívnejšia. V produktívnom veku náhle zomrela moja dlhoročná kolegyňa Janka. Odhliadnuc od veľkého citového otrasu, ktorý zasiahol celý náš kolektív, jej smrť prišla v tom najnevhodnejšom čase. V dôsledku avizovaného prepúšťania hrozí zrušenie jej systemizovaného miesta. Ak sa aj prepúšťanie neuskutoční, obsadiť 2. platovú triedu schopným a výkonným človekom s dlhodobou perspektívou je pri životných nákladoch v Bratislavskom kraji prakticky nemožné.

Záver by mal byť pozitívny. Chcela by som ponúknuť nejaké východisko, ale momentálne žiadne nevidím. Môžem hľadať inšpiráciu preň pohľadom do minulosti. Každá generácia sa musela popasovať s problémami svojej doby. Boli historické obdobia, v ktorých by som žiť určite nechcela. Básnik Ján Smrek ma povzbudzuje svojimi nadčasovými veršami: „Zápasíť treba. Neujst' nikdy z boja. Nebáť sa rán, že sa snáď nezahoja. Nepatriť nikdy medzi neveriacich. A milovať.“

Mária Feješová

OZNAMY

Z ČINNOSTI ODBOROV

Za uplynulé obdobie našu organizáciu postihlo viacero personálnych zmien. Náš veľmi aktívny predseda Jozef Meliš po odchode zo štátnych služieb k 31. máju 2021 zároveň ukončil členstvo v našej organizácii. Zomreli dvaja naši členovia, traja vystúpili a jeden sa pridal. Aktuálne je nás 58. Vo výbore sme ostali traja, ale doplnujúcimi voľbami chceme obnoviť náš počet a tiež si zvoliť predsedu. Riadnu členskú schôdzu sme nereali- zovali pre zhoršujúcu sa pandemickú situáciu, ale v pláne je jej uskutočnenie e-mailovým hlasovaním. I napriek oslabenému počtu členov výboru sme sa každý mesiac zúčastňovali výberových konaní na ministerstve vnútra, s ktorými nám vypomáhali naši kolegovia a členovia z Bratislavy. Táto agenda v blízkej budúcnosti nebude odčerpávať naše sily a čas, pretože od 15. 11. 2021 do odvolania je oficiálne pozastavené realizovanie výberových konaní na obsadzovanie štátnozamestnaneckých miest s výnimkou vedúcich pozícií a nesmú sa vykonávať nijaké personálne zmeny na dočasne uvoľnených miestach, a to ani trvalé preloženia.

Na začiatku októbra nás nemilo prekvapilo druhé ohlásené prepúšťanie štátnych a verejných zamestnancov. Riaditelia štátnych archívov zaslali návrhy konkrétnych mien podľa limitu, ktorý im bol určený z odboru archívov a registratúr. Bolo to ťažké rozhodovanie, lebo v niektorých prípadoch išlo o vážne ohrozenie fungovania menších pracovísk a ďalšie oklieštenie odborných činností

archívov. Niekde bola snaha zachovať neobsadené pracovné miesta na úkor obsadených pre prijatie výkonnejších pracovníkov. Aj toto úsilie smerom k skvalitneniu archívnych kolektívov by napokon vyšlo nazmar, pretože podľa platnej legislatívy by prepusteným zamestnancom bolo ponúknuté vhodné voľné miesto v ich archíve. Tieto dilemy na úrovni Sofínej voľby sú podľa všetkého načas zažehnané, lebo sa ukázalo, že prepúšťanie archívy nepostihne. Máme to považovať za úspech? Určite nie, pretože namiesto rozvoja sľubovaného predošlými vládami archívnictvo bojuje o svoje prežitie po všetkých stránkach, nielen personálnej.

Naša organizácia podporila druhé kolo vyjednávania o kolektívnej zmluve vyššieho stupňa osobnou účasťou na protestnom zhromaždení, ktoré sa konalo 27. októbra 2021 v Bratislave. Protest bol organizovaný Konfederáciou odborových zväzov (KOZ) v dôsledku odmietavého stanoviska vlády k navýšeniu platových taríf štátnych a verejných zamestnancov o 13 % a k ďalším požiadavkám, ktoré boli predmetom prvého kola vyjednávania koncom septembra 2021. Na proteste v Bratislave našu organizáciu reprezentovalo 12 členov, predovšetkým z archívu v Nitre a z trnavského pracoviska v Šali. Na Námestí slobody pred Úradom vlády sme sa pridali k rôznym odborárskym kolektívom z celého Slovenska. Patрили sme k najmenším skupinám, o to viac sme si uvedomili, že na zviditeľnenie nám chýbajú propagačné predmety, ako vlajky či vesty. Preto uvažujeme o ich zabezpečení pre budúce akcie tohto charakteru, o ktoré iste nebude núdza vzhľadom na veľké napätie v sociálnom dialógu medzi vládou a KOZ.

Mária Feješová

Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra

Účastníci z odborovej organizácie na protestnom zhromaždení v Bratislave 27. 10. 2021. Zdroj: Archív Ladislava Holečku.

VÝBOR(N)OVINY

ZÁPISNICA ZO ZASADNUTIA VÝBORU SPOLOČNOSTI SLOVENSÝCH ARCHIVÁROV Z 11. NOVEMBRA 2021

Program:

Zborník SSA 2019

Vyúčtovanie akcií SSA za rok 2021

Plán akcií SSA na rok 2022

Súčasná situácia v štátnych archívoch

Archív Múzea SNP

Rôzne

Na zasadnutí sa zúčastnilo 9 členov výboru a revíznej komisie, ako aj čestná predsedníčka Veronika Nováková. Traja členovia sa nezúčastnili. Rokovanie sa konalo prostredníctvom aplikácie Zoom. Účastníkov privítala predsedníčka Martina Orosová, ktorá rokovanie ďalej viedla.

Štefan Hrivňák informoval, že všetky príspevky do Zborníka SSA 2019 zhodnotili recenzenti a ukončené je aj prvé kolo jazykových korektúr. V priebehu decembra môže byť zborník daný graficke/grafikovi a vytlačенý môže byť začiatkom budúceho roku. Navrhol, aby bol zborník plnofarebný, pretože autori poslali veľké množstvo obrazovej prílohy. Predbežne požiadal spoločnosť DEVIN printing house, s. r. o., o cenovú kalkuláciu. Na grafické práce a zalomenie textu navrhuje osloviť Mgr. Bronislavu Porubskú.

Najbližším podujatím SSA bude decembrový online webinár venovaný problematike osobných fondov. Čas a koncepcia sa ešte spresní. Členovia výboru hovorili o svojich skúsenostiach s múzeami, kde osobné fondy bývajú často spracovávané ako zbierkové predmety, bez použitia archívnej metódy. Chýba aj základná evidencia o týchto fondoch, často je porušovaný provenienčný princíp. Preto sa výbor rozhodol, že na podujatie budú prizvaní aj odborníci z oblasti muzeológie a cieľom webinára bude komunikovať a riešiť i tieto problémy. Financie, ktoré sa minú v súvislosti s touto akciou, sa vyúčtujú z peňazí Sekcie archívniectva a pomocných vied historických Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV.

M. Orosová uviedla, že cieľom na rok 2022 je sústrediť sa na archívne dni. Tie sa uskutočnia v apríli v Smoleniciach a v zmysle stanov sa budú konať aj voľby do výboru a revíznej komisie SSA. Výbor

bude vyvíjať aktivitu smerom k svojim členom, aby rozmýšľali nad kandidatúrou do najbližších volieb.

Otvorila sa aj téma v súvislosti s plánovaným prepúšťaním zamestnancov ministerstva vnútra SR (ďalej MV SR). Výbor SSA bol anonymne kontaktovaný s informáciou, že zo štátnych archívov musia riaditelia prepustiť 10 % pracovníkov. Predsedníčka SSA M. Orosová adresovala 17. 10. 2021 list MV SR, v ktorom žiadala odpovede v zmysle zákona o slobodnom prístupe k informáciám. Dňa 22. 10. 2021 jej prišla z tlačového odboru MV SR odpoveď, v ktorej stojí, že personálne znižovanie stavu skutočne nastane, ale vzhľadom na prebiehajúce rokovania nie je možné konkretizovať ďalšie kroky. Medzitým však prenikla informácia, že plánované prepúšťanie v štátnych archívoch sa zastavilo, postihne však okresné úrady a iné sekcie a odbory MV SR, čo potvrdil aj P. Keresteš.

M. Orosová pokračovala v téme konštatovaním, že SSA nie je odborom archívniectva a registratúr (ďalej OAR) MV SR vnímaná ako rovnocenný partner, a zdá sa, že ani samotní archivári nemajú voči svojej stavovskej organizácii dôveru. Podľa V. Novákovej by mala SSA spracovať nezávislú koncepciu rozvoja archívniectva a ďalej pracovať v zmysle tohto dokumentu. R. Mareta uviedol, že by to bolo potrebné, avšak na to je nutné zozbierať potrebné dáta. Problém vidí v tom, že OAR MV SR nepublikuje žiadne štatistické údaje a je otáznе, či vôbec vykonáva zber dát v zmysle medzinárodných smerníc. M. Orosová uviedla, že by príslušnú ISO normu mohla SSA zakúpiť, mohla by sa preložiť a SSA by ju mohla využívať pre svoje potreby.

M. Orosová informovala, že v súvislosti s presunutím Múzea SNP z rezortu kultúry pod rezort obrany hrozí ich špecializovanému archívu, že bude zrušený a fondy prejdú do Slovenského národného archívu. SSA bude situáciu monitorovať.

R. Mareta uviedol, že pôsobí ako prizvaný expert pri komisii na tvorbu múzejného zákona. Ako veľký problém tejto komisie vidí, že členovia komisie nie sú dostatočne zorientovaní v archívnej problematike a navrhujú do zákona prijať paragraf, v ktorom bude uvedené, že múzeá nemajú povinnosť odovzdávať dokumenty vzniknuté zo svojej činnosti do štátnych archívov. R. Mareta v zmysle znenia súčasného zákona navrhol, aby mali múzeá zriadené vlastné špecializované archívy, no nemá takmer žiadnu podporu ostatných členov.

M. Orosová uviedla, že nová webová stránka SSA je takmer hotová. Treba len vybrať relevantný obsah zo starej stránky, ktorý sa preklopí. Mohla by byť spustená začiatkom budúceho roka.

R. Mareta informoval výbor a revíziu komisiu, že aktuálnym problémom sú požiadavky zo strany Ústavu pamäti národa (ÚPN), ktorý chce delimitovať fondy bezpečnostnej a súdnej povahy zo štátnych archívov. V. Nováková uviedla, že podľa nej je to v rozpore s archívnym zákonom. Podľa R. Marety ide o nebezpečný precedens, na základe ktorého si každá odborná a vedecká inštitúcia bude môcť pýtať archívne fondy zo štátnych archívov. Uviedol, že na stránke MV SR je zoznam týchto fondov a je otázne, či si na všetky bude ÚPN robiť nárok. Kľúčové je dostať sa k oficiálnym dokumentom, pretože inak nemôže SSA konať.

R. Mareta ďalej upozornil, že SSA by sa mala podľa jeho názoru zapojiť do prípravy novej Národnej sústavy povolaní¹. V doterajšej národnej sústave povolaní pozícia archivára nie je vôbec definovaná, ale je včlenená do rôznych iných pracovných pozícií, napr. správcu registratúry, kurátora, knihovníka a pod. Podľa Marety je táto absencia, vzhľadom na

slabé postavenie archivárov v slovenskej spoločnosti, problémom, ktorý treba riešiť. Výbor súhlasil, že je potrebné vyvinúť aktivitu, ktorá by smerovala k začleneniu pozície archivár do Národnej sústavy povolaní.

Výbor SSA odhlasoval B. Porubskej vyplatenie honoráru 300 € za grafické práce na troch číslach Fóra archivárov. Ďalej odhlasoval vyplatenie troch poukážok do Kníhkupectva Martinus na nákup kníh členom redakčnej rady Fóra archivárov.

Jednohlasne tiež prijal za členku SSA p. Končokovú z Archívu Múzea SNP. M. Weinštuková ukončila svoje členstvo z dôvodu odchodu zo Slovenského národného archívu.

Na záver predsedníčka SSA M. Orosová poďakovala členom výboru za účasť na zasadnutí.

Zapísal: Štefan Hrivňák
Overila: Martina Orosová

¹ https://sustavapovolani.sk/o_portali

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ ZAMESTNANCOV MESTSKÝCH, ŠPECIALIZOVANÝCH A CIRKEVNÝCH ARCHÍVOV A KATEDIER ARCHÍVNICTVA ZA ROK 2019

ARCHÍV MESTA BRATISLAVY

DUCHOŇ, Michal. Pezinské a Svätajurské panstvo vo vlastníctve Pálffyovcov. In *Historické štúdie*, 2019, roč. 53, s. 61-72, ISSN 0440-9515.

DUCHOŇ, Michal. Obrana Bratislavy v čase Bethlenovho povstania. In ŠIMONČIČOVÁ KOÓŠOVÁ, Petra (ed.). *Fortifikačné systémy na území Bratislavy. Od praveku po 2. svetovú vojnu. Zborník príspevkov zo sympózia „Fortifikačné systémy na území Bratislavy (od praveku po 2. svetovú vojnu)“*. Bratislava: Mestský ústav na ochranu pamiatok v Bratislave, 2019, s. 221-233, ISBN 978-80-570-1577-2.

DUCHOŇ, Michal. *1291 Privilégium Ondreja III.* Hl. mesto SR Bratislava, Múzeum mesta Bratislavy, Archív mesta Bratislavy, 2019, 28 s.

DUCHOŇ, Michal – DUCHOŇOVÁ, Diana. Katastrofy a pohromy v dejinách: perspektívy a súčasný stav bádania. In DUCHOŇOVÁ, Diana – BADA, Michal (eds.). *Pohromy, katastrofy a nešťastia v dejinách našich miest*. Bratislava: Vydavateľstvo Igor Iliť – RádioPrint, 2019, s. 15-35, ISBN 978-80-89867-05-9.

HRIVŇÁK, Štefan. *Jozef Watzka – srdcom archivár*. Bratislava: Spoločnosť slovenských archivárov, 2019, 332 s. + 28 s. obrazová príloha, ISBN 978-80-971356-6-9.

HRIVŇÁK, Štefan. Obecné symboly Dubovej. In FEJEŠOVÁ, Mária – TURCSÁNY, Juraj (eds.). *Dejiny obce Dubová*. Bratislava: Tatran, 2019, s. 9-14, ISBN 978-80-222-09106.

HRIVŇÁK, Štefan. Dubová v období veľkých zmien (1848 – 1918). In FEJEŠOVÁ, Mária –

- TURCSÁNY, Juraj (eds.). *Dejiny obce Dubová*. Bratislava: Tatran, 2019, s. 89-124, ISBN 978-80-222-09106.
- HRIVŇÁK, Štefan. Symboly obce Rišňovce. In HRUBÝ, Tomáš – ZIBUROVÁ, Helena a kol. *Rišňovce, monografia obce*. Rišňovce, 2019, s. 364-367, ISBN 978-80-973164-3-3.
- HRIVŇÁK, Štefan. Erb farnosti. In HRUBÝ, Tomáš – ZIBUROVÁ, Helena a kol. *Rišňovce, monografia obce*. Rišňovce, 2019, s. 513, ISBN 978-80-973164-3-3.
- HRIVŇÁK, Štefan. Štúdium dejepisu a filozofie na Slovenskej univerzite v Bratislave po druhej svetovej vojne (1945 – 1950). In *Bratislava. Zborník Múzea mesta Bratislavy*, 2019, roč. 31, s. 170-187.
- HRIVŇÁK, Štefan. Feuerordnung aus Pressburg. In KÖSTER, Gabriele – LINK, Christina (eds.). *Faszination Stadt. Die Urbanisierung Europas im Mittelalter und das Magdeburger Recht*. Magdeburg: Sandstein Verlag, 2019, s. 417-418.
- HRIVŇÁK, Štefan. (Recenzia) DASTON, Lorraine (ed.). *Science in the Archives : past, presents, futures*. Chicago – London: The University of Chicago Press, 2017, 397 s., ISBN- 13: 978-0-226-43253-3 (e-book). In *Archívny almanach*, 2019, roč. 2, s. 90-96, ISBN 978-80-972999-2-7.
- HRIVŇÁK, Štefan. Murár profesorom alebo Čo tu bolo a čo je dnes. In *Historyweb, informačný portál o histórii* [online]. Dostupné na: <<https://historyweb.dennikn.sk/clanky/detail/murar-profesorom-alebo-co-tu-bolo-a-co-je-dnes?fbclid=IwAR0Yx6yM9xIn5qFlyuz7Mnc3m7t8uzBBGcFXdB7NrA17Yay7Dy0oO7j5S9>>.
- HRIVŇÁK, Štefan. Rozhovor s Michalom Macháčkom o štúdiu v ruských archívoch. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 1, s. 27-29, ISSN 1339-8423.
- HRIVŇÁK, Štefan. Už 50 rokov. Spomienky na profesora Alexandra Húščavu (1906 – 1969). In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 2, s. 16-23, ISSN 1339-8423.
- HRIVŇÁK, Štefan. Otázky zemepanského hospodárenia a správy v novoveku. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 2, s. 32-33, ISSN 1339-8423.
- HRIVŇÁK, Štefan. (Anotácia) Kol. autorov. *Od Uhorského kráľovstva k Československej republike. Dokumenty z fondov slovenských regionálnych archívov k udalostiam v rokoch 1918 – 1919*. Bratislava: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív v Bratislave, Košice: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív v Košiciach, 2018, 500 s., ISBN 978-80-973256-0-2.
- In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 2, s. 72, ISSN 1339-8423.
- HRIVŇÁK, Štefan. (Anotácia) KAMENEC, Ivan – MICHELA, Miroslav. *Rozhovor s dejinami. Ivan Kamenec o cestách slovenskej histórie s Miroslavom Michelom*. Bratislava: Hadart, 2019, 156 s., ISBN 978-80-99941-00-8. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 3, s. 89-90, ISSN 1339-8423.
- HRIVŇÁK, Štefan. Deň otvorených dverí Archívu mesta Bratislavy. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 3, s. 41-42, ISSN 1339-8423.
- ČERVENKOVÁ, Ivana – HRIVŇÁK, Štefan. Otmar Gergelyi – seminár z cyklu Osobnosti slovenského archívnictva. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 3, s. 71-73, ISSN 1339-8423.
- FEJEŠOVÁ, Mária – HRIVŇÁK, Štefan. Súpis archívnych dokumentov zo štátnych archívov k 100. výročiu vzniku Československej republiky. I. diel. Kolektív autorov. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 1, s. 58-59, ISSN 1339-8423.

ARCHÍV SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO MÚZEA

- DZIMKOVÁ, Zuzana. Kultúrna a spoločenská činnosť rímskokatolíckej cirkvi na východnom Slovensku v rokoch 1945 – 1948. In *Dejiny*, 2019, roč. 6, č. 1, s. 32-43, ISSN 1337-0707.
- DZIMKOVÁ, Zuzana. Slovenské národné múzeum – Spišské múzeum v Levoči. In *Dejiny*, 2019, roč. 6, č. 1, s. 108-114, ISSN 1337-0707.
- KLINCOVÁ, Adriana. Seminár o ochrane fotografií a súvisiacich predmetov z plastu. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 2, s. 38-39, ISSN 1339-8423.
- KLINCOVÁ, Adriana. Staviteľ múzeí Michal Milan Harminc. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 3-4, s. 66-67, ISSN 1339-8423.
- KLIŽAN, Erik. Bojnický kalendár. In *Bojnické zvesti*, 2019, roč. 45, č. 1, s. 6; č. 2, s. 3; č. 3, s. 3; č. 4, s. 3; č. 5, s. 7; č. 6, s. 4; č. 7-8, s. 4-5; č. 9, s. 5; č. 10, s. 5; č. 11, s. 7; č. 12, s. 5, ISSN 1339-2662.
- KLIŽAN, Erik. Kúpel som dom. In *Prievidzský občasník*, 2019, roč. 16, č. 3, s. 30-31, ISSN 1339-3669.
- KLIŽAN, Erik. Odkiaľ pochádza Madona? Identifikácia pôvodnej lokality gotickej sochy. In *Múzeum*, 2019, roč. 65, č. 1, s. 32-34, ISSN 0027-5263.
- KLIŽAN, Erik. Prievidzské sobáše. In *Prievidzský občasník*, 2019, roč. 16, č. 1, s. 16-20, ISSN 1339-3669.

- KLÍŽAN, Erik. Prvé múzejné zbierky. In *Prievidzský občasník*, 2019, roč. 16, č. 1, s. 4-7, ISSN 1339-3669.
- KLÍŽAN, Erik. Stopy času v Bojniciach. In *Bojnické zvesti*, 2019, roč. 45, č. 1, s. 5; č. 2, s. 3; č. 3, s. 3; č. 4, s. 3; č. 5, s. 7; č. 6, s. 4; č. 7-8, s. 4; č. 10, s. 5; č. 11, s. 7, ISSN 1339-2662.
- KLÍŽAN, Erik. Poznáte osoby na fotografii? (Z klubu priateľov histórie). In *Bojnické zvesti*, 2019, roč. 45, č. 10, s. 4; č. 11, s. 7, ISSN 1339-2662.
- KLÍŽAN, Erik. Urbár alebo komposesorát? In *Prievidzský občasník*, 2019, roč. 16, č. 1, s. 12-13, ISSN 1339-3669.
- KLÍŽAN, Erik. Z učiteľského zápisníka. In *Prievidzský občasník*, 2019, roč. 16, č. 3, s. 13-15, ISSN 1339-3669.
- MACHAJDÍKOVÁ, Elena – MAJERSKÁ, Tatiana ml. Za Tatianou Majerskou (12. marec 1951, Petrohrad – 3. október 2019, Bratislava). In *Múzeum*, 2019, roč. 65, č. 4, s. 63, ISSN 0027-5263.
- MACHAJDÍKOVÁ, Elena – MARETTA, Robert Gregor. Archívy a informačné technológie. In *Múzeum*, 2019, roč. 65, č. 1, s. 17-19, ISSN 0027-5263.
- MACHAJDÍKOVÁ, Elena. Dušan Samuel Jurkovič. In GRÓFOVÁ, Mária – SŮRA, Pavel (eds.). *Čestní doktori Univerzity Komenského v Bratislave 1928 – 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2019, s. 77-82, ISBN 978-80-223-4617-7.
- MACHAJDÍKOVÁ, Elena. Slovenské národné múzeum v období prvej Československej republiky. In *Zborník Slovenského národného múzea 108-109 – História 54-55*. Bratislava: Slovenské národné múzeum, 2019, s. 7-33, ISBN 978-80-8060-457-8.
- MARETTA, Robert Gregor – MACHAJDÍKOVÁ, Elena. Staviteľ múzeí Michal Milan Harminc. In *Historická revue*, 2019, roč. 30, č. 10, s. 52-55, ISSN 1335-6550.
- MARETTA, Robert Gregor – VRTEL, Andrej. Historická záhrada na Mýtnej ulici v Bratislave. In *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, 2019, roč. 7, č. 1, s. 111-121, ISSN 1339-2204.
- MARETTA, Robert Gregor. Alfred Mäde. In GRÓFOVÁ, Mária – SŮRA, Pavel (eds.). *Čestní doktori Univerzity Komenského v Bratislave 1928 – 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2019, s. 176-178, ISBN 978-80-223-4617-7.
- MARETTA, Robert Gregor. Benjamino Segre. In GRÓFOVÁ, Mária – SŮRA, Pavel (eds.). *Čestní doktori Univerzity Komenského v Bratislave 1928 – 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2019, s. 191-194, ISBN 978-80-223-4617-7.
- MARETTA, Robert Gregor. Eugen Suchoň. In GRÓFOVÁ, Mária – SŮRA, Pavel (eds.). *Čestní doktori Univerzity Komenského v Bratislave 1928 – 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2019, s. 195-199, ISBN 978-80-223-4617-7.
- MARETTA, Robert Gregor. Grigore Constantin Moisil. In GRÓFOVÁ, Mária – SŮRA, Pavel (eds.). *Čestní doktori Univerzity Komenského v Bratislave 1928 – 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2019, s. 179-182, ISBN 978-80-223-4617-7.
- MARETTA, Robert Gregor. István Krompecher. In GRÓFOVÁ, Mária – SŮRA, Pavel (eds.). *Čestní doktori Univerzity Komenského v Bratislave 1928 – 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2019, s. 169-172, ISBN 978-80-223-4617-7.
- MARETTA, Robert Gregor. Jan-Jacques Bouckaert. In GRÓFOVÁ, Mária – SŮRA, Pavel (eds.). *Čestní doktori Univerzity Komenského v Bratislave 1928 – 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2019, s. 148-153, ISBN 978-80-223-4617-7.
- MARETTA, Robert Gregor. Piotr Grigorjevič Bogatyriov. In GRÓFOVÁ, Mária – SŮRA, Pavel (eds.). *Čestní doktori Univerzity Komenského v Bratislave 1928 – 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2019, s. 144-147, ISBN 978-80-223-4617-7.
- MARETTA, Robert Gregor. Poznámky k vysokoškolskej učebnici JAKUBČOVÁ, Renáta. Vznik a vývoj slovenských cirkevných provincií. Študijné texty konfesijného práva pre študentov právnickej fakulty. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2013, 143 s., ISBN 978-80-557-0547-7. In *Historický časopis*, 2019, roč. 67, č. 2, s. 333-343, ISSN 0018-2575.
- MARETTA, Robert Gregor. Stojan I. Pavlovič. In GRÓFOVÁ, Mária – SŮRA, Pavel (eds.). *Čestní doktori Univerzity Komenského v Bratislave 1928 – 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2019, s. 188-190, ISBN 978-80-223-4617-7.
- MARETTA, Robert Gregor. Tadeusz Marian Kotarbiński. In GRÓFOVÁ, Mária – SŮRA, Pavel (eds.). *Čestní doktori Univerzity Komenského v Bratislave 1928 – 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2019, s. 165-168, ISBN 978-80-223-4617-7.
- VARINSKÁ, Viera. Z činnosti Archívu Slovenského národného múzea v Martine v rokoch 2017 – 2018. In *Zborník Slovenského národného múzea 113 – Etnografia 60*. Martin: Slovenské národné múzeum, 2019, s. 183-185, ISBN 978-80-8060-465-3.
- ZIGO, Jakub. Lekárňen Zlatý orol na hrade Červený Kameň. In *Lekárnik*, 2019, roč. 24, č. 1, s. 56-59, č. 2, s. 62-63, ISSN 1335-924X.

ARCHÍV OCHRANY PRÍRODY A JASKYNIARSTVA

- AMBRÓZ, Leonard – GRESCHOVÁ, Eva. Prehľad vývoja ochrany prírody na Slovensku. In *Naturae tutela*, 2019, roč. 23, č. 2, s. 215-220, ISSN 1336-7609.
- AMBRÓZ, Leonard – GRESCHOVÁ, Eva – KOLLÁR, Daniel – ŠUBOVÁ, Danka. *Prírodné klenoty Slovenska a história ich ochrany*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, 160 s., ISBN 978-80-89933-22-8.
- AMBRÓZ, Leonard – GRESCHOVÁ, Eva. Vznik TANAP-u – prvého národného parku na Slovensku. In *Enviromagazín*, 2019, roč. 24, mimoriadne číslo, s. 17-18, ISSN 1335-1877.
- AMBRÓZ, Leonard – GRESCHOVÁ, Eva. Vznik Tatranského národného parku. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Tatry v dokumentoch : Zborník vedeckých príspevkov a referátov z medzinárodnej vedeckej konferencie. 12. – 13. september 2018, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 63-76, ISBN 978-80-89933-19-8.
- AMBRÓZ, Leonard – GRESCHOVÁ, Eva. Zrod ochrany prírody na Slovensku 1919 – 1939. In *Enviromagazín*, 2019, roč. 24, mimoriadne číslo, s. 4-5, ISSN 1335-1877.
- BARTOŠOVÁ, Eva. František Vitásek (1890 – 1973). In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR, 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 195-196, ISBN 978-80-89933-20-4.
- BARTOŠOVÁ, Eva. Vojtech Benický ako fotograf. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Vojtech Benický*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 67-72, ISBN 978-80-89933-13-6.
- BARTOŠOVÁ, Eva. Akvizičná činnosť špecializovaného Archívu Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva. In *Sinter*, 2019, roč. 27, č. 1, s. 19, ISSN 1336-7595.
- GRESCHOVÁ, Eva. Vplyv Ministerstva školstva a národnej osvety v Prahe a Referátu Ministerstva školstva a národnej osvety na vývoj a formovanie ochrany prírody v období 1. Československej republiky. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Stretnutie seniorov štátnej ochrany prírody na Slovensku : Zborník referátov a koreferátov z odbornej konferencie. 9. – 11. október 2019, Liptovský Mikuláš*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 20-38, ISBN 978-80-89933-17-4.
- ŠUBOVÁ, Danka – AMBRÓZ, Leonard – FARKAŠOVSKÁ, Eva – GRESCHOVÁ, Eva – KORENKOVÁ, Iveta – HOLÚBEK, Peter. Lokality svetového prírodného dedičstva SR vo fondoch a zbierkach Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva. In ANDROVIČOVÁ, Zlata – BELAŇOVÁ, Eliška (eds.). *Vybrané aspekty integrovaného manažmentu životného prostredia: kultúra a životné prostredie : Zborník pôvodných vedeckých prác*. Zvolen: Technická univerzita vo Zvolene, 2019, s. 79-100, ISBN 978-80-228-3200-7.
- GRESCHOVÁ, Eva. História ochrany prírody na Slovensku 1919 – 1939. In *Sinter*, 2019, roč. 27, č. 2, s. 2-15, ISSN 1336-7595.
- GRESCHOVÁ, Eva. František Havránek (1887 – 1964) a Važecká jaskyňa. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR. 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 15-21, ISBN 978-80-89933-20-4.
- GRESCHOVÁ, Eva. Vplyv Rudolfa Maximoviča (1886 – 1963) na vývoj štátnej ochrany prírody na Slovensku. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR. 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 25-32, ISBN 978-80-89933-20-4.
- GRESCHOVÁ, Eva. Jan Roubal a jeho činnosť v ochrane prírody na Slovensku. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR. 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 105-108, ISBN 978-80-89933-20-4.
- GRESCHOVÁ, Eva. Pôsobenie Karla Domina v oblasti ochrany prírody na Slovensku. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári*

- a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR. 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 111-114, ISBN 978-80-89933-20-4.
- GRESCHOVÁ, Eva. Zdeněk Wirth (1878 – 1961) osobnosť československej kultúrnej histórie v oblasti pamiatkovej starostlivosti. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR. 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 117-120, ISBN 978-80-89933-20-4.
- GRESCHOVÁ, Eva. Jan Hofman (1883 – 1945). In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR. 6. november 2018, Liptovský Mikuláš*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 171-172, ISBN 978-80-89933-20-4.
- GRESCHOVÁ, Eva – CHOMOVÁ, Iveta (eds.). *100 rokov štátnej ochrany prírody na Slovensku : Katalóg výstavy*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, 40 s., ISBN 978-80-89933-14-3.
- GRESCHOVÁ, Eva. Najdôležitejšie miľníky štátnej ochrany prírody na Slovensku (1919 – 2019). In *100 rokov štátnej ochrany prírody na Slovensku 1919 – 2019*. Banská Bystrica: Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, 2019, s. 6-14.
- GRESCHOVÁ, Eva. Vojtech Benický po odchode z múzea. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Vojtech Benický*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 75-78, ISBN 978-80-89933-13-6.
- GRESCHOVÁ, Eva. Vojtech Benický životopis. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Vojtech Benický*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 7-17, ISBN 978-80-89933-13-6.
- GRESCHOVÁ, Eva. Vojtech Benický na čele Múzea slovenského krasu. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Vojtech Benický*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 47-58, ISBN 978-80-89933-13-6.
- GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR. 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, 200 s., ISBN 978-80-89933-20-4.
- GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Zborník referátov Nové témy a nové formy v múzejníctve 21. storočia : 14. ročník Festival múzeí na Slovensku 26. – 27. jún 2017 Liptovský Mikuláš*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, 40 s., ISBN 978-80-89933-11-2 [online]. Dostupné na: file:///C:/Users/Spr%C3%A1vca/Downloads/festival_muzei_2017.pdf.
- GRESCHOVÁ, Eva – CHOMOVÁ, Iveta (eds.). *100 rokov štátnej ochrany prírody na Slovensku : Katalóg výstavy*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, 40 s., ISBN 978-80-89933-14-3.
- GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Stretnutie seniorov štátnej ochrany prírody na Slovensku : Zborník referátov a koreferátov z odbornej konferencie. 9. – 11. október 2019, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, 250 s., ISBN 978-80-89933-17-4.
- GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Vojtech Benický*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, 89 s., ISBN 978-80-89933-13-6.
- GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Tatry v dokumentoch : Zborník vedeckých príspevkov a referátov z medzinárodnej vedeckej konferencie. 12. – 13. september 2018, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, 300 s., ISBN 978-80-89933-19-8.
- GRESCHOVÁ, Eva – PRAŽENKA, Norbert. Pracovníci špecializovaných archívov v Liptovskom Mikuláši. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 1, s. 43-45, ISSN 1335-6658.
- GRESCHOVÁ, Eva. Slovo na úvod. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Tatry v dokumentoch : Zborník vedeckých príspevkov a referátov z medzinárodnej vedeckej konferencie. 12. – 13. september 2018, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 9, ISBN 978-80-89933-19-8.
- GRESCHOVÁ, Eva. Rozlúčka s Magdou Čopkovou (1954 – 2018). In *Sinter*, 2019, roč. 27, č. 1, s. 32, ISSN 1336-7595.

- GRESCHOVÁ, Eva. Slovo na úvod. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR. 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 9, ISBN 978-80-89933-20-4.
- CHOMOVÁ, Iveta. *Spracovanie povestí a legiend o jaskyniach vo vzťahu k jednotlivým regiónom Slovenska : záverečná správa*. PHÚ 2018, č. ú. IV.6.a. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, 70 s.
- CHOMOVÁ, Iveta. Archívna zbierka podzemných krasových javov ako výsledok elektronického spracovania údajov o jaskyniach na Slovensku. In *Múzeum*, 2019, roč. 65, č. 1, s. 20-22, ISSN 0027-5263.
- CHOMOVÁ, Iveta. Historické fotografie podzemných krasových javov. In *Sinter*, 2019, roč. 27, č. 1, s. 25-26, ISSN 1336-7595.
- VRBIČANOVÁ, Gréta – MOČKO, Matej – CHOMOVÁ, Iveta – JAKAB, Imrich. Komplexná analýza dostupnosti jaskýň v cestovnom ruchu Slovenska. In *Aktuální problémy cestovního ruchu. 14. mezinárodní konference. 27. – 28. února 2019, Jihlava, Vysoká škola polytechnická Jihlava*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2019, s. 431-439, ISBN 978-80-88064-42-8 [online]. Dostupné na: <https://kcr.vspj.cz/uvod/archiv/konference/aktualni-problemy-cestovniho-ruchu-2019>.
- CHOMOVÁ, Iveta. Josef Skutil (1904 – 1965). In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR. 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 123-129, ISBN 978-80-89933-20-4.
- CHOMOVÁ, Iveta. Karel Absolon (1877 – 1960). In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR. 6. november 2018, Liptovský Mikuláš*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 159-160, ISBN 978-80-89933-20-4.
- CHOMOVÁ, Iveta. Jaroslav Böhm (1901 – 1962). In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR. 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 163-164, ISBN 978-80-89933-20-4.
- CHOMOVÁ, Iveta. Vojtech Benický ako jaskyniar-sky priekopník. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Vojtech Benický*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 19-35, ISBN 978-80-89933-13-6.
- NEKORANCOVÁ, Miroslava. Vojtech Benický a budovanie knižnice múzea. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Vojtech Benický*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 61-64, ISBN 978-80-89933-13-6.
- NEKORANCOVÁ, Miroslava. Publikačná činnosť Vojtecha Benického. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Vojtech Benický*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 81-83, ISBN 978-80-89933-13-6.
- NEKORANCOVÁ, Miroslava – NEMEC, Miroslav – RYBKOVÁ, Želmíra. Hravé eko čítanie pre deti. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 1, s. 43, ISSN 1335-6658.
- NEKORANCOVÁ, Miroslava. Z knižničkej police. In *Sinter*, 2019, roč. 27, č. 1, s. 20, ISSN 1336-7595.
- NEMEC, Miroslav. *Od zločinu k trestu : Vývoj stoličného súdnictva na Liptove v 18. storočí*. Ružomberok: Society for Human Studies, 2019, 200 s., ISBN 978-80-972913-3-4.
- NEMEC, Miroslav. Rozsudok nad bývalým vojakom v prípade vraždy, 18. júla 1712. In SEGEŠ, Vladimír – ŠEĎOVÁ, Božena (eds.). *Pramene k vojenským dejinám Slovenska 1711 – 1792. III/1*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2019, s. 46, ISBN 978-80-89523-56-6.
- NEMEC, Miroslav. Výsluch a rozsudok nad ženou obvinenou zo smilstva, 5. mája 1730. In SEGEŠ, Vladimír – ŠEĎOVÁ, Božena (eds.). *Pramene k vojenským dejinám Slovenska 1711 – 1792. III/1*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2019, s. 77-78, ISBN 978-80-89523-56-6.
- NEMEC, Miroslav. Odsúdenie na telesný trest a nútenú vojenskú službu, 6. marca 1759. In SEGEŠ, Vladimír – ŠEĎOVÁ, Božena (eds.). *Pramene k vojenským dejinám Slovenska 1711 – 1792. III/1*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2019, s. 138-139, ISBN 978-80-89523-56-6.
- NEMEC, Miroslav. Prípad Juraja Sosnu, ktorý sa po pokuse o vraždu dobrovoľne pridal k vojsku, 11. apríla 1760. In SEGEŠ, Vladimír – ŠEĎOVÁ,

- Božena (eds.). *Pramene k vojenským dejinám Slovenska 1711 – 1792. III/1*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2019, s. 140-141, ISBN 978-80-89523-56-6.
- NEMEC, Miroslav. Dobrovoľné zmrzačenie zo strachu pred vojenskou službou. In SEGEŠ, Vladimír – ŠEĎOVÁ, Božena (eds.). *Pramene k vojenským dejinám Slovenska 1711 – 1792. III/1*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2019, s. 159, ISBN 978-80-89523-56-6.
- NEMEC, Miroslav. Výsluchy poddaných v prípade napomáhania vojenským dezertérom, 25. – 28. septembra 1773. In SEGEŠ, Vladimír – ŠEĎOVÁ, Božena (eds.). *Pramene k vojenským dejinám Slovenska 1711 – 1792. III/1*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2019, s. 170-177, ISBN 978-80-89523-56-6.
- NEMEC, Miroslav. Stav mestských lesov očami lesných inšpektorov (Ružomberok – prvá polovica 19. storočia). In EBELOVÁ, Ivana (ed.). *Formy a proměny diplomatické produkce v novověku III. : Diplomatika a proměny kulturní krajiny v novověku (1500 – 1945), 7. listopad, Praha, Národní archiv*. Praha: Národní archiv – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2019, s. 125-140, ISBN 978-80-7469-098-3.
- NEMEC, Miroslav. Tatranský spolok turistický. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Tatry v dokumentoch : Zborník vedeckých príspevkov a referátov z medzinárodnej vedeckej konferencie. 12. – 13. september 2018 Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 191-202, ISBN 978-80-89933-19-8.
- NEMEC, Miroslav. Podpaľačstvo v liptovských mestách v ranom stredoveku. In BADA, Michal – DUCHOŇOVÁ, Diana a kol. *Pohromy, katastrofy a nešťastia v dejinách našich miest*. Bratislava: Igor Iliť – RádioPrint, 2019, s. 183-200, ISBN 978-80-89867-05-9.
- NEMEC, Miroslav. Zločiny proti náboženstvu pred liptovským stoličným súdom v 18. storočí. In FRIMMOVÁ, Eva – KOHÚTOVÁ, Mária (eds.). *Reformácia a jej dôsledky na Slovensku*. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2019, s. 333-348, ISBN 978-83-8111-083-9.
- NEMEC, Miroslav. *Klub slovenských turistov a lyžiarov (1938) 1939 – 1941 (Rozbor archívneho fondu a inventár) : záverečná správa*. 2018 – 2019, PHÚ č. ú. IV.6.a, IV.5.b. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, 67 s.
- NEMEC, Miroslav. Pôsobenie Jana Václava Kašpara v slovenských jaskyniach v prvej polovici 20. storočia. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR. 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 133-143, ISBN 978-80-89933-20-4.
- NEMEC, Miroslav. Jan Eisner (1885 – 1967). In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR. 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 167-168, ISBN 978-80-89933-20-4.
- NEMEC, Miroslav. Radim Kettner (1891 – 1957). In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR. 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 183-184, ISBN 978-80-89933-20-4.
- NEMEC, Miroslav. Vladimír Krajina (1905 – 1993). In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR. 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 187-188, ISBN 978-80-89933-20-4.
- NEMEC, Miroslav. Jaroslav Štorkán (1890 – 1942). In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR. 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 191-192, ISBN 978-80-89933-20-4.
- NEMEC, Miroslav. Julius Zikmund (1881 – 1934). In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR. 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prí-*

- rody a jaskyniarstva. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 199-200, ISBN 978-80-89933-20-4.
- NEMEC, Miroslav. Vojtech Benický ako jaskyniar-sky funkcionár. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Vojtech Benický*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 37-45, ISBN 978-80-89933-13-6.
- NEMEC, Miroslav. Dúbrava v čase urbárskej regulácie 1. Obyvatelia našej obce pred zavedením tereziánskeho urbáru. In *Dúbravské noviny*, 2019, roč. 11, č. 1, s. 4-5, ISSN 1338-9475.
- NEMEC, Miroslav. Dúbrava v čase urbárskej regulácie 2. Obyvatelia našej obce pred zavedením tereziánskeho urbáru. In *Dúbravské noviny*, 2019, roč. 11, č. 1, s. 9, ISSN 1338-9475.
- NEMEC, Miroslav. Dúbrava v čase urbárskej regulácie 3. Práva a povinnosti dúbavských poddaných vyplývajúce z tereziánskeho urbáru. In *Dúbravské noviny*, 2019, roč. 11, č. 3, s. 3, ISSN 1338-9475.
- NEMEC, Miroslav. Dúbrava v čase urbárskej regulácie 4. Dúbavský tereziánsky urbár. In *Dúbravské noviny*, 2019, roč. 11, č. 4, s. 4-5, ISSN 1338-9475.
- NEMEC, Miroslav. Workshop obraz historické krajiny a jeho proměny v novověkém diplomatickém materiálu (1500 – 1945) (formy a proměny diplomatické produkce v novověku, 3. roč.). In *Historický časopis*, 2019, roč. 67, č. 2, s. 379-381, ISSN 0018-2575.
- NEMEC, Miroslav. 90. výročie objavenia jaskyne Driny. In *Smolenické noviny*, 2019, roč. 5, č. 3, s. 12-14.
- VAJS, Ján. Stručné zhrnutie činnosti Oldřicha Nusku a Alojza Lutonského v prospech rozvoja turistiky, cestovného ruchu a jaskyniarstva na Liptove v období existencie Československa. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR, 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 65-76, ISBN 978-80-89933-20-4.
- VAJS, Jan. Vladimír Holeček (1886 – 1971). In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR, 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 175-176, ISBN 978-80-89933-20-4.
- VAJS, Jan. Jaroslav Janák (1889 – 1971). In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Českí jaskyniari, ochranári a turisti na Slovensku v období 1. Československej republiky : Zborník referátov z konferencie k 100. výročiu vzniku ČSR, 6. november 2018, Liptovský Mikuláš, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 179-180, ISBN 978-80-89933-20-4.
- HOLÚBEK, Peter – VAJS, Ján. Najdlhšie jaskyne Jánskej doliny. In *Noviny z Jána*, 2019, roč. 42, s. 14.

ARCHÍV VÝTVARNÉHO UMENIA SNG

- KUČEROVÁ BODNÁROVÁ, Katarína. Reštaurátorka Mária Mariániová a jej „súkromná“ reštaurátorská dokumentácia. In *Monument revue*, 2019, roč. 8, č. 1, s. 48-56, ISSN 1338-807X.
- KUČEROVÁ BODNÁROVÁ, Katarína. Príhovor nového predsedu EURBICA a niekoľko postrehov k nemu. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 1, s. 25, ISSN 1339-8423.
- KUČEROVÁ BODNÁROVÁ, Katarína. Blog Medzinárodnej rady archivov. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 2, s. 16, ISSN 1339-8423.
- KUČEROVÁ BODNÁROVÁ, Katarína. Svetový deň digitálneho uchovávanía. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 3, s. 19, ISSN 1339-8423.
- KUČEROVÁ BODNÁROVÁ, Katarína. 40. rakúske archívne dni v Salzburgu. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 3, s. 62-63, ISSN 1339-8423.

ARCHÍV SAV (ÚSTREDNÝ ARCHÍV SAV)

- GESCHWANDTNER, Branislav. Zmeny toku Dunaja v priebehu dejín. In PALUGA, Lukáš – RĚPÁSOVÁ, Katarína (zost.). *Voda v dejinných súvislostiach / Víz szerepe a történelemben*. Bratislava – Komárno: MV SR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, 2019, s. 113-122, ISBN 978-80-973527-0-7.
- GESCHWANDTNER, Branislav. Storočie vynálezov a zmien. In *Dolné Vestenice. Kraj čerešní, šafranu a hokejových pukov*. Dolné Vestenice: Obec Dolné Vestenice, 2019, s. 69-93, ISBN 978-80-570-1038-8.

- GESCHWANDTNER, Branislav. Kozmonautka v SAV. In *Akadémia. Správy SAV*, 2019, roč. 55, č. 2, s. 26, ISSN 0139-6307.
- GUBÁŠOVÁ BAHERNÍKOVÁ, Jana. Michal Hubka a jeho prínos pri budovaní kardiochirurgie na Slovensku. In *Historica L : zborník k 60. narodeninám docenta Juraja Roháča*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, s. 75-83, ISBN 978-80-223 4946-8.
- HUČKO, Ján. Jubileum astronomickej spoločnosti. In *Akadémia. Správy SAV*, 2019, roč. 55, č. 6, s. 26, ISSN 0139-6307.
- JURÁNYI, Ladislav. Archívne pramene k dejinám Tatier z Ústredného archívu Slovenskej akadémie vied. In GRESCHOVÁ, Eva (zost.). *Tatry v dokumentoch : Zborník vedeckých príspevkov a referátov z medzinárodnej vedeckej konferencie. 12. – 13. september 2018 Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš*. Liptovský Mikuláš: Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, 2019, s. 243-250, ISBN 978-80-89933 19-8.
- JURÁNYI, Ladislav – MAJEROVÁ, Kristína. Hodi na dejepisu v Archíve Slovenskej akadémie vied : Správa o podujatí. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 3-4, s. 67-68, ISSN 1339-8423.
- JURÁNYI, Ladislav. Z histórie – O stavbe kostola v Dénešde (Jánošíkovej). In *Lužniansky spravodaj*, 2019, roč. 9, č. 4, s. 16, ISSN 1338-4945.
- JURÁNYI, Ladislav. Alexander Húščava – zakladateľ archívnickva na Slovensku. In *Akadémia. Správy SAV*, 2019, roč. 55, č. 5, s. 26, ISSN 0139-6307.
- KRASNOVSKÝ, Sebastian. Výročie UK a Učená spoločnosť. In *Akadémia. Správy SAV*, 2019, roč. 55, č. 4, s. 26, ISSN 0139-6307.
- KRASNOVSKÝ, Sebastian. Vojtech Kellö. In *Akadémia. Správy SAV*, 2019, roč. 55, č. 4, s. 26, ISSN 0139-6307.
- MAJEROVÁ, Kristína. Nie úplne nové centrá vied akadémie. In *Akadémia. Správy SAV*, 2019, roč. 55, č. 2, s. 26, ISSN 0139-6307.
- ŠPÁNIKOVÁ, Jana. Prvý vedúci Kabinetu matematiky. In *Akadémia. Správy SAV*, 2019, roč. 55, č. 5, s. 26, ISSN 0139-6307.
- v Martine v rokoch 1919 – 1950. Prvé ohnivo matičnej reťaze. Martin: Matica slovenská, 2019, 134 s., ISBN 978-80-8128-244-7.
- MADURA, Pavol. Ján Drahotín Makovický a Matica slovenská. In ĎURIŠKA, Zdenko (ed.). *Biografické štúdie 42*. Martin: Slovenská národná knižnica – Národný biografický ústav, 2019, s. 48-57, ISBN 978-80-8149-122-1, ISSN 0067-8724.
- MADURA, Pavol. Neúnnavný darca zbierok a zakladajúci člen Matice (Široká pôsobnosť Jána Drahotína Makovického). In *Slovensko*, 2019, roč. 41, č. 1, s. 10-11.
- MADURA, Pavol. Sídlna budova Matice slovenskej je v poradí druhou matičnou budovou. In *Hlas Matice*, 2019, roč. 2, č. 1, s. 6.
- MADURA, Pavol. Položili základy slovenskej vedy. In HAVIAR, Štefan (ed.). *Národný kalendár 2020*. Martin: Matica slovenská, 2019, s. 162-165.
- MADURA, Pavol. „Znamenity predstaviteľ slovenskej veci“ Franko Veselovský, málo známa osobnosť národného hnutia. In HAVIAR, Štefan (ed.). *Národný kalendár 2020*. Martin: Matica slovenská, 2019, s. 206-209.
- MADURA, Pavol. Storočnica miestnych odborov Matice slovenskej. In *Slovensko*, 2019, roč. 41, č. 4, s. 8, 9.
- MADURA, Pavol. Výnimočný zástoj v matičných dejinách. Pred sto rokmi začali vznikať prvé miestne odbory Matice slovenskej. In *Slovenské národné noviny*, 14. 12. 2019, roč. 34, č. 50, s. 7.
- MADURA, Pavol. Prvé ohnivko pevnej matičnej reťaze. Pred sto rokmi založili historicky prvý Miestny odbor Matice slovenskej v Martine. In *Slovenské národné noviny*, 21. 12. 2019, roč. 34, č. 51-52, s. 12.
- ŽUMÁROVÁ, Jana. (Recenzia) MADURA, Pavol. *Druhá budova Matice slovenskej. Od myšlienky po súčasnosť*. Martin: Matica slovenská, 2019, 176 s., ISBN 978-80-8128-227-0. In *Historický zborník*, 2019, roč. 29, č. 2, s. 243-245.

ARCHÍV MATICE SLOVENSKEJ

- MADURA, Pavol. *Druhá budova Matice slovenskej. Od myšlienky po súčasnosť*. Martin: Matica slovenská, 2019, 176 s., ISBN 978-80-8128-227-0.
- MADURA, Pavol. *Miestny odbor Matice slovenskej*

ARCHÍV UNIVERZITY KOMENSKÉHO

- GAHÉR, František. Dimitrij Filipovič Procenko (s. 129-131), Valentin Grigorjevič Lebedev (s. 132-134), Jan Mukařovský (s. 135-139), Otakar Borůvka (s. 140-143), Robert Hladký (s. 153-155), Josef Charvát (s. 156-160), Dionýz Ilkovič (s. 161-164), Ladislav Novomeský (183-187), Eugeniusz Rybka (207-210), Ján Tomáš Vilček (s. 479-482). Medailóny čestných doktorov. In GRÓFOVÁ, Mária – SŮRA, Pavel (eds.). *Čest-*

- ní doktori Univerzity Komenského 1928 – 2018. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, 544 s., ISBN 978-80-223-4617-7.
- GRÓFOVÁ, Mária – SŮRA, Pavel (eds.). *Čestní doktori Univerzity Komenského 1928 – 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, 544 s., ISBN 978-80-223-4617-7.
- GRÓFOVÁ, Mária. David Onisimovič Lordkipanidze (s. 173-175), Váráhgiri Vénkata Giri (s. 215-218), Nikolaj Nikolajevič Bogoľubov (s. 219-223), Eberhard Poppe (s. 224-227), Gianni Zail Singh (s. 232-235), Sergej Alexandrovič Ambarcumian (s. 236-239). Medailóny čestných doktorov. In GRÓFOVÁ, Mária – SŮRA, Pavel (eds.). *Čestní doktori Univerzity Komenského 1928 – 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, 544 s., ISBN 978-80-223-4617-7.
- OCÉNÁŠOVÁ, Jana – GRÓFOVÁ, Mária. Karel Malý (s. 369-372), Kofi Atta Annan (s. 376-379), 14. dalajláma Tenzin Gyatso (s. 388-394), Zbigniew Kazimierz Brzeziński (s. 395-398), Albert Huch (s. 399-402), Piotr P. Słonimski (s. 403-406), Zenon kardinál Grocholewski (s. 407-412), Renate Huch (s. 438-441). Medailóny čestných doktorov. In GRÓFOVÁ, Mária – SŮRA, Pavel (eds.). *Čestní doktori Univerzity Komenského 1928 – 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, 544 s., ISBN 978-80-223-4617-7.
- GRÓFOVÁ, Mária – HERNANDO, Margaréta et al. *Prvá dáma vzdelávania – 100 rokov Univerzity Komenského v Bratislave. Sprievodca k výstave Múzea mesta Bratislavy pri príležitosti 100. výročia vzniku Univerzity Komenského v Bratislave*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, 240 s., ISBN 978-80-223-4739-6.
- GRÓFOVÁ, Mária. Storočná Univerzita Komenského v Bratislave. In *Pamiatky a múzeá*, 2019, roč. 68, č. 2, s. 2-11.
- GRÓFOVÁ, Mária – HERNANDO, Margaréta. Dve výstavy k výročiu Univerzity Komenského v Bratislave. In *Pamiatky a múzeá*, 2019, roč. 68, č. 2, s. 58-59.
- ŠTVRTINOVÁ, Viera – DOSTÁLOVÁ, Katarína – GRÓFOVÁ, Mária. Angiology in the context of 100 years of the Czecho-Slovak cooperation and university education. Abstract. In *Kazuistiky v angiologii*, 2019, roč. 6, č. 1, s. 28-28, ISSN (print) 2336-2790.
- ŠTVRTINOVÁ, Viera – DOSTÁLOVÁ, Katarína – GRÓFOVÁ, Mária – ŠTVRTINA, Ján. Sto rokov Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a jej vplyv na formovanie slovenskej an-
giológie. In *Lekársky obzor*, 2019, roč. 68, č. 11, s. 395-399.
- GRÓFOVÁ, Mária. Strieborná medaila UK pre Viliama Csádera. In *Naša univerzita*, 2019, roč. 65, č. 6 (február), s. 10, ISSN 1338-4163.
- GRÓFOVÁ, Mária. „Stretnutie“ storočných univerzít v Poznani. In *Naša univerzita*, 2019, roč. 65, č. 10 (jún), s. 36, ISSN 1338-4163.
- GRÓFOVÁ, Mária. Vyberáme z archívu : Pred 51 rokmi bola UK svedkom ľudskej i spoločenskej tragédie. In *Naša univerzita*, 2019, roč. 66, č. 1 (september – október), s. 48, ISSN 1338-4163.
- GRÓFOVÁ, Mária. Vyberáme z archívu : Do SNP sa zapojili aj viacerí profesori i študenti. In *Naša univerzita*, 2019, roč. 66, č. 1 (september – október), s. 48, ISSN 1338-4163.
- HERNANDO, Margaréta. Angela Dorothea Merkel (s. 483-488), Anthony John Turner (s. 489-493), Pan Ki-mun (s. 494-498), Bernhard Günter Eitel (s. 499-504), Juriy Wybe Wladimiroff (s. 505-509), Emil Makovický (s. 510-515), Robert Allan Kolb (s. 516-520), Joseph Wang (s. 521-525). Medailóny čestných doktorov. In GRÓFOVÁ, Mária – SŮRA, Pavel (eds.). *Čestní doktori Univerzity Komenského 1928 – 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, 544 s., ISBN 978-80-223-4617-7.
- HERNANDO, Margaréta. Múzejno-dokumentačná činnosť Univerzity Komenského v Bratislave. In *Studia Museologica Slovaca : Roč. 3*. Bratislava: Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2019, s. 33-70, ISBN 978-80-89881-16-1.
- HERNANDO, Margaréta. *Prvá dáma vzdelávania : 100 rokov Univerzity Komenského v Bratislave – výstava k 100. výročiu vzniku univerzity* [online]. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019. Dostupné na: https://uniba.sk/fileadmin/ruk/archiv/Prva_dama_vzdelavania_-_vystava.pdf.
- KOREKÁČ, Ján. *Čo ste (ne)vedeli o Univerzite Komenského v Bratislave* [online]. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019. Dostupné na: https://uniba.sk/fileadmin/ruk/archiv/Vystava_UK_2019.pdf.
- KUKLIŠOVÁ, Karolína. *Výstava Insignie Univerzity Komenského v Bratislave* [online]. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019. Dostupné na: https://uniba.sk/fileadmin/ruk/archiv/Vystava_insignii_UK_v_Bratislave.pdf.
- MACOUNOVÁ, Jana. Anatolij Alexejevič Logunov (s. 240-243), Ján Kmeť (s. 244-247), Viktor Vasiljevič Skopenka (s. 248-251), Václav Havel (s. 252-257), Karl Rudolf Wernhardt (s. 258-

- 261), Alexander Dubček (s. 262-266), Ladislav Hanus (s. 267-270), Dagmar Čapková (s. 271-273), Christian Marzahn (s. 274-277), Jaroslav Jan Pelikan (s. 278-282), Daniel Belluš (s. 283-287), Juan Antonio Samaranch y Torelló (s. 288-291), Gustavo Villapalos Salas (s. 292-295), Herbert Oelschläger (s. 296-299), Károly Zalai (s. 300-303), Ernest Eichler (s. 304-308), Werner Ogris (s. 309-312), Karol Rebro (s. 313-317), František Kábele (s. 318-321), Federico Mayor Zaragoza (s. 322-325), Eugen Andrew Cernan (s. 326-329), Erhard Busek (s. 330-333), Walter Thirring (s. 334-337), Jozef kardinál Tomko (s. 338-341), Simon Wiesenthal (s. 342-345), Daniel Carleton Gajdusek (s. 346-349), Jan Axel Bringer Pontén (s. 350-352), Gottfried Schatz (s. 353-356). Medailóny čestných doktorov. In GRÓFOVÁ, Mária – SŮRA, Pavel (eds.). *Čestní doktori Univerzity Komenského 1928 – 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, 544 s., ISBN 978-80-223-4617-7.
- SŮRA, Pavel. Mieczysław Klimaszewski (s. 200-203), Ivan Alexejevič Muravjev (s. 204-206), Jevgenij Michajlovič Sergejev (s. 211-214), Vitalij Grigorjevič Kostomarov (s. 228-231). Medailóny čestných doktorov. In GRÓFOVÁ, Mária – SŮRA, Pavel (eds.). *Čestní doktori Univerzity Komenského 1928 – 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, 544 s., ISBN 978-80-223-4617-7.
- MACOUNOVÁ Jana. *November '89 – výstava k 30. výročiu Nežnej revolúcie* [online]. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2019. Dostupné na: https://uniba.sk/fileadmin/ruk/archiv/November__89_-_vystava_k_30._vyrociu_Neznej_revolucie.pdf.

ARCHÍV SLOVENSKEJ TECHNICKEJ UNIVERZITY

- Kol. autorov. *Profesori STU 1937 – 2017*. Bratislava: Spektrum, 2019, 342 s., ISBN 978-80-227-4919-0.
- Archív STU. prof. Ing. Dr. Jozef Trokan (3. 6. 1919 – 28. 5. 2002). In *Spektrum. Periodikum STU v Bratislave*, akademický rok 2018/2019, roč. XXV. /57./ č. 10, s. 7.
- KÁŇNOVIČOVÁ, Adriana. Profesor Trokan – iniciátor vzniku druhých insígnií našej univerzity. In *Spektrum. Periodikum STU v Bratislave*, akademický rok 2018/2019, roč. XXV. /57./ č. 10, s. 8-9.

KRISTEĽ, Martin – PÁLFFYOVÁ, Markéta. Ako inžinieri demontovali režim na technike (SVŠT). In *Spektrum. Periodikum STU v Bratislave*, akademický rok 2019/2020, ročník XXV. /57./ č. 3, s. 10-15.

LITERÁRNY ARCHÍV SLOVENSKEJ NÁRODNEJ KNIŽNICE

- JÁNOŠÍK, Marcel. Dejiny hudobnej kultúry. In PEKAR, Richard (ed.). *Jasenica v premenách času : 750 : 1269 – 2019*. Bytča: CORETA, 2019, s. 246-261, ISBN 978-80-570-1112-5.
- MACHUTOVÁ, Dominika. Ivan Valenta – tvorba spätá s duchovným poslanstvom. In BUGALOVÁ, Edita (ed.). *Malé osobnosti veľkých dejín – veľké osobnosti malých dejín V. Príspevky k hudobnej regionalistike. Zborník príspevkov z muzikologickej konferencie, Bratislava, 28. – 29. novembra 2018*. Bratislava: Slovenská muzikologická asociácia a Slovenské národné múzeum-Hudobné múzeum, 2019, s. 258-267, ISBN 978-80-8060-466-0.
- PÁSTOROVÁ, Eva. Príspevok k odievaniu v Martine v polovici 18. storočia (Na príklade archívneho dokumentu z Literárneho archívu SNK). In *Knižnica*, 2019, roč. 20, č. 4, s. 76-77, ISSN 1336-0965.
- PÁSTOROVÁ, Eva. Deň otvorených dverí v Literárnom archíve SNK. In *Knižnica*, 2019, roč. 20, č. 3, s. 82-87, ISSN 1336-0965.
- ŠIŠMIŠOVÁ, Karin (ed.). *Literárny archív vo fotografii*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2019, 72 s., ISBN 978-80-8149-126-9.
- TRNOVSKÁ, Miroslava. *Čo nového v DNA genealógii*. KEILHOZ, Martina. Einführung in die DNA-Genalogie. Historie, Grundlagen und Anwendung. In *Computer Genealogie. Magazin für Familienforschung*, 2018, roč. 33, č. 4, s. 6-11. In *Genealogicko-heraldický hlas*, 2019, roč. 29, č. 1-2, s. 69-70, ISSN 1335-0137.
- VALOVÁ, Mária. Zora Jesenská v zbierkach Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice. Pri príležitosti 110. výročia narodenia tabuizovanej prekladateľky, spisovateľky a redaktorky. In *Knižnica*, 2019, roč. 20, č. 3, s. 76-82, ISSN 1336-0965.
- WEISSOVÁ, Ivana. Obrazový archív Martina Benku v zbierkach Literárneho archívu Slovenskej národnej knižnice. In *Knižnica*, 2019, roč. 20, č. 4, s. 68-75, ISSN 1336-0965.

ARCHÍV PAMIATKOVÉHO ÚRADU SR

KAJANOVÁ, Denisa. (Recenzia) ŠIŠMIŠOVÁ, Karin (zost.). *Literárny archív 41*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2018, 267 s., ISBN 978-80-8149-100-9. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 1, s. 59-60, ISSN 1339-8423.

KAJANOVÁ, Denisa. (Recenzia) BOŽEKOVÁ, Martina (zost.). *Hudobný archív 17*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2018, 244 s., ISBN 978-80-8149-098-9. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 1, s. 61, ISSN 1339-8423.

OROSOVÁ, Martina. Jan Hofman – zakladateľ slovenskej monumentológie. In *Monument revue : Časopis Pamiatkového úradu SR na prezentáciu vedeckého poznávania kultúrneho dedičstva*, 2019, roč. 8, č. 1, s. 75-77, ISSN 1338-807X.

OROSOVÁ, Martina. Historik a pamiatkar Vendelín Jankovič. In *Monument revue : Časopis Pamiatkového úradu SR na prezentáciu vedeckého poznávania kultúrneho dedičstva*, 2019, roč. 8, č. 1, s. 77-78, ISSN 1338-807X.

OROSOVÁ, Martina. Šesťdesiatnik Gabriel Lukáč. In *Monument revue : Časopis Pamiatkového úradu SR na prezentáciu vedeckého poznávania kultúrneho dedičstva*, 2019, roč. 8, č. 2, s. 72-73, ISSN 1338-807X.

OROSOVÁ, Martina. Editoriál. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 3-4, s. 4-5, ISSN 1339-8423.

OROSOVÁ, Martina. Ochrana pamiatok ako nástroj ochrany a rozvoja kultúrneho dedičstva. In *100 rokov Bratislavskej župy (1919 – 2019). Zborník príspevkov z konferencie Bratislavského samosprávneho kraja, 24. 9. 2019*. Bratislava: Bratislavský samosprávny kraj a Academia Istropolitana Nova, 2019, s. 108-127.

ARCHÍV NÁRODNEJ BANKY SLOVENSKA

bez publikačnej činnosti

ARCHÍV ÚSTAVU PAMÄTI NÁRODA

MIKLE, Peter. Ochrana štátnej hranice na rieke Dunaj so zreteľom na r. 1952 – 1965. In PALUGA, Lukáš – RÉPÁSOVÁ, Katarína (zost.). *Voda v dejinných súvislostiach / Víz szerepe a történelemben*. Bratislava – Komárno: MV SR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, 2019, s. 55-75, ISBN 978-80-973527-0-7.

MIKLE, Peter. Činnosť vybraných pohraničných jednotiek a pohraničných oddelení Verejnej bezpečnosti počas augustových udalostí v roku 1968. In *Pamäť národa*, 2019, roč. 15, č. 2, s. 36-50, ISSN 1336-6297.

PYTLÍK, Pavol. Pramene k Nežnej revolúcii vo fondoch a zbierkach Archívu Ústavu pamäti národa. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 3-4, s. 24-29, ISSN 1339-8423.

ARCHÍV ZBORU VÄZENSKEJ A JUSTIČNEJ STRÁŽE

bez publikačnej činnosti

ARCHÍV MINCOVNE KREMNICA, š. p.

HIRČÁK, Juraj. K dejinám podnikového archívu Mincovne Kremnica, š. p. In *Fórum archivárov*, 2019, roč. 28, č. 3-4, s. 79-86, ISSN 1339-8423.

HIRČÁK, Juraj. Otvorenie novej podnikovej predajne v Banskej Štiavnici. In *Výročná správa Mincovne Kremnica, š. p.*, 2019, s. 11-13.

DIECÉZNY ARCHÍV V NITRE

BOŠANSKÝ, Martin. Zmeny v administratíve Biskupského úradu v Nitre po roku 1918. In *Duchovný pastier. Revue pre teológiu a duchovný život*, 2019, roč. C, č. 2-5, s. 202-208, ISSN 0139-861X.

ARCHÍV TRNAVSKEJ ARCIDIECÉZY

OLEXÁK, Peter a kolektív. *Florián Tománek, život a pôsobenie katolíckeho kňaza, politika a publicistu*. Ružomberok: vydavateľstvo Verbum, 2019, 217 s., ISBN 978-80-561-0698-3.

KATEDRA ARCHÍVNICTVA A POMOCNÝCH VIED HISTORICKÝCH FILOZOFICKEJ FAKULTY UNIVERZITY KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

BABIRÁT, Marián – CSIBA, Balázs (eds.). *Diplomatár šľachtického rodu Kondé* (Documenta Posoniensia II). Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, 289 s., ISBN 978-80-223-4637-5.

- FEDERMAYER, Frederik. *Zbierka erbových pečatí. Pečať – prameň rodovej heraldiky a genealógie*. I. diel. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, 304 s.
- FEDERMAYER, Frederik. Album mariánskeho bratstva pri jezuitskom kolégiu v Prešporke – prosopografický prameň k výskumu spoločenských elít uhorskej metropoly. In *Genealogické a heraldické informácie 2018*, roč. 23. Brno: Moravská genealogická a heraldická spoločnosť, 2019, s. 118-131.
- FEDERMAYER, Frederik. Pečať Kataríny Pálffyovej z roku 1563 a najnovšie poznatky o erbe Pálffyovcov. In *Historické štúdie : ročenka Historického ústavu Slovenskej akadémie vied*, roč. 53. Bratislava: Historický ústav SAV, 2019, s. 29-44, ISSN 0440-9515.
- FEDERMAYER, Frederik. Wappenbuch R. J. Helmersa – prameň k heraldickému výskumu ranonovovekých spoločenských elít stredoslovenských banských miest. In *Montánno-historický výskum na Slovensku a v strednej Európe*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2019, s. 10-33.
- FEDERMAYER, Frederik. Fridrich Hermann (+1622) trnavský učiteľ v kráľovských službách. In *Historica : Zborník k 60. narodeninám doc. Juraja Roháča*, roč. 50. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, s. 42-57.
- FEDERMAYER, Frederik. Tajomný H. S. identifikovaný (trochu netradičná pocta môjmu učiteľovi heraldiky). In *Genealogicko-heraldický hlas*, 2019, roč. 29, č. 1-2, s. 30-37, ISSN 1335-0137.
- FEDERMAYER, Frederik. (Recenzia) PÁLFFY, Géza. Die Krönungsfahnen in der Esterházy Schatzkammer auf Burg Forchtenstein. In *Mitteilungen aus der Sammlung Privatstiftung Esterházy*, Band 10, Jahrgang 2018, Eisenstadt, 226 s. In *Genealogicko-heraldický hlas*, 2019, roč. 29, č. 1-2, s. 63-64, ISSN 1335-0137.
- FEDERMAYER, Frederik. (Recenzia) VEDRÖDY, Egon – LACKO, Miroslav. *Rod Vedrödy. Dejiny a genealógia šľachtického rodu. Príspevok k dejinám uhorského mincovníctva a biografii mincovného majstra Pavla Jozefa Vedrödyho v druhej polovici 17. a prvej polovici 18. storočia*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 2018, 206 s. In *Genealogicko-heraldický hlas*, 2019, roč. 29, č. 1-2, s. 64-65, ISSN 1335-0137.
- NEMCOVÁ, Zuzana. Dubová v novom šate (1918 – 1939, 1939 – 1948). In TURCSÁNY, Juraj – FEJEŠOVÁ, Mária (eds.). *Dejiny obce Dubová*. Bratislava: Tatran, 2019, s. 125-164.
- NEMCOVÁ, Zuzana. Valentín Mančkovič – uhorský tlačiar v 16. storočí. In *Historický časopis*, 2019, roč. 67, č. 3, s. 55-81, ISSN 0018-2575. (spolu s Martou Špániovou a Luciou Lichnerovou).
- NEMCOVÁ, Zuzana. Premeny diplomatickej produkcie Bratislavskej stolice v 16. až 18. storočí. In ŠEDIVÝ, Juraj – VALO, Ján (zost.). *Formy a premeny diplomatickej produkcie v novoveku 1*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, s. 101-113.
- ROHÁČ, Juraj. List v každodennom živote mesta Trnava v 16. – 17. storočí. In ŠEDIVÝ, Juraj – VALO, Ján (zost.). *Formy a premeny diplomatickej produkcie v novoveku 1*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, s. 149-164.
- SOKOLOVSKÝ, Leon. Latinské nápisy na budovách Rimavskej Soboty. In *Gemer-Malohont*, roč. 15. Rimavská Sobota: Gemersko-malohontské múzeum, 2019, s. 66-76.
- SOKOLOVSKÝ, Leon. Drobnosti z minulosti Korkavy nad Rimavicou. Dobyťčie jarmoky v roku 1939. In *Kokavské zvesti*, 2019, roč. 20, č. 2, s. 9.
- SOKOLOVSKÝ, Leon. Kráľ Leopold I. písal o Korkavčanoch. In *Kokavské zvesti*, 2019, roč. 20, č. 4, s. 8.
- SOKOLOVSKÝ, Leon. (Recenzia) GRAUS, Igor. *Pro virtute et merito. Vznik a vývoj vyznamenání do roku 1815: panovnícke, dynastické, pontifikálne, záslužné a dámske rady a dekorácie*. Bratislava: Veda, 2017, 566 s., ISBN 978-80-224-1479-1. In *Vojenská história*, 2019, roč. 23, č. 2, s. 149-151, ISSN 1335-3314.
- SOKOLOVSKÝ, Leon. Ako vznikala vlastivedná monografia obce Korkava nad Rimavicou. In *Genealogicko-heraldický hlas*, 2019, roč. 29, č. 1-2, s. 30-37, ISSN 1335-0137.
- ŠEDIVÝ, Juraj. *Beiträge zur mittelalterlichen deutschsprachigen Schriftkultur in der Slowakei*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, 179 s.
- ŠEDIVÝ, Juraj. *Úvod do latinskej paleografie 1* (Skriptá na DVD). Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, 92 s.
- ŠEDIVÝ, Juraj. *Úvod do latinskej paleografie 2* (Skriptá na DVD). Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, 81 s.
- ŠEDIVÝ, Juraj. Mittelalterliche Rathäuser im mittleren Donaugebiet. Von Räumen der örtlichen Eliten zu Symbolen der städtischen Massen. In CZAJA, Roman et al. *Political functions of urban spaces and town types through the ages : making use of the historic town atlases in Europe*. Köln am Rhein: Böhlau, 2019, s. 161-198.

- ŠEDIVÝ, Juraj. Digital development of (curial) sources in Slovakia. In *Reti medievali rivista*, 2019, roč. 20, č. 1, s. 53-66 [online].
- ŠEDIVÝ, Juraj. Repräsentation der bürgerlichen und städtischen Identität im spätmittelalterlichen Pressburg. In *Das Wiener Fürstentreffen von 1515 : Beiträge zur Geschichte der Habsburgisch-Jagiellonischen Doppelvermählung*. Budapest: Művészettörténeti Intézet, 2019, s. 369-398.
- ŠEDIVÝ, Juraj. Kniha liturgických hodínok z Betliara – paleograficko-kodikologická analýza. In *Kniha hodínok Ilony Andrásyovej : klenot flámskej gotickej miniatúry. Katalóg výstavy*. Betliar: Andoras, 2019, s. 84-131, ISBN 978-80-570-1176-7.
- ŠEDIVÝ, Juraj. Úvod Diplomatika jedna alebo dve. Či tri? In ŠEDIVÝ, Juraj – VALO, Ján (zost.). *Formy a premeny diplomatickej produkcie v novoveku 1*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, s. 7-13.
- ŠEDIVÝ, Juraj. Úvod alebo k šesťdesiatinám doc. PhDr. Juraja Roháča, CSc. In *Historica : zborník k 60. narodeninám doc. Juraja Roháča*, roč. 50. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, s. 7-10.
- VALO, Ján. *Historica : zborník k 60. narodeninám doc. Juraja Roháča*, roč. 50. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, 168 s., ISBN 978-80-223-4946-8. (editor)
- ŠEDIVÝ, Juraj – VALO, Ján (zost.). *Formy a premeny diplomatickej produkcie v novoveku 1*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2019 (spolueditor)
- KATEDRA ARCHÍVNICTVA
A POMOCNÝCH VIED HISTORICKÝCH,
INŠTITÚT HISTÓRIE FILOZOFICKEJ
FAKULTY PREŠOVSKÉJ UNIVERZITY
V PREŠOVE**
- BODNÁROVÁ, Miloslava. *Činnosť hodnoverného miesta Jasovský konvent do roku 1350*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2019, 336 s., ISBN 978-80-555-2400-9.
- DOMENOVÁ, Marcela. Majetkové pomery Prešovčanov na prelome stredoveku a novoveku: sonda do majetkovoprávných písomností. In *Annales historici Presovienses*, 2019, roč. 19, č. 1, s. 7-29, ISSN 1336-7528.
- DOMENOVÁ, Marcela. Kniha milodarov pre fran-tiškáňov v Malackách (1945 – 1947). In *Spoločnosť a dejiny 2 (človek – priestor – kultúra)*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2019, s. 86-100, ISBN 978-80-555-2368-2. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Domenova8>.
- DOMENOVÁ, Marcela. Knižnica šľachtického rodu Zamoyski a problematika jej rekonštrukcie. In *Spoločnosť a dejiny 2 (človek – priestor – kultúra)*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2019, s. 46-66, ISBN 978-80-555-2368-2. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Domenova8>.
- DOMENOVÁ, Marcela. Spolková knižnica SEM Jednota Mateja Bahila v Prešove (obsah, podoba a zachovanie). In *Kniha 2019: zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry*. Martin: Slovenská národná knižnica, 2019, s. 313-335, ISBN 978-80-8149-120-7.
- DOMENOVÁ, Marcela. Geograf, kartograf a pedagóg Ján Tomka-Sásky a jeho dielo v historických knižniciach mesta Prešov. In *Z dejín národnej kultúry Slovenska 1 (udalosti, osobnosti a pamiatky z obdobia formovania moderného slovenského národa)*. Prešov: Štátna vedecká knižnica v Prešove, 2019, s. 9-19, ISBN 978-80-89614-64-6.
- DOMENOVÁ, Marcela. Torzo knižnice SEM JMB v Prešove v historickom fonde ŠVK v Prešove. In *Z dejín národnej kultúry Slovenska 1 (udalosti, osobnosti a pamiatky z obdobia formovania moderného slovenského národa)*. Prešov: Štátna vedecká knižnica v Prešove, 2019, s. 124-139, ISBN 978-80-89614-64-6.
- DOMENOVÁ, Marcela. (Recenzia) NOVOTNÁ, Eva – TRÖGLOVÁ SEJTKOVÁ, Mirka – CHRÁST, Jozef. *Poklady Mapové sbírky*. Praha: Universita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2016, 117 s., ISBN 978-80-246-3537-8. In *Dejiny: internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove*, 2019, roč. 14, č. 1, s. 142-143, ISSN 1337-0707. Dostupné na: http://dejiny.unipo.sk/PDF/2019/Dejiny_1_2019.pdf.
- DOMENOVÁ, Marcela. (Recenzia) KIZLING, Ján. *Vranov a okolie očami zberateľa*. Vranov nad Topľou: Európska zberateľská spoločnosť, 2018, 52 s., ISBN 978-80-972793-3-2. In *Spoločnosť a dejiny 2 (človek – priestor – kultúra)*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2019, s. 141-142, ISBN 978-80-555-2368-2. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Domenova8>.

- DOMENOVÁ, Marcela. (Recenzia) MARCINOVÁ, Františka – MIKULÍK, Dalibor (eds.). *Hostovská kniha rodiny Raisz na hrade Ľubovňa (1827 – 1882)*. Stará Ľubovňa: Ľubovnianske múzeum – Hrad, 2017, 513 s., ISBN 978-80-89860-06-7. In *Dejiny: internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove*, 2019, roč. 14, č. 1, s. 135-136, ISSN 1337-0707. Dostupné na: http://dejiny.unipo.sk/PDF/2019/Dejiny_1_2019.pdf.
- DOMENOVÁ, Marcela. (Recenzia) *Heraldica sanctorum: čiže slovné, ale tiež obrazové poučenie o heraldickom vyjadrení Najsvätejšej Trojice, Panny Márie, ako aj o zobrazovaní a rozpoznávaní jednotlivých svätcov v erboch*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2016, 278 s., ISBN 978-80-224-1547-7. In *Historia Ecclesiastica: časopis pre dejiny cirkvi a náboženstiev v Strednej Európe*, 2019, roč. 10, č. 1, s. 238-239, ISSN 1338-4341.
- DOMENOVÁ, Marcela. Židovské pamiatky na Slovensku. In *KUDĚJ: Časopis pre kulturní dějiny*, 2019, roč. 20, č. 2, s. 117-118, ISSN 1211-8109.
- DOMENOVÁ, Marcela. (Recenzia) TOMKOVÁ, Katarína (ed.). *CDA 2018: Trvalá udržateľnosť a perspektívy ďalšieho rozvoja LTP archívov*. Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 2018, 136 s., ISBN 978-80-89303-67-0. In *Spoločnosť a dejiny 2 (človek – priestor – kultúra)*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2019, s. 145-147, ISBN 978-80-555-2368-2. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Domenova8> (EDI).
- DOMENOVÁ, Marcela. (Recenzia) VALO, Ján (ed.). *Memory 2015*. Bratislava: Sport Marketing Company, 2017, 69, [3] s., ISBN 978-80-972770-2-4. In *Spoločnosť a dejiny 2 (človek – priestor – kultúra)*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2019, s. 136-138. ISBN 978-80-555-2368-2. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Domenova8>.
- DOMENOVÁ, Marcela – ČENTĚŠOVÁ, Mariana. Šľachtické rody na východnom Slovensku v stredoveku a ranom novoveku (vedecká konferencia, 26. – 27. september 2019, Krajské múzeum v Prešove). In *Spoločnosť a dejiny 2 (človek – priestor – kultúra)*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2019, s. 114-116, ISBN 978-80-555-2368-2. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Domenova8> (GII).
- DOMENOVÁ, Marcela. Štátny archív v Prešove usporiadal zaujímavú výstavu: Prešov, 29. marec 2019. In *Dejiny: internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove*, 2019, roč. 14, č. 1, s. 158-159, ISSN 1337-0707. Dostupné na: http://dejiny.unipo.sk/PDF/2019/Dejiny_1_2019.pdf.
- DOMENOVÁ, Marcela. Vedecká konferencia Premeny zemepanských miest a mestečiek v priebehu stáročí: Prešov 20. – 21. november 2019. In *Spoločnosť a dejiny 2 (človek – priestor – kultúra)*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2019, s. 126-128, ISBN 978-80-555-2368-2. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Domenova8>.
- DOMENOVÁ, Marcela. *Spoločnosť a dejiny 2 (človek – priestor – kultúra)*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2019, 147 s., ISBN 978-80-555-2368-2. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Domenova8>.
- KOTRUSOVÁ, Júlia. Majetky Jasovského prepošstva podľa metácie privilegálnej listiny Bela IV. z roku 1255. In *Dejiny: internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove*, 2019, roč. 14, č. 1, s. 10-20, ISSN 1337-0707. Dostupné na: http://dejiny.unipo.sk/PDF/2019/Dejiny_1_2019.pdf.
- KOTRUSOVÁ, Júlia. Možnosti výskumu premonštrátskych kláštorov na Slovensku v stredoveku. In *Codex historico-critica 2019: noetické východiská v kontexte interdisciplinárnych prístupov k histórii, literatúre, jazyku a umeniam*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2019, s. 187-204, ISBN 978-80-555-2347-7. Dostupné na: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Steflova2>.
- KOTRUSOVÁ, Júlia. Chotča v období stredoveku. In *Chotča v premenách storočí 1379 – 2019*. Chotča: Obec Chotča, 2019, s. 20-24, ISBN 978-80-570-0692-3.

Zdroj: informácie zaslané z jednotlivých pracovísk
a od autorov.

Spracovala: Ivana Červenková,
Slovenský národný archív

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – ODBORNÉ ČLÁNKY A ROZHOVORY

ARCHÍVY V DOBE PANDEMICKEJ – DOTAZNÍK PRE ŠPECIALIZOVANÉ VEREJNÉ ARCHÍVY

V súvislosti s prípravou XXIV. archívnych dní v SR, ktoré sa konali 20. mája 2021 formou online webinára, sme požiadali 24 špecializovaných verejných archívov o vyplnenie online dotazníka. Uvedený dotazník bol anonymný a zhromaždené dáta by mali slúžiť na získanie lepšieho prehľadu o činnosti špecializovaných verejných archívov počas pandémie. Dotazník sme rozdelili do štyroch častí: Archívy a vnútorné zdroje; Základné činnosti archívu vykonávané počas pandémie prácou z domu; Bádateľňa – opatrenia na ochranu bádateľov a pracovníkov a Všeobecné zhodnotenie.

Do uzávierky dotazníka 5. mája 2021 sme dostali 19 odpovedí, čo znamená, že do prieskumu sa zapojilo takmer 80 % špecializovaných verejných archívov a získané dáta tak majú veľkú výpovednú hodnotu. Za pomoc a cenné rady pri príprave dotazníka by som sa chcel veľmi pekne poďakovať Kataríne Kučerovej Bodnárovej z Archívu Slovenskej národnej galérie a Andrei Lekovej z Archívu Národnej banky Slovenska.

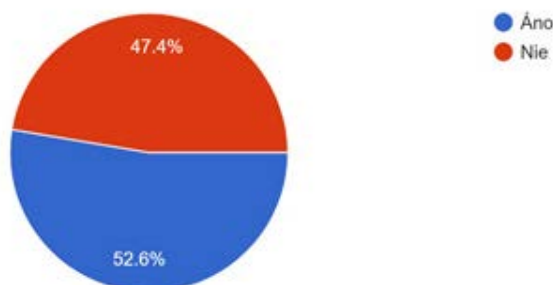
Archívy a vnútorné zdroje

V prvej časti dotazníka sme zisťovali, či v období od 15. marca 2020 do 15. apríla 2021 bola v špecializovaných verejných archívoch umožnená práca z domu, pričom takmer 95 % respondentov odpovedalo kladne. Práca z domu prevládala vo viac ako polovici špecializovaných verejných archívov. *Graf 1*

Požiadali sme preto zástupcov jednotlivých archívov, aby sa pokúsili vyjadriť v percentách alebo inak spresniť, ak sa uplatňoval nejaký kľúč striedania zamestnancov na pracovisku. Pri vyplňaní týchto voľných textových polí sa naplno preukázala variabilita prístupu jednotlivých archívov a ich zriaďovateľov k home office počas pandémie. Práca z domu sa pohybovala v rozmedzí od 0 do 75 %. V niektorých archívoch zamestnávateľ umožňoval prácu z domu iba v období najprísnejšieho lockdownu (výnimočného stavu), t. j. od 15. marca do 30. apríla 2020 a od 1. januára 2021 do 16. apríla 2021. Počas zvyšného obdobia vykonávali všetci zamestnanci archívu prácu na pracovisku. Archívy taktiež využívali striedanie zamestnancov v rámci jednej kancelárie, aby nedošlo k ich stretávaniu sa. Ak bolo potrebné vybaviť v práci niečo, čo nebolo možné vykonať elektronicky, len vtedy prišiel dotýčny pracovník do kancelárie. V niektorých archívoch musel byť aj počas najprísnejšieho lockdownu aspoň jeden zamestnanec, ktorý zabezpečoval nevyhnutné práce na pracovisku (kontrola depoziárov, vybavovanie neodkladnej úradnej agendy). V niektorých inštitúciách sa táto povinnosť vzťahovala iba na vedúceho archívu.

Ďalšie otázky boli venované technickému vybaveniu archívov, ktoré umožnilo prácu z domu. Na otázku, či zamestnávateľ umožňuje vzdialený prí-

V období od 15. marca 2020 do 15. apríla 2021 v našom špecializovanom verejnom archíve prevládala práca z domu
19 responses

Graf 1

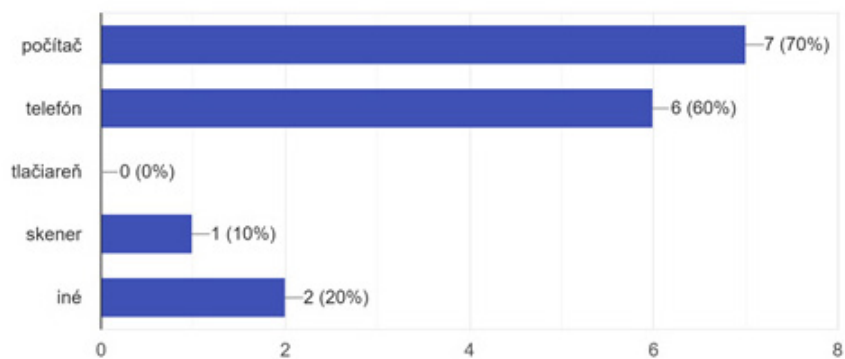
stup do služobnej e-mailovej pošty, odpovedalo takmer 95 % archívov kladne. Viac ako polovica zamestnávateľov zabezpečila technické vybavenie na prácu z domu. Vo väčšine prípadov išlo o počítač a služobný telefón. *Graf 2*

Vo viacerých prípadoch zamestnanci pracovali s vlastnými počítačmi a skenermi. Služobné telefónne čísla boli počas home office presmerované na súkromné mobily zamestnancov. V niektorých prípadoch zamestnávateľ zabezpečil prístup z domu do informačného systému správy registratúry pre všetkých zamestnancov, inde len pre vedúceho archívu.

Počas práce z domu bolo až 84,2 % zamestnancov špecializovaných verejných archívov schopných vybaviť služobnú korešpondenciu. Takmer 90 % archívov bolo schopných odpovedať bádateľom e-mailom a takmer 75 % archívov poskytlo bádateľom digitalizáty archívnych dokumentov aspoň čiastočne. *Graf 3*

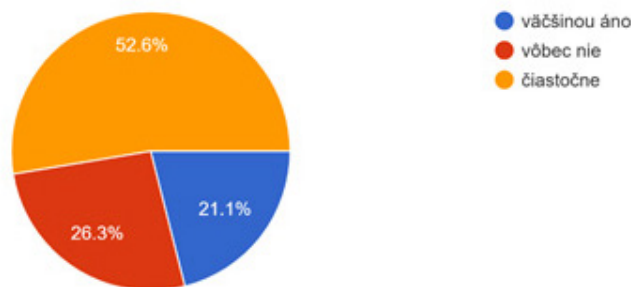
Takmer 90 % špecializovaných verejných archívov má k dispozícii funkčnú webstránku a takmer 60 % komunikuje s bádateľmi aj inou formou. Z bližšej špecifikácie formy komunikácie vyplynulo, že väčšina archívov na komunikáciu využíva štandardné informačné kanály, a to e-maily a telefón. Niektoré archívy mali možnosť komunikovať prostredníctvom sociálnych sietí ako instagram alebo facebook. Väčšina archívov zasielala bádateľom digitalizáty z pracoviska cez úschovňu, zamestnanci jedného archívu mali možnosť ich zasielať aj z domu, ale len digitalizáty uložené na e-cloude ar-

Zaškrtnite, čo z toho
10 responses

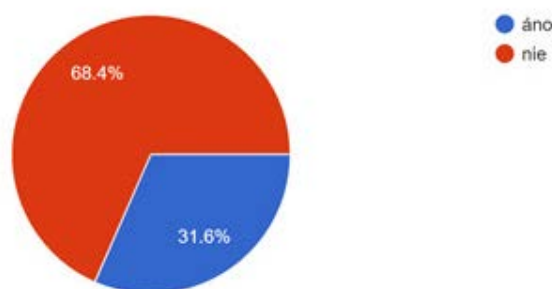
Graf 2

Počas práce z domu boli jednotliví pracovníci schopní poskytnúť bádateľom digitalizáty
19 responses

Graf 3

Náš archív má online prístupnú databázu archívnych dokumentov (napríklad bádateľský portál, elektronický archív a pod.)
19 responses

Graf 4

chívu. Časť archívov nemá vytvorenú vlastnú webovú stránku a sociálne siete, využíva však tie, ktoré má k dispozícii zriaďovateľská inštitúcia.

V súvislosti s prístupom bádateľov k informáciám uloženým v archívnych fondoch vyplynulo, že až 13 z 19 oslovených špecializovaných verejných archívov (68,4 %) má online zverejnený súpis archívnych fondov a zbierok, avšak iba 47,5 % archívov má online zverejnené inventáre a iba tri archívy majú online prístupnú databázu archívnych dokumentov (napríklad bádateľský portál, elektronický archív a pod.). *Graf 4*

Potešujúcou správou bolo, že 7 z 19 archívov má online prístupné digitalizáty svojich archívnych dokumentov, pričom zo 17 odpovedí vyplynulo, že 13 špecializovaných verejných archívov má zdigitalizovanú časť archívnych dokumentov (ale nemá ju zverejnenú online). *Graf 5*

Základné činnosti archívu vykonávané počas pandémie prácou z domu

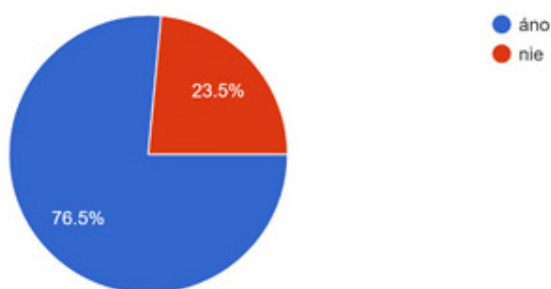
Druhá časť dotazníka bola venovaná základným činnostiam archívu vykonávaným počas pandémie prácou z domu. Až 63,2 % z oslovených 19 špecializovaných verejných archívov bolo počas pandémie schopných fyzicky spracovávať archívne fondy, pri-

čom v šiestich prípadoch bolo umožnené archivárom vziať si archívne dokumenty domov. *Graf 6*

Takmer 60 % zamestnancov špecializovaných verejných archívov sa podarilo počas práce z domu vytvoriť archívne pomôcky a takmer 50 % mohlo naplniť údaje do databázového systému. *Graf 7*

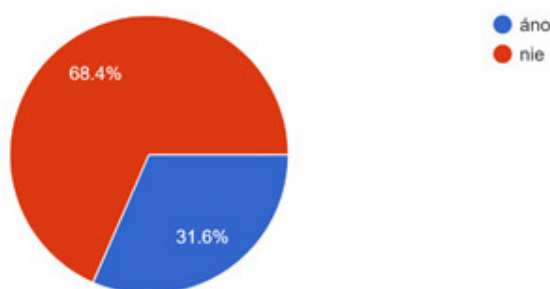
Počas práce z domu sa až 73,7 % zamestnancov špecializovaných verejných archívov mohlo venovať publikačnej, vedeckej činnosti a vyše 50 % z nich si dopĺňalo vzdelanie (školenia, webináre, účasť na online konferenciách).

Náš archív má zdigitalizovanú časť archívnych dokumentov, ale nemá ju zverejnenú online
17 responses

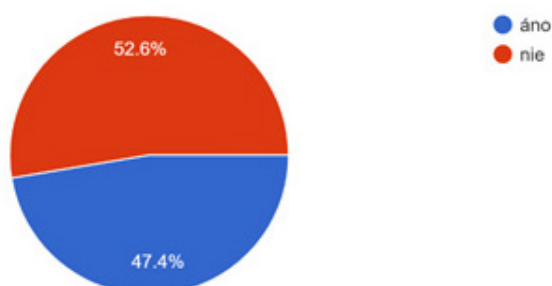
Graf 5

Inštitúcia umožnila vziať si archívne dokumenty domov
19 responses

Graf 6

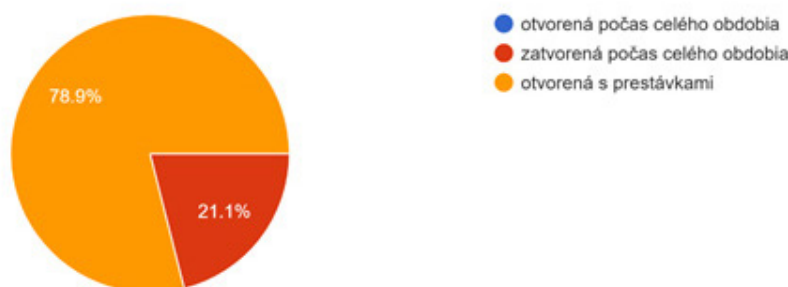
Pracovníci mohli naplniť údaje do databázového systému
19 responses

Graf 7

Bádateľňa nášho archívu bola v čase od 15. marca 2020 do 15. apríla 2021 pre verejnosť

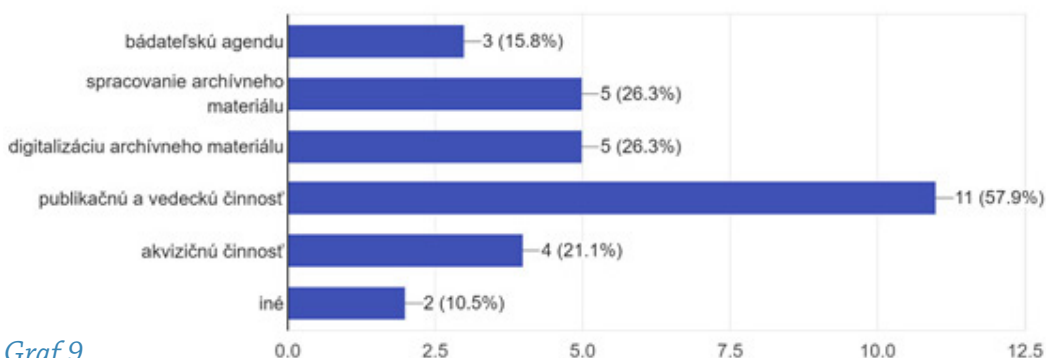
19 responses

Graf 8

Situácia v roku 2020 najmenej ovplyvnila

19 responses

Graf 9

Bádateľňa – opatrenia na ochranu bádateľov a pracovníkov

Tretia skupina otázok bola zameraná na opatrenia na ochranu bádateľov a zamestnancov. Z celkového počtu 19 oslovených špecializovaných verejných archívov malo v čase od 15. marca 2020 do 15. apríla 2021 až 15 archívov (78,9 %) otvorenú bádateľňu pre verejnosť s prestávkami a štyri archívy pristúpili k jej úplnému uzatvoreniu. Z bližšej špecifikácie vyplynulo, že vo väčšine prípadov boli bádateľne otvorené na prezenčné štúdium v mesiacoch máj až október. Graf 8

Na ochranu zamestnancov bádateľne znížilo jej kapacitu až 14 archívov (93,3 %), bola zabezpečená dezinfekcia (chemicky a žiarením) priestorov bádateľne, v 93,3 % archívov boli zabezpečené ochranné rúška/respirátory a rukavice pre pracovníkov bádateľne. Medzi ďalšie opatrenia môžeme zaradiť obmedzenie úradných hodín bádateľne (9 archívov zo 14, čo predstavuje 64,3 %) a obmedzenie času bádania pre jedného bádateľa (7 archívov z 15, čo predstavovalo 46,7 %). Rovná polovica oslovených archívov sa snažila obmedzené možnosti štúdia archívnych dokumentov kompenzovať zväčšeným objemom skenovania a podrobnejšími rešeršami. Väčšina archívov poskytovala archívne dokumenty

elektronicky (zasielanie cez úschovňu). Viaceré archívy obmedzili sprístupňovanie nespracovaného archívneho materiálu, čo za normálnych okolností nerobili. Až 17 oslovených archívov (94,4 %) uviedlo, že počet bádateľov v roku 2020 bol v porovnaní s rokom 2019 nižší a iba jeden archív zaznamenal prírastok bádateľských návštev. Z bližšej špecifikácie vyplynulo, že pokles bádateľov bol veľmi rôznorodý – od 7 % až po 90 %. Pri voľných textových odpovediach sme sa stretli s veľmi zaujímavým a milým vysvetlením nižšieho počtu bádateľov, ktoré bolo spôsobené najmä tým, „že ľudia boli aj chápvaví a nesnažili sa silou-mocou prísť, keď bola situácia fakt neistá. Veľkú väčšinu bádateľov sme dokázali vybaviť dištančne.“

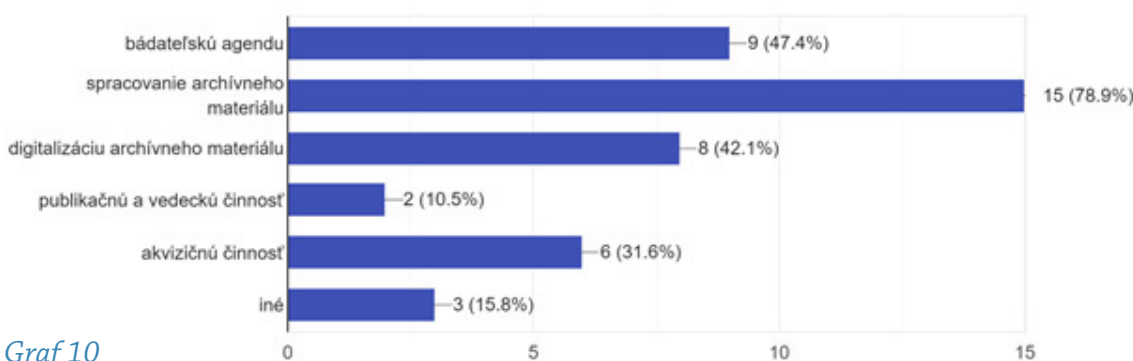
Všeobecné zhodnotenie

Pandémia v oblasti archívnictva celkom pochopteľne najviac negatívne ovplyvnila spracovanie archívneho materiálu, bádateľskú agendu a akvizičnú činnosť. Graf 9

Okrem toho pandémia obmedzila spoluprácu archívu s ostatnými organizačnými útvarmi zriaďovateľa, došlo k spomaleniu rozvoja a vylepšení v archíve, ktoré sa ťažšie pripravujú, ak nie sú všetci v práci, z čoho vyplýva aj istá opatrnosť v zavádzaní zmien (hlavne finančne náročných). Zamestnanci

Situácia v roku 2020 najviac negatívne ovplyvnila

19 responses

Graf 10

boli nútení vo zvýšenej miere venovať sa digitalizácii dokumentov, ktoré by si za iných okolností bádatelia mohli študovať v bádateľni. Z toho dôvodu nemali čas venovať sa spracovávaniu dokumentov ani v čase, keď boli v práci, okrem samotného skenovania museli popisovať skeny (metadáta) a ukladať ich na cloudové úložisko.

Pandémia taktiež negatívne ovplyvnila spoluprácu s inými inštitúciami, predovšetkým v oblasti nadväzovania nových kontaktov a odovzdávania rôznych poznatkov. V prípade, že zriaďovateľ dovolil vziať si archívny materiál domov, spracovávali sa len malé celky, jednoškatuľové fondy. Veľké fondy, ktoré boli rozpracované, ostali stáť a bude náročné sa opäť k nim vrátiť. Obmedzila sa aj prax študentov.

Naproti tomu situácia v roku 2020 najmenej ovplyvnila publikačnú a vedeckú činnosť. Graf 10

Napriek neľahkému obdobiu, ktorým musela prejsť celá spoločnosť, aj naša archívna societa, poprosili sme respondentov dotazníka, aby sa pokúsili napísať tri pozitíva, ktoré vyplývajú zo situácie zapríčinennej pandémiou. Pandémia a s ňou spojené obmedzenia priniesli väčší priestor pre odbornú prácu, účasť na webinároch a konferenciách, vzdelávanie. Aktívna účasť na rôznych webinároch ukázala nové možnosti prezentácie archívneho dedičstva. Archivári zistili, kde sú hranice „práce z domu“, pričom tento modul možno využívať aj v dobe po-pandemickej. Zriaďovateľ archívu (manažment) pochopil, že zamestnanci (nielen archívu) vedia svoju hlavnú agendu zabezpečovať aj počas home office. Nadriadení začali viac dôverovať svojim zamestnancom v tom zmysle, že aj na home office budú vykonávať riadne svoju prácu, i keď to nebude presne od 8.00 do 16.00 h. Zamestnanci na home office sa zasa naučili samostatne si organizovať svoj pracovný čas, naučili sa osobnej zodpovednosti a disciplíny.

Zaviedli sa online zasadnutia nielen vedeckých podujatí, ale aj pracovných porád a komisií. Viacerým archívom sa dištančnou formou podarilo zrealizovať akvizičnú komisiu. Podarilo sa posunúť v tvorbe interných metodík archívnych činností, ktoré sa pri bežnej prevádzke kompletizovali dosť pomaly.

Vo zvýšenej miere sa prešlo na elektronické vybavovanie správnej agendy pre fyzické osoby a orgány verejnej moci. Prechod na elektronickú komunikáciu s bádateľmi sa stretol s kladnou odozvou na rýchlosť a kvalitu vybavenia.

Viaceré archívy pristúpili k úprave stratégie digitalizácie archívnych dokumentov. Pandémia pomohla presvedčiť manažment o potrebe elektronizácie a digitalizácie, konečne došlo k naštartovaniu komunikácie s IT špecialistami inštitúcie a postupnému riešeniu požiadaviek archívu v tomto smere.

Menej bádateľov prinieslo viac času na práce v depozitároch, napríklad pri príprave vyradovania. Pandémia priniesla väčší priestor na aktualizáciu a revíziu elektronických databáz (prírastková kniha, lokačný prehľad, A-fondy). Archivári sa počas práce z domu vo väčšej miere venovali prepisu archívnych pomôcok z klasickej do elektronickej podoby, spracovaniu rôznych evidencií v elektronickej podobe. Došlo k zrýchleniu tempa digitalizácie archívneho materiálu, opravili sa tisíce metadát starších digitalizátov. Boli vytvorené e-cloudové úložiská pre digitalizáty.

Najdôležitejším a najvýznamnejším pozitívom tejto zložitej doby bolo zistenie, či utvrdenie sa v tom: „že si navzájom (kolegovia) vieme aj vo vypätých a náročných situáciách spolu pomôcť, zastúpiť sa, vyjsť si v ústrety a držať spolu, aj keď každý sme mali v niečom ťažkú situáciu (školo povinné deti, starostlivosť o rodičov, niektorí aj zvýšenú mieru strachu z nákazy)“.

František Chudják

Archív Národnej banky Slovenska

AKTUÁLNE ZO ŽIVOTA ARCHIVÁROV – SPRÁVY

Z PUBLIKAČNEJ ČINNOSTI ŠTÁTNEHO ARCHÍVU V PREŠOVE, PRACOVISKO ARCHÍV POPRAD POČAS „KOVIDOVÉHO“ OBDOBIA V ROKOCH 2020 – 2021

Pandémia Covid-19 jednoznačne poznačila aj pracovnú činnosť archivárov a historikov. Paradoxne, v čase, keď mnohým znemožnila pracovné nasadenie, v Štátnom archíve v Prešove, pracovisko Archív Poprad umožnila pokojnejšia atmosféra väčšie pracovné a tvorivé nasadenie, čo sa prejavilo v bohatej publikačnej činnosti. V roku 2020 vyšli nasledovné publikácie:

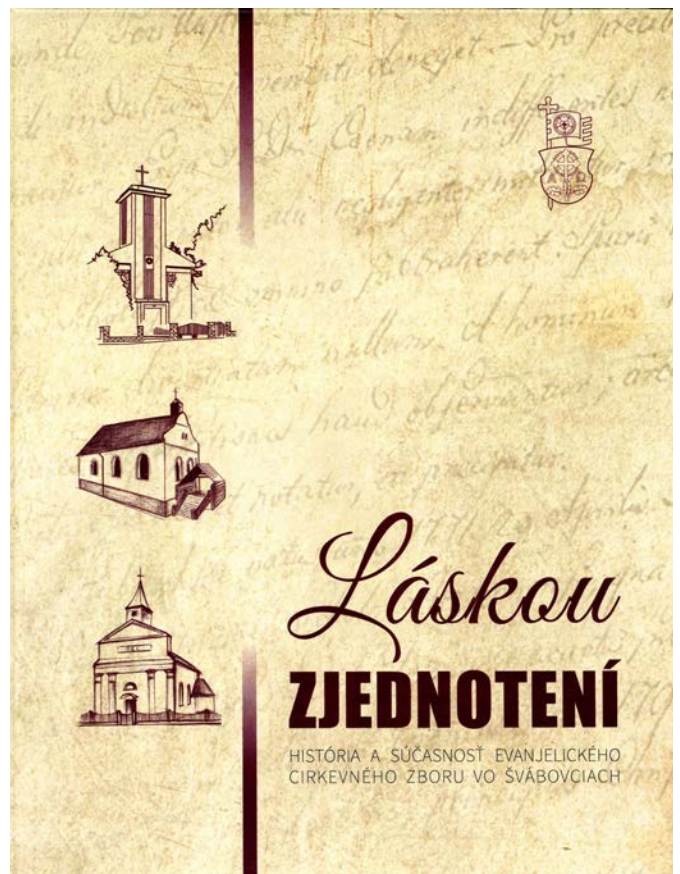
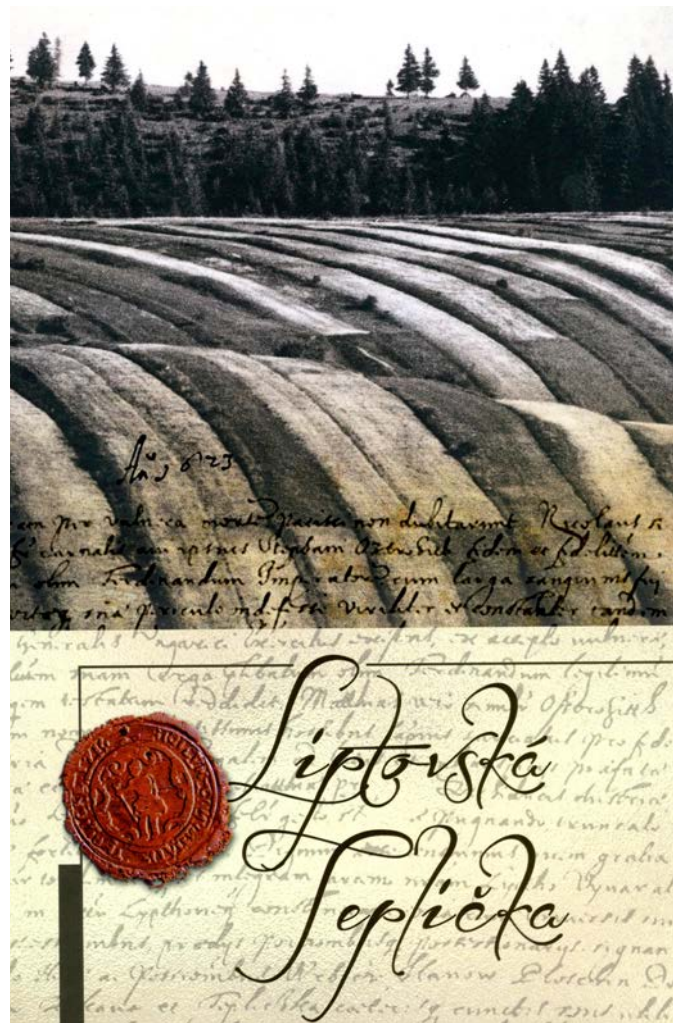
KOLLÁROVÁ, Zuzana (zost.). Liptovská Teplička. Liptovská Teplička: Obec Liptovská Teplička, 2020, 375 s. (náklad 1500 ks)

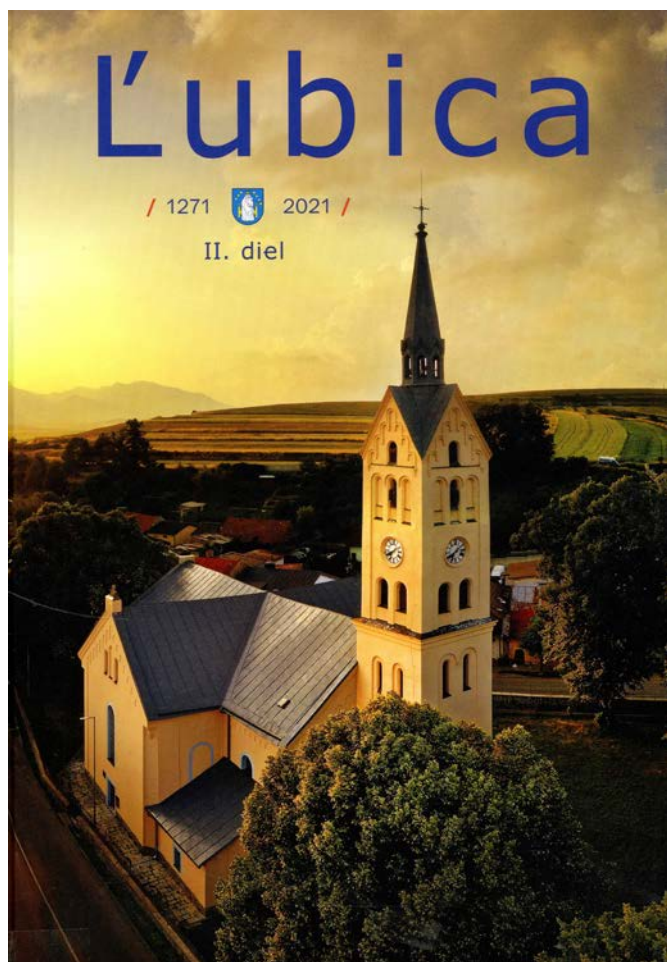
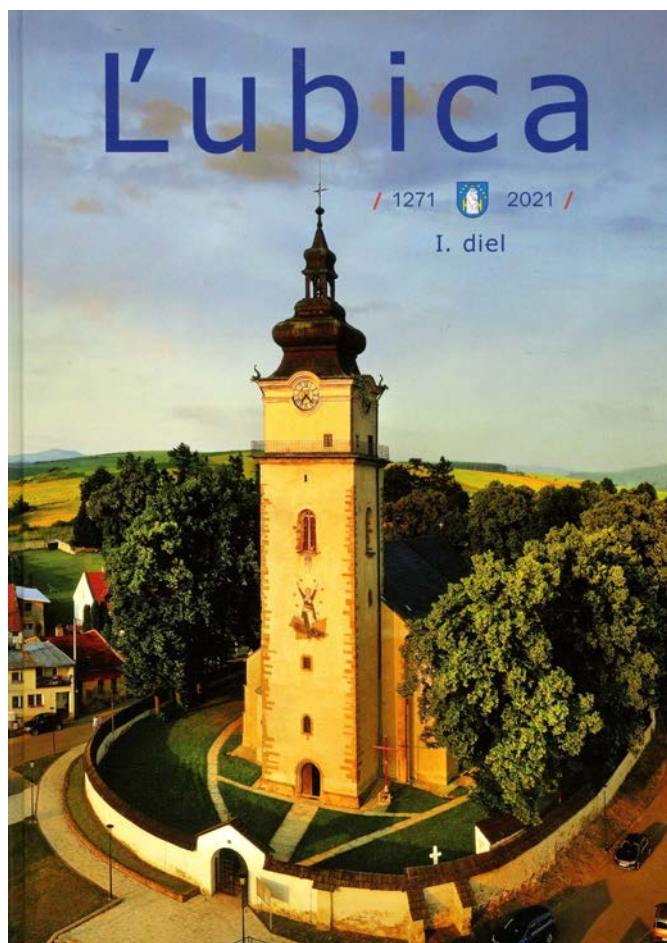
Ide o klasicky zostavenú plnofarebnú monografiu rázovitej, a najmä etnograficky a turisticky nesmierne príťažlivej liptovskej obce, ktorá je už súčasťou okresu Poprad. Publikácia je bohato ilustrovaná mnohými fotografiami. Výnimochou ju robia okrem iného aj fotografie čestného občana Liptovskej Tepličky a zaslúžilého umelca Martina Martinčeka. V súťaži Kniha Prešovského samosprávneho kraja 2020 obsadila 2. miesto.

V autorskom kolektíve pracovali na monografii archivárky z Popradu: Zuzana Kollárová, Božena Malovcová, Martina Šlampová a Miroslav Martinický zo Štátneho archívu v Žiline so sídlom v Bytči. Ostatnými autormi boli: Júlia Dudášová, Zdena Krišková, Stanislav Misál, Anton Potaš, Marián Soják.

MALOVCOVÁ, Božena – ZAŤKO, Martin (zost.). Láskou zjednotení. Poprad: Popradská tlačiareň, Vydavateľstvo, s. r. o., 2020, 303 s. (náklad 400 kusov)

Kniha sa venuje histórii evanjelického cirkevného zboru vo Švábovciach od najstarších čias až do súčasnosti. Súčasťou tohto zboru boli v minulosti aj filiálky Hozelec, Gánovce a Hranovnica. Okrem histórie jednotlivých zborov sa čitatelia môžu zoznámiť i s históriou evanjelického školstva v spomenutých obciach.

Texty archivárok z Popradu Boženy Malovcovej a Martiny Šlampovej doplnil výskum archivára Ladislava Vrtela z MV SR, odboru archívov a registratúr a ostatných autorov: Janette Filičkovej, Daniely Korenkovej, miestneho kňaza Martina Zaťka a jeho manželky Viery Zaťkovej Pališinovej.

KOLLÁROVÁ, Zuzana – ŠVORC, Peter (zost.). Štrba a jej dejiny do roku 1945. Štrba: Obecný úrad v Štrbe, 2020, 372 s. (náklad 2000 kusov)
KOLLÁROVÁ, Zuzana – SÝKORA, Michal – ŠVORC, Peter (zost.). Štrba a jej dejiny po roku 1945. Štrba: Obecný úrad v Štrbe, 2021, 544 s. (náklad 2000 kusov)

Monografia obce Štrba pozostáva z dvoch dielov, ktoré vychádzajú z bohatého archeologického a archívneho výskumu. Napriek tomu, že sa o Štrbe už veľa popísalo, vždy je čo objavovať. V monografiách je 2421 fotografií, ktoré sa pozbierali aj vďaka obyvateľom obce, mnohým vedeckým inštitúciám a zberateľom. Zárukou kvality diela je i vysoko odborný kolektív autorov.

V 1. diele archivársku societu zastupovali Zuzana Kollárová a Božena Malovcová zo Štátneho archívu v Prešove, pracovisko Archív Poprad a Peter Vítek zo Štátneho archívu v Žiline so sídlom v Bytči, pracovisko Archív Liptovský Mikuláš. Z ostatných autorov na monografii pracovali Ján Endrödi, Milan Koreň, Peter Reichwalder, Marián Soják a Peter Švorc.

Na 2. diele z archivárov pracovali opäť rovnakí autori: Zuzana Kollárová a Božena Malovcová zo Štátneho archívu v Prešove, pracovisko Archív Poprad a Peter Vítek zo Štátneho archívu v Žiline so sídlom v Bytči, pracovisko Archív Liptovský Mikuláš. Autorský kolektív doplnila Júlia Dudášová, Peter Chudý, Ľubomíra Ilanovská, Michal Sýkora a Peter Švorc.

KOLLÁROVÁ, Zuzana a kol. Ľubica (1271 – 2021) 1. diel. Kežmarok: Vydavateľ JADRO, 2021, 352 s. (náklad 1200 kusov)
KOLLÁROVÁ, Zuzana a kol. Ľubica (1271 – 2021) 2. diel. Kežmarok: Vydavateľ JADRO, 2021, 415 s. (náklad 1200 kusov)

Zaujímavosťou dvojdielnej monografie je, že bola vydaná pri príležitosti udelenia mestských práv Ľubici, i keď najstaršia písomná zmienka o obci pochádza z roku 1251. V Ľubici majú tradíciu, podľa ktorej aj predchádzajúce menšie monografie vydávali práve pri tejto príležitosti. Ľubica sa v minulosti profilovala hlavne ako remeselné centrum, keďže mala v tesnej blízkosti kráľovské

mesto Kežmarok. Podľa daňových povinností bola najbohatším mestom zo spišských miest zálohovaných Poľsku v rokoch 1412 – 1772. V knihách nájde čitateľ aj 862 fotografií sprítomňujúcich život jej obyvateľov.

Kolektív autorov pozostával z profesionálnych archeológov a historikov a z miestnych milovníkov histórie. Za archivárov spomeňme v 1. diele Boženu Malovcovú, Martinu Šlampovú a Zuzanu Kollárovú zo Štátneho archívu v Prešove, pracovisko Archív Poprad, Ľuboša Janačka zo Štátneho archívu v Bratislave a vyštudovaného archivára, v súčasnosti pedagóga a historika Petra Olexáka z Katolíckej univerzity v Ružomberku. Okrem nich sa prírode venovali Stanislav Pavlarčík, Ján Krem-paský st. a Ján Krem-paský ml. a Anton Česánek, ktorý spracoval kratšie kapitoly z hospodárstva. Archeológiu spracoval Marián Soják a archeologické nálezy žiaľ už zosnulý Ján Hunka. V 2. diele uverejnili svoje štúdie z archivárov Zuzana Kollárová, Božena Malovcová a Peter Olexák. Ďalšími autormi boli František Hanáček, Marcel Hanáček, Ján Krem-paský, Ján Rusňák, Ján Dziač a Anton Česánek.

BARTUNEK, Anton – SENČEK, Richard (ed.)
25. sympóziu z dejín farmácie. Zborník prednášok z 25. sympózia z dejín farmácie konaného pri príležitosti 185. výročia narodenia a 125. výročia úmrtia lekárniky Viliama Aurela Scherfela. Banská Bystrica, 2021, 173 s.
(náklad 100 kusov)

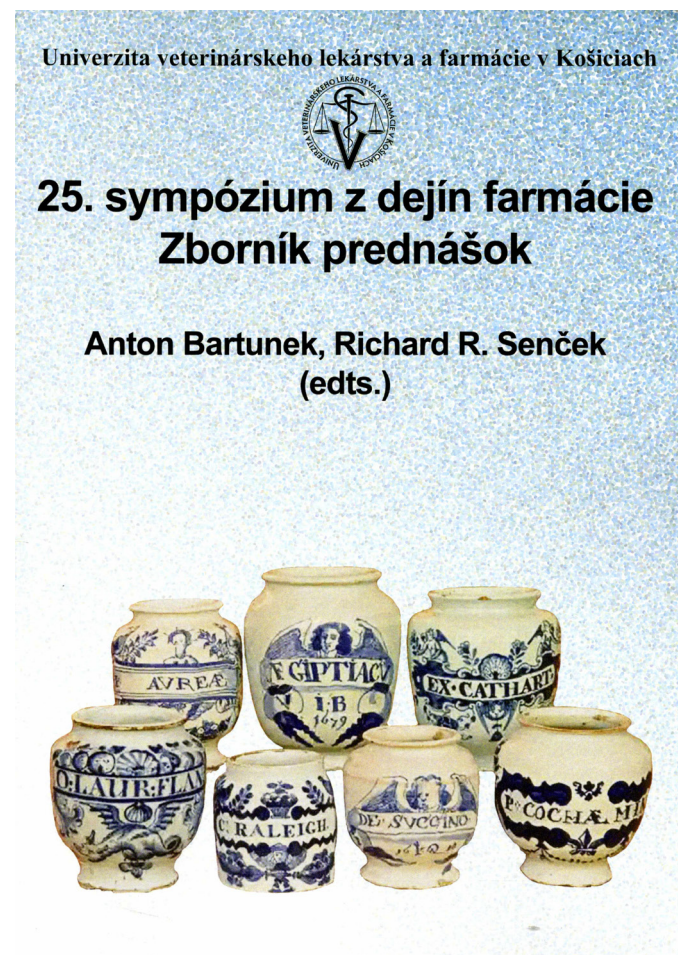
Očakávaný zborník vyšiel kvôli pandémie s ročným oneskorením. Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Poprad sa podieľal organizačne na jeho realizácii, keďže Viliam Aurel Scherfel pochádzal z Veľkej, čo je v súčasnosti miestna časť Popradu. Aj to bol dôvod, aby boli do projektu zapojení viacerí archivári, ktorí sa problematike zdravotníctva a lekárnictva už dlhodobo venujú. V zborníku sa nachádzajú ich nasledovné príspevky: Zuzana Kollárová: Z histórie zdravotníctva a lekárnictva v Poprade-Veľkej; Mária Adamová: Ján Daniel Perliczi – lekár a lekárnik Novohradskej stolice; Marta Švoliková: Lekáreň Salvator. Založenie tretej lekárne v Leviciach a Peter Vítek: Lekárne a lekárnice v Liptove.

Z ostatných kolegov historikov a múzejníkov čitateľov určite upútajú príspevky Richarda Senčeka: Flittnerová lekárka v Banskej Bystrici; Eriky Cintulovej: Expozícia Spišských lekárov a lekárníkov na Kežmarskom hrade; Jindřicha Koldu: Farmacie benediktínskeho rádu v ČZ v období raného

novoveku; Františka Šimona: Medicína a farmácia v Belovom opise Spišskej stolice; Antona Bartunka: Životný príbeh farmaceuta a mikrobiológa doc. RNDr. PhMr. Juraja Keletiho, CSc.; Ladislava Svatoša: Vývoj siete lekáren v Čechách – stav a perspektivy výzkumu; Daniela Harvana: K banskoštiavnickej lekárskej rodine Sztankayovcov a Miloša Jesenského: Rastlinné drogy v názvosloví slovenských prameňov.

Bolo na škodu veci, že kvôli „koronovým opatreniam“ nemohli autori príspevkov tieto predniesť pred početným auditóriom. Nepochybujeme o tom, že by bol o ne veľký záujem.

Zuzana Kollárová
 Štátny archív v Prešove,
 pracovisko Archív v Poprade

DEDIČSTVO PRE VŠETKÝCH. DEKD 2021 V ŠTÁTOM ARCHÍVE V TRNAVE

Mesiac september sa v Štátnom archíve v Trnave každoročne nesie v znamení Dní európskeho kultúrneho dedičstva, v rámci ktorých náš archív – ako jeden z partnerov tohto projektu – organizuje rôzne podujatia. Ani tento rok to nebolo inak.

Už tradičným môžeme nazvať prednáškový cyklus *O Trnave pod vežou* organizovaný v spolupráci s Mestom Trnava, v rámci ktorého predstavujú výsledky svojho výskumu pracovníci archívu, ale i externí prednášajúci. Výber témy prednášky je určený každoročne určenou témou DEKD, ktorá tento rok znela *Dedičstvo pre všetkých*. Cyklus je určený laickej verejnosti, ktorá sa vďaka nemu dozvedá zaujímavé a často doposiaľ neznáme informácie o dejinách Trnavy.

Tohtoročný cyklus otvoril 2. septembra Radoslav Ragač s prednáškou na tému *Od theriakú po roh jednorožca. Zázračný sortiment ranonovovekých trnavských lekární*. Priblížený bol sortiment lekární, jeho pôvod a využitie, rovnako ako aj pôsobenie trnavských lekární a lekárníkov.

Šiesteho septembra pokračoval Juraj Roháč. Poslucháčom priblížil život a pôsobenie trnavského kapitána *Pavla Holého z Hradnej*, ktorý sa na konci 15. storočia zaslúžil o postavenie dnes už nejestvujúceho slovenského Kostolíka sv. Michala.

O deň neskôr, 7. septembra, prebral štafetu náš kolega Ján Melich, ktorý svojou prednáškou priniesol nevšedný pohľad na stavbu a využívanie ľudských príbytkov v minulom storočí. Jeho téma znela *Kam aj kráľ musí chodiť pešo alebo architektonicko-historický vývoj umiestnenia splachovacej toalety v štruktúre obydli v 1. polovici 20. storočia v Trnave a okolí*.

Ďalšou prednášajúcou bola 14. septembra opäť naša kolegyňa Romana Luchavová, ktorá si zvolila tematiku cechového života. Vo svojej prednáške *Reflexia príslovia učerň – mučeň v archívnych dokumentoch* ozrejmila „kariérny rast“ chlapcov a následne mladých mužov v rámci cechu, pričom kládla dôraz aj na rozdiely medzi zvykmi v jednotlivých remeslách.

S prednáškou vystúpila i riaditeľka Štátneho archívu v Trnave, a zároveň koordinátorka Dní európskeho kultúrneho dedičstva za Trnavský samosprávny kraj Júlia Ragačová. Dňa 21. septembra predniesla publiku tému „*Naše poslanie – pomoc blížnemu*.“ *Z histórie trnavských hasičov – samaritánov*. Opísaný tu bol vznik hasičov – samaritánov, ako aj začiatky vstupovania žien do radov hasičov.

Denis Pongrácz objasnil 22. septembra *Spôsob získania šľachtických titulov v Uhorsku a uhorské šľachtické právo*. Do prednášky boli zahrnuté i šľachtické rody v minulosti žijúce či pôsobiace v Trnave.

Posledná prednáška tohtoročného cyklu odznela 28. septembra. Jej autorkou bola Katarína Boledovičová. Jej práca dostala príznačný názov – *Ako v Trnave v roku 1873 odzvonilo zvoneniu na nočný pokoj*. Opísala situáciu s nočným zvonením na konci 19. storočia a nespokojnosť Trnavčanov, keď mal zvon ohlasujúci nočný pokoj utíchnuť.

Prednáška bola doplnená napríklad i zaujímavými poznatkami o technike výroby zvonov, ako aj ich výrobcach.

Prednáškový cyklus však nebýva jediným podujatím organizovaným našim archívom počas septembrových dní. V sobotu 4. septembra bola pre záujemcov sprístupnená výstava k dejinám organu a chrámovej hudby v Trnave *Kráľovský hudobný nástroj v slobodnom kráľovskom meste*, ktorú sme v archíve otvorili v júli tohto roku pri príležitosti 25. výročia Trnavských organových dní. Sprevádzala ňou riaditeľka archívu Júlia Ragačová.

Téma organovej hudby bola zachovaná aj pri prednáške Barbory Kollárovej s názvom *Kým ich smrť nerozdelila*, ktorá na pôde Štátneho archívu v Trnave odznela 13. septembra. Reč bola o živote a diele Júliusa Nagya, výnimočného trnavského (nielen) organistu, odchovanca Mikuláša Schneidera-Trnavského, ktorý zotrval za organom Baziliky sv. Mikuláša až do svojej smrti – celých 57 rokov. Po prednáške bola opäť možnosť prehliadky výstavy, ktorou tentoraz sprevádzal Ján Melich.

V refektári františkánskeho kláštora sa 8. septembra uskutočnila prezentácia knihy Denisa Pongrácza *Atlas osobných pečatí I*. Podujatie moderoval Pavol Tomašovič a doplnené bolo o hudobné vystúpenie pod vedením Márie Smažákovej.

V programe DEKD opäť nesmela chýbať hudobná zložka. O tú bolo postarané v podobe koncertu ku Dňom európskeho kultúrneho dedičstva *Dedičstvo pre všetkých*, ktorý sa uskutočnil 15. septembra

*Prezentácia publikácie Atlas osobných pečatí I.
Foto: Barbora Kollárová.*

vo františkánskom Kostole sv. Jakuba. Vystúpili na ňom spevácke zbory *Voci Allegre* a *Tirnavia*.

Druhý koncert – *Sila hudby – zvuk a slovo* – sa uskutočnil 19. septembra v bádateľni Štátneho archívu v Trnave ako jesenná edícia Trnavskej hudobnej jari 2021. Jeho spoluorganizátormi boli Mesto Trnava a Bachova spoločnosť na Slovensku. Speváčky sa na ňom predstavila Magdalena Kulig-Cornelius, ktorú na akordeóne sprevádzal Maciej Zimka.

Spomenuté podujatia pripravované v našom archíve v rámci Dní európskeho kultúrneho dedičstva 2021 si už tradične – aj napriek pandemickej situácii a opatreniam – dokázali nájsť svojich záujemcov a veríme, že sa budú rovnakej obľube tešiť i ďalšie ročníky.

*Barbora Kollárová
Štátny archív v Trnave*

Koncert Dedičstvo pre všetkých. Foto: Júlia Ragačová.

VÝSTAVA ŽIDOVSKÝ KÓDEX – TEMNÝ PRÍBEH HISTÓRIE

Tento rok si pripomínáme jedno veľmi temné výročie – 80 rokov od prijatia protižidovských opatrení. Odbor archívov a registratúr Ministerstva vnútra SR spolu s Univerzitnou knižnicou v Bratislave sa rozhodli priblížiť túto tému širokej verejnosti formou panelovej výstavy. Cieľom výstavy bolo ilustrovať legislatívnu stránku jedného z najtragickejších období histórie Slovenska prostredníctvom zachovaných archívnych dokumentov, a zároveň upozorniť na bádateľský potenciál, ktorý v sebe obsahujú.

Výstava bola umiestnená v priestoroch Univerzitnej knižnice a jej otvorenie sa konalo 8. septembra 2021. Vernisáž svojimi príhovormi otvorili predstavitelia ministerstva vnútra, ministerstva kultúry a Univerzitnej knižnice v Bratislave. Príhovory boli doplnené aj kultúrnou vložkou v podobe sláčikového kvarteta, ktoré hralo skladby židovských skladateľov. Samotná výstava mapovala rôzne oblasti života Židov, ktoré boli zasiahnuté Židovským kódexom. Bola rozdelená do deviatich hlavných tém. Skôr než sa návštevník dostal k jednotlivým ťažiskovým témam, boli pre neho pripravené úvodné panely s textami vysvetľujúcimi politický kontext, ktoré aj laikov uviedli do problematiky. Tieto panely sa venovali Mníchovskej dohode, autonómii Slovenskej krajiny, rozpadu ČSR a vzniku Slovenska a taktiež Salzburgským rokovaniam.

Prvý tematický okruh priniesol množstvo dokumentov ilustrujúcich vývoj v právnej oblasti – základné právne východiská, vznik nových inštitúcií (ako napr. Štátny pozemkový úrad či Ústredňa Židov), rôzne typy vydávaných predpisov (ústavné zákony, zákony, vládne nariadenia, nariadenia, vyhlásky rezortov a miestne predpisy), ďalej sledoval právny vývoj až po Židovský kódex. Druhý okruh bol venovaný stigmatizácii a obmedzovaniu práv vo všetkých oblastiach života ako cestovanie, doprava, kultúra, kúpele, kúpaliská či pohyb vo verejných priestoroch. Okrem toho sem autori zaradili aj ukážky vydávaných dokladov – cestovné doklady, vodičské preukazy, zbrojné listy a rybárske lístky. Treťou témou boli majetkové záležitosti, kde sme mohli sledovať, čo sa dialo s ich hnutelným i nehnuteľným majetkom. Otázky majetku plynule prešli k štvrtej téme – arizácii a odtiaľ na piatu tému – pracovné záležitosti a zdravotníctvo. Šiesta téma bola venovaná pracovným táborom všeobecne a potom aj konkrétne v Novákoch, Sereďi a Vyhniach. Siedmy tematický okruh ilustroval ostatné oblasti života ako školstvo, náboženstvo. Ôsmou témou bolo vysťahovalectvo

Momentky z vernisáže výstavy. Foto: Peter Pekár.

a deportácie. Posledný panel informoval o protižidovských opatreniach na arbitrážnom území.

Výstava mapovala všetky dôležité témy a podala vyčerpávajúci obraz o veľmi temnej etape našej histórie. Písomné dokumenty boli veľmi vhodne kombinované s množstvom fotografií, karikatúr alebo plagátov, takže návštevníci si mohli urobiť dobrú predstavu o vtedajšej atmosfére. Aj keď bola výstava realizovaná najmä formou panelov, obsahovala i niekoľko originálnych dokumentov vystavených vo vitrínach.

Autormi výstavy boli: Mária Mrižová, Milan Belej, Anton Dopirák, Monika Nagyová, Richard Pavlovič, Monika Péková, Jozef Pocisk, Ivan Tichý, Daniela Tvrdoňová, Peter Vítek. Výtvarné riešenie výstavy a jej realizáciu mala na starosti firma NM Code, s. r. o.

Archívne dokumenty na výstavu poskytli: Slovenský národný archív, Štátny archív v Banskej Bystrici, Štátny archív v Bratislave, Štátny archív v Košiciach, Štátny archív v Nitre, Štátny archív v Prešove, Štátny archív v Trenčíne, Štátny archív v Trnave, Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči, Archív Rozhlasu a televízie Slovenska. Výstava bola pre verejnosť prístupná do 8. októbra 2021.

Michaela Weinštuková

VÝSTAVA MOMENTY ZO ŽIVOTA ŽIDOV V ČASE ZAVÁDZANIA PROTIŽIDOVSKÝCH ZÁKONOV (OD MNÍCHOVA PO VYDANIE ŽIDOVSKÉHO KÓDEXU) V ŠTÁTNOM ARCHÍVE V BANSKEJ BYSTRICI

Smutné osemdesiate výročie prijatia Židovského kódexu pripomenuli pracovníci Štátneho archívu v Banskej Bystrici výstavou archívnych dokumentov *Momenty zo života Židov v čase zavádzania protižidovských zákonov (Od Mníchova po vydanie Židovského kódexu)*, ktorá je umiestnená v troch sklenených vitrínach v priestoroch bádateľne archívu. Výstava prezentuje postupnú implementáciu protižidovskej legislatívy od vyhlásenia autonómie Slovenskej krajiny v októbri 1938 do vydania vládneho nariadenia č. 198 z 9. septembra 1941 o právnom postavení Židov známeho ako Židovský kódex. Celé znenie 270 paragrafov kódexu sa ťahá pozadím výstavnej plochy. Expozícia začína pomyselným vývesným múrom, na ktorom sú umiestnené antisemitské vyhlášky, vládne nariadenia a zákony. Použitý archívny materiál pochádza z činnosti miestnej, okresnej a župnej správy na Pohroní i v oblasti „Hauerlandu“. Úvodná expozičná časť – prípad samovraždy manželského páru emigrujúceho po anšluse z Rakúska v hotelovej izbe vo Zvolene ukazuje dôsledky antisemitskej politiky predvojnovaj Európy. Postupné obmedzovanie dovtedajších práv a slobôd židovského obyvateľstva ilustruje ťažisková časť výstavy, ktorá patrí veteránovi prvej svetovej voj-

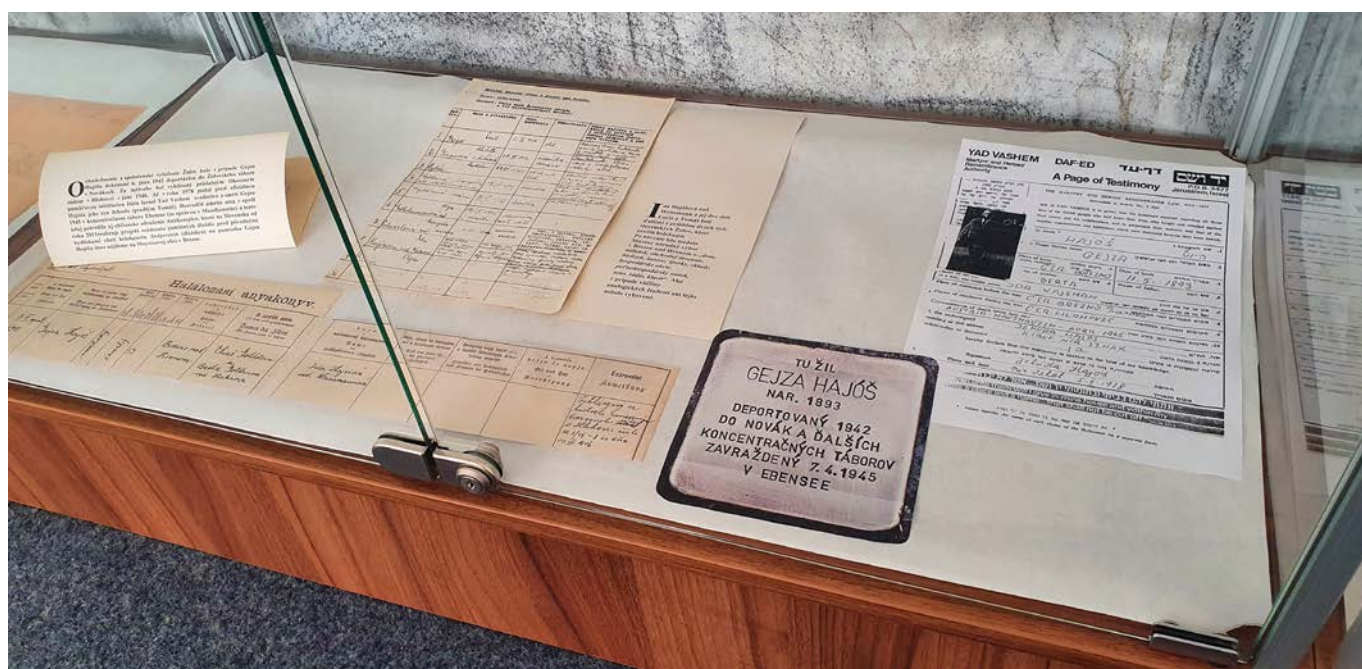

Pohľad na vystavené dokumenty v bádateľni banskobystrického archívu. Foto: Martin Haring.

ny, breznianskemu podnikateľovi Gejzovi Hajósovi. S ním spojené vystavené dokumenty ukazujú hneď niekoľko „momentov“ z jeho života, ako bol postupne zbavovaný vlastníckych práv a občianskych slobôd až po deportáciu do koncentračného tábora Mauthausen, kde v apríli 1945 zahynul. Ďalšie vystavené dokumenty ukazujú absurditu okolo zriadenia a následného zatvorenia židovskej školy v Brezne a prípady židovských lekárov, ktorí nemohli vykonávať svoju prax. Súdobú spoločenskú atmosféru dotvára epilóg výstavy prostredníctvom arizačných príručiek a propagandistických plagátov.

Ján Jakubík

Štátny archív v Banskej Bystrici

Časť výstavy týkajúca sa breznianskeho podnikateľa Gejzu Hajósiho. Foto: Martin Haring.

MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA A VÝSTAVA V ŠTÁTOM ARCHÍVE V TRNAVE, PRACOVISKO ARCHÍV GALANTA SO SÍDLOM V ŠALI S NÁZVOM HOSPODÁRSTVO V DEJINÁCH REGIÓNU

Na jeseň už archívna a historická obec bažila po spoločenských udalostiach ako sú konferencie, výstavy a odborné rokovania. Po slnečných letných prázdninách a tiež po nepriaznivom období, ktoré vytvorila situácia spôsobená pandemiou ochorenia COVID-19, bola priam vyhľadovaná po nových poznatkoch a po príjemných osobných stretnutiach s kolegami.

Štátny archív v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali už tradične zorganizoval medzinárodnú konferenciu a výstavu. Tentokrát si ako hlavnú tému konferencie a výstavy vybral problematiku hospodárstva v dejinách regiónu Matúšovej zeme a Žitného ostrova. Konferencia sa konala 10. septembra 2021 v konferenčnej sále štátneho archívu v Šali. Konferenciu a výstavu s rovnomenným názvom finančne podporilo Mesto Šaľa, Fond na podporu kultúry národnostných menšín a Nitriansky samosprávny kraj. Medzi partnerské organizácie patrili: Vlastivedné múzeum v Galante, Duslo, a. s., Šaľa a COOP Jednota Galanta. Touto cestou by sme sa chceli našim sponzorom srdečne poďakovať.

Účastníkov konferencie, prednášajúcich a hostí privítala úvodným slovom vedúca archívu poverená zastupovaním Klaudia Bugyinszká. Prvý blok odborných prednášok otvoril bývalý vedúci archívu v Šali Jozef Meliš, ktorý oboznámil účastníkov konferencie s hospodárskym stavom regiónu Šale podľa najstarších písomností. Jeho príspevok bol doplnený veľmi dobre prepracovanou prezentáciou, v ktorej predstavil aj mnohé podoby regiónu Šale. Spomenul, že v písomných prameňoch vystupuje pod termínom Terra Wag alebo Terra Sala.

Na jeho prednášku nadviazal príspevok Veroniky Keresztes z Maďarského národného archívu v Budapešti. Príspevok priblížil dejiny rybolovu na Žitnom ostrove a v Matúšovej zemi v zrkadle urbárov. Poznamenala, že práve urbáre sú jedinečné písomnosti, ktoré definujú vzťah zemepána a poddaných a ich vzájomné práva a povinnosti a sú nenahraditeľnými prameňmi pri skúmaní hospodárskych dejín stredoveku a novoveku. Vynikajúca a dôkladne prepracovaná prednáška nám predstavila nielen druhy rýb, ktoré sa lovili v danom regióne,

Účastníci konferencie počas prednášok v konferenčnej sále šalianskeho archívu. Foto: Peter Szabo.

Klaudia Bugyinszká, vedúca archívu poverená zastupovaním, víta účastníkov konferencie.

Foto: Peter Szabo.

ale aj zaujímavé a v súčasnosti už neznáme spôsoby rybolovu. Z urbárov sa dozvedáme, ktoré lokality patrili z hľadiska rybolovu medzi najvýznamnejšie.

Peter Keresteš, riaditeľ Štátneho archívu v Nitre, vo svojom príspevku predstavil rodinu Appelovcov, ktorej členovia boli priekopníkmi moderného hospodárenia v regióne dolnej Nitry v 19. storočí. Nobilitácia zakladateľa rodu Karola Appela bola prirodzeným vyústením jeho zásluh na poli hospodárskeho rozvoja Uhorska a Slovenska. Príspevok bol doplnený bohatou fotodokumentáciou členov rodiny Appelovcov.

Nasledovala prednáška zahraničného kolegu Jana Stoklasu z Moravského zemského archívu v Brne – Štátneho okresného archívu v Jihlave. Zamerail sa na históriu kláštorného veľkostatku premonštrátov v Novej Říši v období prvej Československej republiky (1918 – 1938). V sledovanom

období sa veľkostatok dobre vyrovnal s následkami prvej pozemkovej reformy a vďaka zavádzaniu inovácií a zvyšovaniu produktivity prekonal aj ťažkosti hospodárskej krízy.

Ďalším prednášajúcim bol bývalý zamestnanec štátneho archívu v Šali Štefan Gaučík z Historického ústavu SAV. Na úvod prednášky si zaspomínal na svoje bývalé pracovisko. Vo svojom príspevku upriamil pozornosť na sporiteľne v Šali a ich elity v druhej polovici 19. storočia. Najprv sa venoval základným vývojovým tendenciám v uhorskom peňažníctve a načrtnol aj všeobecné tézy o finančných elitách a rekonštruoval sieť sporiteľní v našom regióne.

Po krátkej prestávke pokračoval ďalší blok prednášok. Kolega Ladislav Holečka zo Štátneho archívu v Nitre a Peter Szabo zo šalianskeho archívu predstavili dejiny cukrovaru v Seredi do roku 1945. Seredský cukrovar bol založený ako účastníarska spoločnosť v roku 1907 a patrí medzi hospodárske subjekty, ktoré pretrvali dodnes.

Hajnalka Bánszki zo župného archívu Szabolcs – Szatmár – Beregskej župy Maďarského národného archívu v Nyíregyháze sa osobne nemohla zúčastniť konferencie. Pripravila si videonahrávku svojej prednášky, ktorú si účastníci mohli pozrieť. Keďže prednáška odznela v maďarskom jazyku, organizátori podujatia pripravili jej simultánne tlmočenie. Prednáška predstavila situáciu presídľovania obyvateľov z Podunajskej nížiny a regiónu Nyírség. Oboznámila účastníkov konferencie s ťažkosťami, s ktorými sa stretli obyvatelia počas tejto výmeny. Taktiež spomenula, že z 38 usadlostí Dolnej zeme sa presídlilo do okolia Nyíregyházy až 1 533 Maďarov.

Posledný príspevok, ktorý sme si žiaľ pre pokročilý čas nemohli vypočítať, bol príspevok JUDITY Szekeresovej Kováčovej, pracovníčky zo Štátneho archívu v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali. Príspevok sa mal zaoberať dejinami Jednotného roľníckeho družstva v Tešedíkove so zameraním na zánik súkromne hospodáriacich roľníkov v obci. Neprezentovaný príspevok, ako aj všetky ostatné, si však bude možné prečítať v zborníku, ktorý štátny archív pripravuje na vydanie ešte v tomto roku.

Po ukončení konferencie nasledoval slávnostný obed. Po ňom bola o 13.15 hod. otvorená výstava s rovnomenným názvom. Prehliadka a prezentácia výstavy sa uskutočnila pod taktovkou vedúcej archívu. Po slávnostnom otvorení výstavy nasledovala prezentácia publikácie – zborníka s názvom

*Otvorenie výstavy Hospodárstvo v dejinách regiónu.
Foto: Peter Szabo.*

Divadelníctvo v regióne. Realizácia vydania tohto zborníka bola financovaná s podporou Nitrianskeho samosprávneho kraja.

Výstava je postavená na základe chronologického sledu udalostí. Približuje verejnosti jednotlivé odvetvia hospodárstva od najstarších čias až po vznik podnikov celoštátneho významu. V prvej časti sú predstavené dejiny remeselníctva v regióne. K základným podmienkam pre rozvoj remesiel patrilo dostatok trhov. Dejiny remesiel sú nerozlučne spojené s dejinami cechov. Cechy dozerali na spôsob výroby, na kvalitu výrobkov a na ich cenu. V ďalšej časti sú predstavené dejiny poľnohospodárstva a obchodu do roku 1918. Približuje tradičné spôsoby živobytia obyvateľov regiónu Matúšovej zeme a Žitného ostrova. Československé družstevníctvo bolo charakteristické viacerými črtami. V pestrej palete existujúcich družstiev boli na prvom mieste potravné, úverové a výrobné poľnohospodárske družstvá. Intenzita rozvoja poľnohospodárskych družstiev si vyžiadala vytvorenie

Prednášajúci Jozef Meliš. Foto: Peter Szabo.

Prezentácia zborníka Divadelníctvo v regióne. Foto: Peter Szabo.

osobitného družstevného zväzu, a preto vznikla Nákupná ústredňa potravných družstiev v Bratislave a HANZA v Galante.

V štvrtej časti výstavy sú prezentované dokumenty týkajúce sa dejín jednotných roľníckych družstiev v našom regióne. V každej obci existovalo vlastné JRD, neskôr sa tieto družstvá zlučovali. V ďalšej časti výstavy si môžeme prezrieť vývoj peňažných ústavov v okresoch Galanta, Šaľa a Dunajská Streda. Peňažné ústavy na našom území vznikli v druhej polovici 19. storočia za vlády Habsburgovcov.

Šiesta časť výstavy predstavuje vývoj regionálnych dejín priemyslu v rokoch 1872 – 1989. Vývoj priemyslu sa v našom regióne odvíjal od poľnohospodárstva, medzi najstaršie priemyselné podniky v okrese Galanta patrili cukrovar v Sládkovičove, ktorý založili bratia Kuffnerovci v roku 1867. Na túto časť výstavy nadväzuje ďalšia časť, ktorá prezentuje cukrovarnícky priemysel v regióne.

V predposlednej časti výstavy sú prezentované podniky a továrne po roku 1945. Rozvoj hospodárstva podnietila plánovaná industrializácia Slovenska. V tejto časti výstavy si návštevník môže prezrieť mnohé nákresy stavieb priemyselných podnikov nášho regiónu.

V poslednej časti výstavy sa dozvieme zaujímavé informácie týkajúce sa priemyselného závodu Duslo, a. s., Šaľa. Položením základov tohto závodu v roku 1958 sa zmenila nielen tvár mesta Šaľa, ale aj celého regiónu. Výstava je doplnená mnohými materiálmi, ktoré poskytol samotný priemyselný podnik Duslo, a. s., Šaľa. Na konci výstavy je umiestnená putovná výstava podniku Duslo, a. s., ktorý ju archívu zapožičal.

Výpovednú hodnotu výstavy znásobuje aj to, že okrem archívnych dokumentov pochádzajúcich z fondov Štátneho archívu v Trnave, pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali sú na výstave prezentované aj materiály zo súkromných rodinných zbierok a zo zbierok Vlastivedného múzea v Galante.

Výstava bude otvorená do 30. júna 2022. Pevne veríme, že okrem žiakov, laickej verejnosti z nášho okolia a regiónu si ju prezrú aj niektorí kolegovia archivári a historici, ktorých touto cestou srdečne pozývame na jej prehliadku.

*Judita Szekeresová Kováčsová
Štátny archív v Trnave,
pracovisko Archív Galanta so sídlom v Šali*

PŮŤ ZA SVÄTÝM OTCOM V ŠAŠTÍNE-STRÁŽACH OČAMI ARCHIVÁRKY

V dňoch 12. – 15. septembra celé Slovensko žilo návštevou hlavy katolíckej cirkvi v našej krajine. Myslím si, že to bola politická aj duchovná udalosť roka. Napriek nastupujúcej tretej vlne pandémie sa jej verejnosť mohla zúčastniť s minimálnymi obmedzeniami. Prvé týždne sa síce smeli registrovať iba plne očkovaní, ale od pondelka 6. septembra sa otvorila táto možnosť aj pre občanov v takzvanom režime OTP, čiže aj pre testovaných a tých, ktorí prekonal COVID 19. Nevýhodou pre nich bola registrácia do sektorov OTP, ktorých kapacita bola limitovaná. V Šaštíne-Strážach sa rátať s účasťou 350-tisíc návštevníkov, ale nakoniec nás bolo len niečo vyše 50-tisíc.

Zaregistrovala som sa ako plne očkovaná krátko po spustení tejto možnosti na stránke www.navstevapapeza.sk asi mesiac pred príchodom pápeža Františka. Formulár vyžadoval zadať rodné číslo a e-mailovú adresu, tiež uviesť spôsob dopravy a špecifické potreby (sprevádzanie detí do 12 rokov, zdravotné postihnutie). Potom nastal proces overovania zaočkovanosti v Národnom centre zdravotníckych informácií, ktorý bol sprevádzaný chaosom, pretože môjmu zaočkovanému manželovi prišla od organizačného tímu odpoveď, že nespĺňa kritérium na návštevu pápeža. Našťastie, po reklamácii a zaslaní COVID pasu sa vec podarilo vyriešiť a ja aj moji blízki sme počas posledného víkend pred podujatím dostali e-mailom vstupenky. Večer pred ňom D bol sprevádzaný balením kempingových stoličiek, klobúkov na zakrytie hlavy pred slnkom a občerstvenia na celý deň. Moju pútnickú skupinu tvoril môj manžel, mama, známy zo Špačiniac a kamarátka a kolegyňa archivárka Majka z Trnavy.

V stredu ráno 15. septembra sme vstávali o štvrtej, aby sme včas nastúpili do mimoriadneho vlaku na trase Trnava – Šaštín-Stráže s odchodom o 5:11. Tieto posilnené spoje premávali každú hodinu už od polnoci. Vo vlaku nebol nijaký nátrek, pohodlne sme sa usadili a strávili príjemnú cestu v rozhovore. Vlak vynechal niekoľko staníc, ktoré sú pri bežnej prevádzke súčasťou trasy,

takže cesta ubehla o niečo rýchlejšie. Po vystúpení z vlaku sme sa netrápili tým, kam máme ísť, a nechali sme sa unášať davom. Presúvali sme sa po úzkej asfaltovej ceste v strede prehradenej prenosnými kovovými bariérami. Vypočuli sme si vtipné poznámky spolupútnikov na adresu šarmantných policajtiiek a kúpili si plastové vlajočky s pápežským znakom a fotkou za výhodnú cenu 1 euro za kus. Tie boli síce pôvodne vyrobené pre návštevu pápeža v Krakove pri príležitosti svetových dní mládeže v roku 2016, ale to nikomu neprekážalo. Napokon, bol to pekný príklad ekologického myslenia, keď sa nalepením nového loga využil výrobok inak určený do odpadu a iste aj sám pápež František známy svojím vzťahom k ochrane životného prostredia by tento nápad chválil.

Doslova ponad našimi hlavami preletel vrtnúľnik s nám neznámou posádkou, ktorý pristál neďaleko zóny V.I.P. Po pravej strane sme minuli vstup do

PROGRAM	
22:00	OTVORENIE VSTUPNÝCH BRÁN
05:00	OTVORENIE SEKTOROV: VIP, PRE KŇAZOV, ZASVÄTENÉ OSOBY A SEKTOROV SO ZVÝŠENOU ASISTENCIOU Sprevádzny program - blok modlitieb: modlitba ruženca, krížová cesta, ruženec svetla, ranné chvály
08:00	UZATVORENIE VSTUPNÝCH BRÁN
08:30	VEREJNÝ NÁCVIK ZBORU
09:00	OBMEDZENIE POHYBU V KORIDOROCH Komentár k liturgii
09:30	PRIVÍTANIE PÁPEŽA FRANTIŠKA
10:00	SVÄTÁ OMSÁ
12:00	ZÁVEREČNÝ PROGRAM Monika Kandráčová so synom
14:00	VYPRAZDŇOVANIE SEKTOROV

MOTLITBA	
Dobrotivý Bože, ty si nám dal Pannu Máriu a svätého Jozefa, aby nás viedli na cestu za Ježišom.	
Prosíme Ťa na ich príhovor za Svätého Otca Františka a za nás všetkých, aby sme boli otvorení pôsobeniu tvojho Svätého Ducha.	
Aby nás počas svojej návštevy na Slovensku pápež ako nástupca apoštola Petra posilnil vo viere,	
predovšetkým v to, že Ježiš Kristus je náš Spasiteľ a Vykupiteľ a že on, náš Pán, je pre každého cestou, pravdou a životom.	
O to Ťa prosíme, skrze Krista, nášho Pána.	
Amen.	

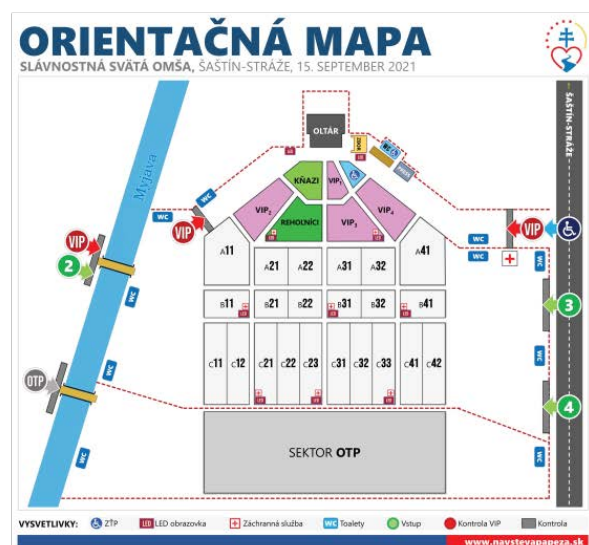
**Pápež František
na Slovensku**
S Máriou a Jozefom
na ceste za Ježišom
12. – 15. septembra 2021

Mária Feješová

NÁVŠTEVNÍK

15. september 2021 / Šaštín

Vstupenka zaslaná spolu s organizačnými pokynmi po registrácii e-mailom od organizačného tímu

Upravená vlajka pri príležitosti návštevy pápeža na Slovensku, ktorú si mohli pútnici kúpiť v Šaštíne-Strážach

Svätý otec v papamobile počas prejazdu medzi sektormi areálu v Šaštíne-Strážach. Foto: Mária Zacharová.

nej a pokračovali sme do najbližšej vstupnej brány č. 3. Dobrovoľníci načítali QR kódy na našich vstupenkách a vpustili nás na osobnú kontrolu detektorom kovových predmetov, pričom príslušníci polície zbežne nahliadli aj do našich ruksakov. Potom sme sa už mohli voľne pohybovať po areáli. Bolo už pred ôsmou hodinou, keď sa mali uzatvárať vstupné brány, ale ruch a pohyb ľudí tomu nenasvedčoval. Mali sme šťastie, že sa práve otváral sektor B41, v ktorom sme si vybrali miesta blízko pri kovových bariérach a rozložili svoje kempingové

stoličky. Hoci podľa odporúčaní organizátorov sme mali obmedziť nosenie kovových predmetov, stoličky mali takmer všetci a v prevažnej miere práve kovové. Niektorí sa usadili na deky, ale zabrali tým oveľa viac miesta ako sediaci na stoličkách. Stoličky sa ukázali vhodnejšie aj preto, že celý areál bol umiestnený na fazuľovom poli po zbere úrody. Pod nohami sme mali suché fazuľové šupky a stonky. Bolo viac ako isté, že organizátori majú konexie na tých najvyšších miestach, pretože bolo pekné slnečné počasie a nepršalo ani nefúkalo. Táto okolnosť mala v daných podmienkach veľký význam, pretože blato alebo prach v očiach by nám dosť znepríjemňovali pobyt v areáli.

Voľný čas pred príchodom pápeža sme vyplnili počúvaním sprievodného programu a zapájaním sa do nácviku liturgického spevu. O deviatej bol oznámený zákaz vychádzania zo sektorov a očakávanie príchodu pápeža sa zintenzívnilo. Okolo pol desiatej sme sa dočkali a Svätý otec sa v papamobile previezol koridorom medzi sektormi len pár metrov od nás. Jeho pohyb sme sledovali na veľkoplošných obrazovkách. V pauze pred začiatkom liturgie som vybehla zo sektora na toaletu. Od toaliet som mala dobrý výhľad na vstupnú bránu, ktorou sme vošli, a prekvapil ma početný dav prúdiaci k nej a pohybujúci sa koridormi medzi sektormi. Bolo už po desiatej, keď malo celé zhromaždenie v stíšení sledovať liturgiu. Až po ceste vlakom domov som sa dozvedela, čo bolo príčinou. Začula som rozhovor sprievodcu s nejakým cestujúcim, že ráno sa v Zohore pokazil vlak z Bratislavy do Kútov a cestujúci tam na nejaký čas uviazli.

Tesne pred liturgiou sa do nášho sektora ku kovovým bariérach natlačili ďalší ľudia za nevoľe už usadených pútnikov. Zdravotníci Slovenského Červeného kríža a dobrovoľníci z organizačného tímu síce upozorňovali, že potrebujú mať voľný priechod v prípade zásahu, ak by bolo potrebného niekoho vynášať na nosidlách, ale niektorí to nerešpektovali v snahe nájsť si čo najlepšie miesto. Podobná situácia nastala počas homílie, ktorej slovenský preklad bol v titulkoch premietaný na obrazovkách. Jeden starší pán zostal stáť a bránil vo výhľade na obrazovku niektorým sediacim. Na prosbu, aby si sadol, reagoval slovami, že keď môže stáť on, môžu všetci. Tak niektorí z nás nemohli mať plnú účasť na pápežovej homílii. Takéto drobné situácie odhalili sebeckosť niektorých pútnikov a ukázali, že ani mimoriadny vonkajší impulz, akým je návšteva Svätého otca, nedokáže zmeniť správanie človeka, ak on sám nechce.

Lektormi liturgických čítaní boli známe osobnosti Štefan Bučko a Ján Galovič. Nemenej kvalitný

bol aj hudobný orchester a spevácky zbor. V jednom z jeho sólistov som spoznala hlas organistu z trnavského františkánskeho kostola Mareka Cepka. Svätý otec sa držal vlastnej zásady, že nie je dobré dlho kázať. Svätá omša iste aj z toho dôvodu netrvala ani dve hodiny. Po jej skončení boli všetci vyzvaní, aby neopúšťali sektory, kým Svätý otec neopustí areál. Mnohí sme sa nazdali, že pápež odlieta čiernym vrtuľníkom, ktorý krúžil nad nami vysoko vo vzduchu a na ktorý sme mávali vlajkami či rukami. Vrtuľník urobil niekoľko okruhov nad areálom, kým sa úplne vzdialil. Nasledujúce dni sa ku mne dostali informácie, že Svätý otec v skutočnosti odišiel v limuzíne a čierny vrtuľník bol vraj akýsi odpútačový manéver. Dodnes neviem, čo z toho je pravda. Na rozdiel od organizovaného príchodu bol odchod pútnikov z areálu podujatia pomerne živelný a neriadený. Všetci sme sa valili k vstupným bránam. Organizátori na úplný záver vyzvali prítomných, aby si zobrali so sebou a následne použili antigénový test, ale nikde sme nenarazili na miesto, kde sa testy rozdávali. Príjazdové cesty vedúce do areálu sa rýchlo zaplnili a upchali, tak sme podľa príkladu mnohých iných zišli z asfaltovej cesty a namierili na stanicu cez trávnaté pole.

Na stanicu sme prišli krátko po pol jednej a pridali sa k čakajúcemu davu. Mimoriadny vlak mal byť podľa cestovného poriadku už preč, tak sme uvažovali, čo podnikneme. Nemali sme istotu, či sa nám podarí dostať do nasledujúceho vlaku pre veľké množstvo čakajúcich ľudí. Práve sme popíjali kávu z termosky a dávali si niečo pod zub, keď dorazil vlak do Trnavy. Rýchlo sme sa zbalili a naskočili doň. Čakajúci dav sa výrazne nezmenšil, tak sme usúdili, že oveľa viac pútnikov prišlo smerom od Bratislavy a čaká na vlak do Kútov. Vo vlaku si k nám prisadol kolega archivár Marián, tak cesta rýchlo ubehla a krátko po druhej sme už boli v Trnave. Pútnici v autách nemali také šťastie a mnohí ešte o pol tretej stáli v kolónach pri výjazde zo záchytných parkovísk. Napriek týmto komplikáciám bolo podujatie organizačne dobre pripravené a všetkým, ktorí sa k tomu pričínili, patrí veľká vďaka a obdiv. Dobrá organizácia podujatia bola vysoko hodnotená aj v zahraničí. Návšteva Svätého otca na chvíľu utlmila naše domáce zvady a obrátila pozornosť na iné témy. Celkom neviem, čo presne mal Svätý otec na mysli, keď našu krajinu nazval poéziou a básňou. Realita každodenného života je od tohto tvrdenia veľmi ďaleko...

Mária Feješová

Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra

ŠEŠĎESIAT ROKOV MALOKARPATSKÉHO MÚZEA V PEZINKU

Vo štvrtok 16. septembra 2021 o piatej popoludní sa v evanjelickom kostole v Pezinku začala slávnostná akadémia, ktorá bola pripomenutím si 60 rokov existencie pôvodne mestského, dnes regionálneho Malokarpatského múzea v Pezinku v zriaďovateľskej pôsobnosti Bratislavského samosprávneho kraja (BSK). Ako pozvaný hosť som sa ocitla v poprednej spoločnosti, ku ktorej patrili bratislavský župan Juraj Droba, predseda komisie kultúry BSK a bývalý pezinský primátor Oliver Solga, súčasný pezinský primátor Igor Hianik, riaditeľ jubilujúceho múzea Martin Hrubala a ďalšie osobnosti spomedzi bývalých aj súčasných zamestnancov múzea, zástupcov samospráv či rôz-

Slávnostná akadémia v evanjelickom kostole v Pezinku, vľavo členovia vokálnej skupiny For You.

Foto: Eva Amzler.

Bývalá riaditeľka múzea Danka Kopálová pri preberaní daru a ďakovného listu za prácu vykonanú pre múzeum. Vľavo súčasný riaditeľ Martin Hrubala, vpravo bratislavský župan Juraj Droba.

Foto: Eva Amzler.

nych inštitúcií. Počas moderovaného programu odzneli slávnostné príhovory všetkých štyroch menovaných a tiež zborového farára Vladimíra Kmošenu, ktorý prítomných privítal v priestoroch evanjelického kostola. Nechýbalo ocenenie práce dvoch pracovníčok múzea, a to súčasnej Renáty Jakubcovej a bývalej Danky Kopálovej, ktorá bola jeho predošlou riaditeľkou. Celý slávnostný program vynikajúco spestrila päťčlenná vokálna skupina For You, ktorá sa do svojho vystúpenia snažila zapojiť aj divákov. Tí si s väčšími či menšími rozpakmi zaspievali. Skupina je známa piesňou Nenahraditeľná, ktorú nahrála so speváčkou Simou Martausovou.

Súčasťou slávnostného večera v kostole bola videoprezentácia o aktivitách, poslaní a vízii múzea. Múzeum oslávilo v tomto roku spojené dvojité jubileum, pretože bolo oficiálne zriadené v septembri 1960 a otvorené pre verejnosť v októbri 1961. Pri príležitosti jubilea odborní pracovníci múzea pod vedením Lucie Burdovej pripravili výstavu *Ex voto – Z vdáky*, ktorá bude otvorená do 3. apríla 2022. Sú na nej prezentované vybrané exponáty zo zbierkovej činnosti múzea od jeho vzniku, a to kolekcie ľudového textilu, skla, keramiky, predmety získané počas archeologického výskumu hradiska vo Svätom Jure a opevnenej osady v Budmericiach, ktoré realizovali pracovníci múzea, tiež zbierka pušiek a predmety späté so životom významných osobností Eugena Suchoňa a Jozefa Ľudovíta Holubyho. Malokarpatské múzeum v Pezinku je modernou inštitúciou, známou širokej verejnosti (spolu)organizovaním rôznych podujatí na pôde mesta. Za všetky spomeniem tradičné júnové Keramické trhy, ktoré boli tento rok presunuté na náhradný októbrový termín. Nie všetci vedia, že múzeum má štyri vysunuté pracoviská, a to Literárne a vlastivedné (bývalé Jilemnického) múzeum vo Svätom Jure, Múzeum Ferdiša Kostku v Stupave, Kaštieľ v Malinove a Synagógu v Senci. Pezínok sa môže pochváliť tým, že má aj samostatné mestské múzeum, ktoré funguje od septembra 2003. Sídlí v priestoroch historickej radnice, ktoré do roku 1980 slúžili ako depoty a kancelárie zamestnancov okresného archívu Bratislava-vidiek.

Hostia slávnostného večera sa asi po pol druhej hodine presunuli do budovy múzea na Štefánikovej ulici, kde si mohli prehliadnúť novo zrekonštruované podkrovné priestory či pozrieť si okrem jubilejnej aj stálu expozíciu venovanú dejinám vinohradníctva. V exteriéri budovy je trvalo

Pohľad na časť expozície výstavy Ex voto – Z vdáky. Foto: Eva Amzler.

Neformálna časť slávnostnej akadémie v exteriéri múzea pri víne a pohostení. Foto: Eva Amzler.

umiestnených niekoľko kusov z unikátnej zbierky vinohradníckych lisov, ktorá je najrozsiahlejšou v strednej či dokonca celej Európe. Program v budove múzea bol neoficiálnou časťou slávnostnej akadémie spojenou s recepciou. Pochutili sme si na pečenej kačici s kapustou a lokšou či zemiakovom šaláte s rezňom. Isteže, v ponuke bolo aj víno a rozmanité dezerty. Recepčia bola tiež príležitosťou na príjemné kuloárne rozhovory a výmenu informácií o dianí v regióne.

Riaditeľovi múzea a jeho pracovníkom za seba aj v mene kolektívu modranských archivárov želim veľa nových nápadov pri rozvíjaní múzea! Teším sa na osobnú spoluprácu pri poznávaní dejín regiónu. K horúcim novinkám patrí archeologický výskum základov zaniknutého valónskeho Kostola sv. Jakuba v Dubovej v odbornej gescii múzea.

Mária Feješová

Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra

ARCHÍVNA DESIATKA 2021

Dňa 17. 9. 2021 sme si to opäť rozdelili na bežeckej súťaži Archívna desiatka 2021 – na prvom oficiálnom ročníku (po nultom). Štartovalo sa v Ivanke pri Nitre zo Štátneho archívu v Nitre, ktorý toto podujatie založil v roku 2020 v spolupráci s Centrom podpory Nitra. Aj keď nám celú noc lialo, zázračne sa nad ránom vyčásilo, ukázalo sa aj slniečko a počasie nám pripravilo opäť ideálne podmienky na behanie. Na štartovaciu čiaru trate dlhej 6 km a 10 km sa postavilo tentokrát 39 bežcov a bežkýň z celého Slovenska, nielen archivárov, ale aj zamestnancov ministerstva vnútra i ďalších nadšencov behu. Je potešujúce, že k tomuto skromnému športovému podujatiu si opäť našlo cestu viac záujemcov ako pri prvom, nultom ročníku a najmä, že opäť ho prišli podporiť skalní bežci z predošlého ročníka. Beh nám opäť odštartoval s jemu vlastným nadhľadom ministerský kaplán Štefan Bartko, ktorý nezabudol okrem iného aj symbolicky pripomenúť, že tí, ktorí budú poslední, budú prví a pre posledného bežca symbolicky venoval fľašu omšového vína. Športové výkony sa nám opäť posunuli tým správnym smerom, o čom svedčia aj zlepšené časy mnohých bežcov. Vďaka sponzorom sme mohli zakúpiť štartovacie čísla, ktoré nám zostanú i do budúcich ročníkov. Bez ohľadu na výsledok bolo dôležité zúčastniť sa a spoločne prežiť radosť zo športu a spoločného stretnutia nadšencov pohybových aktivít, v neposlednej miere aj kolegov a priateľov zo štátnych archívov. Pandemická doba ani tento rok neposkytla mnoho príležitostí sa stretnúť, a tak toto podujatie aspoň čiastočne kompenzovalo spoločné stretnutie časti archivárov a kolegov.

Po behu sa mohli všetci občerstviť a podeliť sa o svoje športové i mimošportové zážitky vo výbornej

Bežci sa vydávajú na trať. Foto: Boris Zábrazný.

atmosfére. Za archivárov bežali bežci z Nitry, Topoľčan, Banskej Bystrice, Kremnice, Banskej Štiavnice, Bytče, Bratislavy, Šale, Modry, zastúpenie mali aj bežci z Centier podpory v Nitre a Prešove, Okresného úradu v Nitre, Krajského policajného zboru v Nitre, Univerzitnej knižnice v Bratislave, Obecného úradu v Ivanke pri Nitre či emeritní bežci na dôchodku. Víťazom podujatia a najlepším bežcom na 10 km muži sa stal Marek Blichár z Centra podpory v Prešove, ktorý v napínavom finiši o 4 sekundy so svojim súperom Jánom Pobudom obhájil prvenstvo, na 10 km ženy sa stala víťazkou Jela Balková z Okresného úradu Nitra. Víťazmi sa však stali všetci, ktorí si prišli zabehať. Okrem diplomov a symbolických medailí zostane hádam u všetkých zúčastnených príjemná spomienka na toto podujatie. Dovolím si poďakovať spoluorganizátorom podujatia a spolubežcom Ivanovi Kováčikovi a Zolimu Šinkovi z Centra podpory Nitra za pomoc a výbornú spoluprácu, pánovi kaplánovi Štefanovi Bartkovi za otvárací ceremoniál a múdre slová, kolegom Borisovi Zábraznému a Attilovi Fazekasovi za fotografie a mojim kolegom zo Štátneho archívu v Nitre, ktorí organizačne zabezpečili podu-

Ministerský kaplán Štefan Bartko štartuje prvý ročník Archívnej desiatky. Foto: Boris Zábrazný.

Vítazky behu na 6 km. Foto: Boris Zábrazný.

jatie. Poďakovanie však patrí všetkým tým, ktorí duchovne, materiálne i organizačne podporili toto športové podujatie. Gratulujeme víťazom a všetkým, ktorí si vyskúšali nasadenie na hranici svojich síl. Verím, že si o rok opäť v zdraví a k zdraviu zabeháme...

Výsledková listina

Beh na 10 km muži

1. Marek Blichár, Prešov, 44:30:05
2. Ján Pobuda, Nitra, 44:34:57
3. Ladislav Macúch, Želiezovce, 46:29:43
4. Aminu Esuana, Viedeň, 48:43:61
5. Michal Denský, Nitra, 49:36:80
6. Ivan Kováčik, Nitra, 51:06:86
7. Zoltán Šinka, Nitra, 51:55:25
8. Štefan Hrivňák, Bratislava, 52:00:47
9. Ľubomír Janaček, Bratislava, 53:08:60
10. Miroslav Martinický, Bytča, 54:57:73
11. Peter Keresteš, Nitra, 56:00:86
12. Matúš Kaščák, Bratislava, 01:01:19:45
13. Martin Plachticka, Nitra, 01:03:06:01
14. Vladimír Petrovič, Holíč, 01:04:53:95
15. Pavol Vimmer, Bratislava, 01:10:13:91

Beh na 10 km ženy

1. Jela Balková, Nitra, 52:03:68
2. Soňa Šumová, Topoľčany, 54:56:36
3. Viera Kubisová, Ivanka pri Nitre, 01:03:86:97

Beh na 6 km muži

1. Marek Varga, Nitra, 28:33:45
2. Attila Varjú, Šaľa, 33:35:59
3. Vladimír Sklenka, Banská Bystrica, 35:45:37
4. Branislav Felber, Nitra, 46:39:09
5. Miroslav Baranek, Bratislava, 47:57:58

Beh na 6 km ženy

1. Katarína Dobrotková, Kremnica, 31:21:10
2. Lenka Hirschnerová, Kremnica, 33:44:16
3. Lucia Dimošová, Banská Bystrica, 34:09:01
4. Ivana Fašungová, Banská Bystrica, 35:23:12
5. Alena Ščasnovičvá, Banská Štiavnica, 35:56:58
6. Zdenka Pelachyová, Banská Štiavnica, 36:28:90
7. Elena Petříková, Nitra 36:49:83
8. Monika Nagyová, Banská Bystrica, 37:40:25
9. Eva Kopčová, Banská Bystrica, 41:11:35
10. Daria Csámpaiová, Nitra, 43:07:64
11. Hana Gábrišová, Nitra, 45:39:94
12. Rita Oravcová, Nitra, 46:37:68
13. Valéria Solčaniová, Kremnica, 54:49:51
14. Martina Kašiarová, Kremnica, 55:26:23
15. Mária Feješová, Modra, 55:56:44

Peter Keresteš
Štátny archív v Nitre

Vítazi behu na 10 km. Foto: Boris Zábrazný.

DEŇ OTVORENÝCH DVERÍ V TOPOĽČIANSKOM ARCHÍVE

Dňa 21. septembra 2021 otvoril Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Topoľčany verejnosti svoje dvere už dvanásťkrát.

Kultúrna obec na Slovensku si v roku 2020 pripomenula aj 100. výročie založenia Slovenského národného divadla v Bratislave. Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Topoľčany sa k jubileu pripojil hlavnou témou Dňa otvorených dverí zameranou na vývoj ochotníckych divadiel v regióne. Expozíciu s divadelnou tematikou sme z väčšej časti pripravili ešte v roku 2020. Keďže nám pandemická situácia v danom roku znemožnila prezentovať výsledky našej práce, rozhodli sme sa ponechať tému divadelníctva v našom regióne so zameraním na ochotnícke divadlá aj na rok 2021.

Výstava bola rozdelená do dvoch celkov. Prvý dokumentoval masívny rozvoj ochotníctva po vzni-

Výstava venovaná ochotníckemu divadelníctvu v regióne okresov Bánovce nad Bebravou, Partizánske a Topoľčany. Foto: Viktor Wiedermann.

Návštevníci počas Dňa otvorených dverí v topoľčianskom archíve. Foto: Viktor Wiedermann.

ku Československej republiky a končil rokom 1949, druhý mapoval ochotnícku činnosť v období socializmu. Informačná sýtosť archívnych pomôcok vypracovaných v 60. a 70. rokoch minulého storočia je pomerne úsporná. Preto aj vyhľadávanie archívnych dokumentov vo fondoch notárskych a okresných úradov vyžadovalo mravčiu prácu, pričom inventáre boli takmer nepoužiteľné.

Archívne dokumenty z obdobia socializmu s tematikou ochotníckych predstavení sa zachovali prevažne vo fondoch okresných národných výborov. Najcennejším zdrojom informácií boli obecné a školské kroniky, v ktorých sa zachovali záznamy o konaní divadelných predstavení, ale aj fotografie, mená účinkujúcich, prípadne dojmy z odohraného diela. Expozíciu významnou mierou dopĺňali aj plagáty s pozvánkami na jednotlivé predstavenia. Z takto zozbieraných archívnych dokumentov sa nám podarilo pripraviť informačne aj vizuálne mi-

Kolegovia zo Štátneho archívu v Nitre a odboru archívov a registratúr s vedúcou topolčianskeho archívu Soňou Šumovou. Foto: Viktor Wiedermann.

moriadne pútavú výstavu, v rámci ktorej sme návštevníkom priblížili počiatky ochotníctva na území okresov Bánovce nad Bebravou, Partizánske a Topoľčany, a zároveň sme poukázali na zmeny, ktoré nastali v období socializmu a následný útlm záujmu o ochotnícke predstavenia v 60. a 70. rokoch 20. storočia.

Deň otvorených dverí s divadelnou tematikou sa stretol s pomerne veľkým záujmom nielen zo strany škôl v našom regióne, ale aj u spoluobčanov, ktorí si prišli výstavu pozrieť. Často to boli pamätníci, ktorí vystavené archívne dokumenty doplnili o vlastné spomienky a prehliadka sa niesla skôr v duchu príjemného rozhovoru. Zároveň sa nášho Dňa otvorených dverí zúčastnili aj zástupcovia z odboru archívov a registratúr a kolegovia zo Štátneho archívu v Nitre.

*Lucia Macalíková
Štátny archív v Nitre,
pracovisko Archív Topoľčany*

VÝSTAVA MORBUS EPIDEMICUS V BANSKOBYSSTRICKOM ARCHÍVE

Aktuálnosť doby vytvorila archívom priestor odprezentovať archívne dokumenty k temným dejinám našich miest a obcí. Banskobystrický štátny archív preto v mesiaci júl nainštaloval tematickú výstavu o nakažlivých chorobách v dejinách mesta Banská Bystrica pod názvom *Morbus epidemicus*. Vystavené kópie archíválií prezentujú obdobie od 14. storočia až po prvú polovicu 20. storočia. Nosnú tému tvoria epidémie s najvyššou mortalitou ako mor, cholera a španielska chrípka. Výstava informuje návštevníkov o tom, ako sa bojovalo s nákazou v čase, keď informácie prichádzali ústnym podaním, aké liečebné metódy praktikovali lekári a liečitelia. Ukážky liečebných metód, tvorby správnych nariadení, mestských opatrení a štatistických súpisov nie sú len interpretáciou boja s nákazou, ilustrujú organizovanosť mestskej správy pri dodržiavaní protiepidemických opatrení. Kompozíciu výstavy dopĺňajú informácie o nakažkách ako besnota, kiahne, týfus a sypanice, ktoré cyklicky traumatizovali obyvateľstvo a pre dejiny mesta mali dlhodobu nepriaznivý sociálno-ekonomický dopad. Návštevníci sa môžu dozvedieť o šírení chorôb, o rôznych druhoch osvetly, ale aj o dezinformáciách vznikajúcich spolu s narastajúcim strachom z nákazy. Predmetom výstavy sú okrem archíválií i knižné publikácie, dobové pla-

*Pohľad do expozície výstavy Morbus epidemicus.
Foto: Martin Haring.*

gáty, trojrozmerné ilustračné predmety, ako aj ukážky z dobovej tlače a literárnych diel.

Výstava bude prístupná pre návštevníkov v priestoroch bádateľne archívu do konca marca 2022.

*Ján Jakubík
Štátny archív v Banskej Bystrici*

Pohľad do expozície výstavy Morbus epidemicus. Foto: Martin Haring.

VÝSTAVA V KREMNICKOM ARCHÍVE ROZPOMIENKA NA OKRÚHLE VÝROČIA NARODENÍ VÝZNAMNÝCH KREMNICÝCH ARCHIVÁROV

**„Premýšľaj, ako veľmi potrebujeme dobré príklady,
a uznáš, že spomienka na veľké osobnosti je práve
taká osožná ako ich skutočná prítomnosť!“**

Seneca

Výstižný význam slov rímskeho filozofa mravnosti Senecu poukazuje i v dnešných časoch na nevyhnutnosť vnímania osobností spomedzi archivárov, ktoré si zasluhujú našu stálu pozornosť, úctu a potrebu dať o nich vedieť. Aj preto, že žijeme v dobe, keď je pojem „osobnosť“ do určitej miery degradovaný.

Kremnický archív s jeho bohatou históriou patrí k tým výnimočným archívom, kde v minulosti aj na svoju dobu pôsobili vyspelí archivári. Dokazuje to komplexnosť zachovaného kremnického archívu v origináli písomných prameňov od roku 1260. Vzor dobrého príkladu dôkladnej práce celých generácií jednotlivcov – pisárov, notárov, registrátorov i archivárov, ktorej výsledok sa aj dnes dá zužitkovať. Každý archív má však svoje najvýraznejšie osobnosti. V Kremnici sú nimi nepochybne Pavol Križko, Michal Matunák a PhDr. Teodor Lamoš, CSc. Práve títo archivári charakteristickí svojou odlišnosťou, výnimočnosťou a jednoduchosťou patria k popredným osobnostiam slovenskej historiografie a archivistiky, a určite aj k osobnostiam celoslovenského významu. Pritom všetkých troch spája jedno spoločné – prínos pre spoločenstvo v zachovaní odkazu našich predkov v podobe písanej histórie Slovenska a mesta Kremnice.

Rok 2021 sa tak stal pre kremnické archivárky príležitosťou prezentovať formou výstavy okrúhle výročia týchto prominentných kremnických archivárov. Druhý november 2021 sa v Štátnom archíve v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica zapísal ako deň otvorenia výstavy s odkazom na rozpomienku 180. výročia narodenia Pavla Križka,

155. výročia narodenia Michala Matunáka a 100. výročia narodenia PhDr. Teodora Lamoša, CSc. Zaspomínajme si teda na tri významné osobnosti, ktorým sudička pri narodení vložila do vienka lásku k histórii, túžbu po poznaní, precíznosť, pracovitosť, ľudskosť, samotnú individualitu či možnosť prežiť čas svojho života v kremnickom archíve.

Inštalovaná výstava je výpoveďou o ich príbehoch hľadania, o snoch premenených na hodnoty, o úspechoch i prekonaných ťažkostiach či o ich životných osudoch. Koncipovaná je v priestoroch archívu do deviatich presklených vitrín, pričom každéj osobnosti sú venované tri.

Prvé tri patria Pavlovi Križkovi (pseudonym Tribránsy), ktorý sa narodil 30. mája 1841 v Banskej Bystrici, kde vyštudoval aj evanjelické gymnázium. Do dejín mesta Kremnice sa zapísal v roku 1860 ako evanjelický učiteľ a organista. Prijaté zamestnanie, kultúrna činnosť a záľuba v histórii mu po prvýkrát sprostredkovali kontakt s kremnickým archívom. Dňa 16. apríla 1872 prijal miesto mestského archívára.¹ V rokoch 1877 – 1889 z finančných dôvodov zastával v meste funkciu hlavného mestského účtovníka, správcu bane Karol a mestského lesného majetku.² Bol zakladateľ Mestského múzea v Kremnici v roku 1890 a spoluzakladateľ filatelistického spolku na Slovensku pod názvom Album v roku 1895. Pavol Križko sa radí k zakladateľom moderného slovenského archívnictva a k priekopníkom modernej historiografie.³ Stal sa významným slovenským národným a kultúrnym dejateľom, zakladateľom i členom viacerých kultúrnych inštitúcií na Slovensku, ako napr. Matice slovenskej, Muzeálnej slovenskej spoločnosti, Továrišského spolku.⁴ Bol predstaviteľom česko-slovenskej kultúrnej vzájomnosti a členom Maďarskej historickej spoločnosti.⁵ Spolupracoval s poprednými vedcami, historikmi, archivármi a spisovateľmi v Čechách i v Maďarsku. V roku 1901 kvôli pretrvávajúcej chorobe a potrebe telesného a duševného odpočinku odišiel z kremnického archívu do dôchodku. Zomrel 25. marca 1902 v Kremnici.⁶

¹ SOLČÁNIOVÁ, Valéria. Pavol Križko – významný slovenský archivár a historik. In *Kremnické noviny*, 2016, roč. 5. s. 12.

² MARSINA, Richard. Historik a archivár Pavol Križko (1841 – 1902) k 160. výročiu narodenia. In *Historický zborník* 11, 2001, č.1, s. 192.

³ ŠIMKOVIČ, Alexander et al. *Reprezentačný biografický lexikón Slovenska*. Banská Bystrica: Matica slovenská, 1999, 187 s., ISBN 80-7090-537-9.

⁴ MINÁČ, Vladimír et al. *Slovenský biografický slovník*. III. zväzok. Martin, 1989, s. 267.

⁵ EZROVÁ, Adriana. Významné osobnosti kultúrnej histórie mesta Kremnice. In *Kremnica: Zborník prednášok z medzinárodného sympózia pri príležitosti 500. výročia kodifikácie banského práva v Kremnici 17. – 19. novembra 1992*, 1992, s. 401-402, ISBN 80-901392-0-5.

⁶ LAMOŠ, Teodor. *Archív mesta Kremnice. Sprivodca po fondoch a zbierkach*. Bratislava: Slovenská archívna správa poverenictva vnútra, 1957, s. 22.

Pavol Križko
 * 30. máj 1841
 † 25. marec 1902
 180. výročie

Michal Matunák
 * 17. júl 1866
 † 5. december 1932
 155. výročie

Teodor Lamoš
 * 7. január 1921
 † 27. december 1965
 100. výročie

ŠTÁTNY ARCHÍV V BANSKEJ BYSTRICI, pracovisko Archív Kremnica
 Vás pozýva na výstavu
ROZPOMIENKA NA OKRUHLÉ VÝROČIA NARODENÍ VÝZNAMNÝCH KREMNIČKÝCH ARCHIVÁROV
 od 2. novembra 2021 do 31. mája 2022

Návštevné hodiny: Pondelok – Piatok / 8.00 h – 15.00 h, kontakt: +421-45/674 47 05
 Email: archiv.bb.kr@minv.sk, Ul. ČSA 951/82, 967 01 Kremnica

Plagát výstavy *Rozpomienka na okrúhle výročia narodení významných kremničkých archivárov*

Ďalšie tri vitríny prezentujú osobnosť Michala Matunáka narodeného 17. júla 1866 Šuranoch.⁷ M. Matunák svoje životné poslanie naplnil ako historik, archivár, pedagóg, turkológ, rímskokatolícky kňaz – jedným slovom ako všestranný a vzdelaný človek. Základné vzdelanie získal v Šuranoch, neskôr študoval v Nových Zámkoch, Banskej Štiavnici i v maďarskom Jágri. Popri teológii študoval na univerzite v Budapešti cirkevnú hudbu a najmä históriu, ktorá ho lákala od detstva. Venoval sa botanike a numizmatike. Písal a zbieral ľudové a historické piesne obzvlášť z obdobia tureckej okupácie a kuruckých bojov. Zaoberal sa aj spevom vtákov. Ovládal jazyk turecký, rómsky (cigánsky) a iné. Bol členom historického odboru a výboru Matice slovenskej a Muzeálnej slovenskej spoločnosti. Z jeho iniciatívy vzniklo v Krupine múzeum a tlačiareň. Do Kremnice prišiel po prvý raz v roku 1894 ako rímskokatolícky kaplán. Túto funkciu zastával do roku 1898. Počas jeho prvého pôsobenia v Kremnici ho archivár Pavol Križko zasvätil do archívnej

praxe a pod jeho vplyvom rozvinul publicistickú aktivitu.⁸ Stal sa jeho žiakom. Na Križka mal síce vyhranený názor, no ako sám uvádza „*bol som za polštvrť roka svedkom jeho neúnavnej práce, spolu som pracoval s ním, a mnoho som sa i od neho naučil... však týmto nechcem a nemôžem vziať z jeho zásluh.*“⁹ Dňa 1. októbra 1922 bol menovaný za kremničského mestského archivára. V porovnaní s Pavlom Križkom bol viac historikom ako archivárom.¹⁰ Rád spoznával nové krajiny. Navštívil Francúzsko, Taliansko, Írsko, Tunis, Egypt i Palestínu.¹¹ Zomrel nečakane 5. decembra 1932 v Kremnici.¹²

Posledné tri vitríny patria PhDr. Teodorovi Lamošovi, CSc., archivárovi, historikovi, historickému geografovi, kronikárovi, vedcovi, riaditeľovi Historického ústavu Slovenskej akadémie vied a umení v Bratislave a predstaviteľovi povojnovej historickej vedy a archívniectva na Slovensku. Narodil sa 7. januára 1921 v blízkosti mesta Martin v neďalekej obci Rakovo.¹³ V roku 1939 maturoval na Gymnázium v Kremnici. Ďalšie jeho študijné kroky viedli

⁷ MV SR, Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica (ďalej len ŠABB, p. Archív Kremnica), WEINBERGEROVÁ, Mária – ČERNAJOVÁ, Katarína. *Michal Matunák, písomná pozostalosť 1873 – 1932* (inventár). Kremnica, 1985, s. 1.

⁸ MINÁČ, Vladimír et al. *Slovenský biografický slovník*. IV. zväzok. Martin, 1990, s. 114.

⁹ MATUNÁK, Michal. *Z dejín slobodného a hlavného banského mesta Kremnica*. Mesto Kremnica: Vrútky, 1928, s. 47.

¹⁰ LAMOŠ, Archív mesta Kremnice, s. 23.

¹¹ FLOREK, Pavol. Michal Matunák a jeho historické práce. In *Slovenské pohľady*, 1932, roč. 48, č. 11-12, s. 728.

¹² ŠABB, p. Archív Kremnica, WEINBERGEROVÁ, Mária – ČERNAJOVÁ, Katarína. *Michal Matunák, písomná pozostalosť 1873 – 1932* (inventár). Kremnica, 1985, s. 2.

¹³ SOLČÁNIOVÁ, Valéria. Spomienka na osobnosť PhDr. Teodora Lamoša, CSc. In HRIVŇÁK, Štefan – ŽAŽOVÁ, Henrieta

*Zápis návštevníkov do kroniky kremnického archívu.
Foto: Martina Kašiarová.*

*Návštevníci prezentovanej výstavy v bádateľni
kremnického archívu. Foto: Martina Kašiarová.*

na Filozofickú fakultu Slovenskej univerzity v Bratislave, kde v rokoch 1939 – 1943 študoval odbor história a geografia. Druhého februára 1946 mu bol udelený diplom doktora filozofie a 9. decembra obhájil diplom profesora pre gymnáziá. Svoju odbornosť si však ďalej rozširoval, tentokrát vo Francúzsku. Konkrétne to bolo počas rokov 1947 – 1948 postgraduálne štúdium archívniectva na Vysokej archívnej škole (École des Chartes) v Paríži. Od 1. januára 1951 do marca 1961 pôsobil v Kremnici ako mestský a okresný archívár. V porovnaní so svojimi predchodcami pracoval s určitým nadhľadom a diplomaciou. Kládol dôraz na štúdium, teda teoretické vedomosti, ktoré spájal s praxou. Kultúrno-osvetovú činnosť prezentoval vo forme prednášok, výstav a organizovaní hudobných podujatí, kde sa sám zapájal do hry a zároveň pozýval do Kremnice osob-

nosti slovenskej hudby.¹⁴ Venoval sa lyžovaniu, no hlavne tenisu. Stal sa predsedom Komisie mládeže krajskej sekcie tenisu ČSTV a vykonával rozhodcu tenisu pre krajské súťaže.¹⁵ Bol človekom s výnimočným charakterom a ľudskosťou, na ktorého si Kremničania dodnes s láskou spomínajú. Zomrel ako štyridsaťštyriročný po dlhej a ťažkej chorobe 27. decembra 1965 v Tomášove pri Bratislave.

Inštalovaná výstava predstavuje verejnosti výber písomných dokumentov – školské vysvedčenia, ďakovné listy, zápisníky, osobnú korešpondenciu, slovník pre rómsky (cigánsky) jazyk a dobové fotografie z fondov kremnického archívu. Súčasťou vystavených archívnych dokumentov je originálna palica Michala Matunáka vyrezávaná z lipového dreva. Z Križkovho, Matunákovho a Lamošovho pera sú zas prezentované ukážky publikácií, štúdií a rúkopiesov, v časti ktorých je popularizovanie kremnickej archívnej inštitúcie zaznamenané už od pôsobenia Pavla Križka a Michala Matunáka. Boli prvými kremnickými archívármi, ktorí archívnu prácu z pramených materiálov obohatili spracovanými štúdiami zameranými na Kremnicu, ako aj slovenské dejiny a sprístupnili ich verejnosti v reči slovenskej, nemeckej i maďarskej. Rovnako venovali pozornosť bádateľom a prichádzajúcim záujemcom poskytovaním cenných informácií o archívnych fondoch a histórii mesta Kremnica. Vystavená je aj *Kniha návštevníkov* zavedená v roku 1927 Michalom Matunákom. V nej zaznamenané zápisy sú výpoveďou pozitívnych ohlasov domácich a zahraničných jednotlivcov, skupín aj exkurzií žiakov i študentov pri spoznávaní archívnych dokumentov či prednáškach o archíve za pôsobenia Teodora Lamoša. Práve T. Lamoš bol prvý vzdelaný kremnický archívár, ktorý v 50. rokoch 20. storočia po prvýkrát predstrel verejnosti výpoveď o uchovanom kultúrnom dedičstve v podobe výstav. Na záver môžeme hodnotiť, že výstava svojím stvárnením oslovuje prichádzajúcich návštevníkov, bádateľov i fyzické a právnické subjekty pri vybavovaní správnej agendy. Veríme, že do ukončenia výstavy 31. mája 2022 prídu ďalší návštevníci i z radov archívárov na Slovensku, ktorých osloví pozvanie na zaujímavú výstavu do kremnického archívu. Už teraz ste všetci srdečne vítaní 😊!

Valéria Solčániová
Štátny archív v Banskej Bystrici,
pracovisko Archív Kremnica

(eds.). *Zborník spoločnosti slovenských archívárov 2017*. Bratislava: Spoločnosť slovenských archívárov, 2017, s. 305-318; porovnaj SOLČÁNIOVÁ, Valéria. Sté výročie narodenia PhDr. Teodora Lamoša, CSc. In *Kremnické noviny*, 2021, roč. 1. s. 13.

¹⁴ ŠABB, p. Archív Kremnica, Osobný fond Teodor Lamoš, šk. č. 6, 8.

¹⁵ ŠABB, p. Archív Kremnica, Osobný fond Teodor Lamoš, šk. č. 8.

KEINE AHNUNG IST AUCH KEINE LÖSUNG ALEBO O VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ ARCHIVÁROV

Ústrednou témou tohtoročných rakúskych archívnych dní bolo vzdelávanie a výchova archivárov. 41. archívna konferencia našich susedov sa konala v Innsbrucku 20. – 21. októbra 2021 pod názvom *Keine Ahnung ist auch keine Lösung. Aus- und Weiterbildung im Archiv*, čo môžeme preložiť ako Žiadna myšlienka tiež nie je riešením. Výchova a vzdelávanie v archíve. Hlavnými usporiadateľmi bola Spoločnosť rakúskych archivárov a archivárov v spolupráci s Tirolským zemským archívom a Mestským archívom Innsbrucku.

Rakúske archívne dni majú trochu iný formát ako naše, zameriavajú sa viac na diskusiu ku konkrétnym témam v samostatných pracovných skupinách, ktoré zasadať na rôznych miestach. Prvý deň sa konali štyri workshopy o digitálnom archívnictve, správe registratúry, nakladaní so spismi pacientov vo vzťahu k GDPR a vzdelávaní pre tirolskú archívnu komunitu. Zároveň sa uskutočnilo zasadnutie medzinárodnej sekcie, na ktorej som sa zúčastnila diskusie o systéme vzdelávania archivárov s reprezentantmi archívnych spoločností z Nemecka, Rakúska, Maďarska, Česka, Chorvátska a Slovinska. V podvečerných hodinách sa konalo valné zhromaždenie Spoločnosti rakúskych archivárov a archivárov, na ktorom bola opätovne do funkcie predsedníčky zvolená Karin Sperl, riaditeľka Burgenlandského zemského archívu v Eisenstadte. Na slávnostnom večere uvítal prítomné archivárky

Exkurzia zahraničných delegátov v kostole Hofkirche s pozoruhodnou zbierkou renesančného sochárstva.

Foto: Martina Orosová.

a archivárov riaditeľ Tirolského zemského archívu Christoph Haidacher. Vstupný príhovor do témy archívnych dní predniesla čerstvo zvolená prezidentka Karin Sperl. Poukázala na tlak verejnosti a vládnych orgánov, ktoré v súvislosti s pandemiou doľahol na archívy a archivárov, od ktorých sa požaduje stále viac a viac elektronických služieb a stále väčšia prítomnosť v digitálnom prostredí. Faktom však je, že tak ako u nás, ani v Rakúsku tradičný systém vzdelávania archivárov a správcov registratúr neposkytuje absolventom dostatok vedomostí

Tirolský Innsbruck nás privítal krásnym slnečným počasím a uvoľnenou atmosférou. Foto: Martina Orosová.

Karin Sperl, predsedníčka Spoločnosti rakúskych archivárov a archivárov, otvára slávnostný večer. Foto: Martina Orosová.

a zručností v informačných technológiách a elektronických systémoch. K podobnému poznatku dospela aj Medzinárodná rada archivov, totiž archivár či správca registratúry 21. storočia by mal byť vlastne „polovičný ITečkár“. Aj preto bola hlavná téma archívnych dní venovaná vzdelávaniu. Za zahraničných účastníkov pozdravil auditórium hannoverský archivár so slovenskými koreňmi Christian Helbich z Asociácie nemeckých archivárov a archivárov. Hlboké myšlienky o poslaní archivov a archivárov s mnohými inšpiratívnymi citátmi svetových humanistických elít sa niesli z úst profesora Jörga Schwarza z Innsbruckej univerzity, ktorému pripadla úloha slávnostnej prednášky, tradičnej súčasť spoločenskej časti rakúskych archívnych dní.

Štvrtkové rokovanie sa nieslo v klasickej konferenčnej podobe vo veľkej sále Zemského úradu. V prvom bloku sa prezentovali miestni prednášatelia. Christian Lackner z viedenskej univerzity (*Institut für Österreichische Geschichtsforschung*) informoval o magisterskom štúdiu pomocné vedy historické a archivistika a jeho dlhoročnej úspešnej tradícii. Stefan Spevak z viedenského mestského a zemského archívu sa zamýšľal nad kompetenciami archívnych, knižničných a informačných asistentov a asistentiek a ich vzdelávaním v odbornej škole a v archíve. Živú diskusiu vyvolali prednášky zahraničných profesoriek.

Výchovu, odbornú prípravu a ďalšie vzdelávanie archivárov v európskom kontexte, ako ho ponúka Archívna škola v hesenskom Marburgu, predstavila jej riaditeľka Mag. Dr. Irmgard Christa Becker. Archívna škola v Marburgu je štátna vysoká škola, ktorá je vyše 50 rokov ústredným vzdelávacím a školiacim zariadením pre nemeckých archivárov.

Poskytuje jednak vyššie vzdelanie pre stredoškôľakov (3-ročné štúdium), ale aj ďalšie štúdium pre archivárov s vysokoškolským vzdelaním 2. alebo 3. stupňa (2-ročné štúdium). Taktiež je súčasťou systému interných administratívnych školení, ktoré sa v Nemecku organizujú pre rôzne oblasti verejnej správy, najmä pre štátnych zamestnancov. V Nemecku je štandardom, že kariéra v štátnej službe nezávisí len od dosiahnutej úrovne vzdelania, ale aj od absolvovania ďalšieho vzdelávania formou školení a kurzov, aj keď zo samotného zákona o štátnej službe to nevyplýva. Tým si krajina zabezpečuje kvalitné a kvalifikované personálne obsadenie štátneho aparátu. Archívna škola ponúka niekoľkoďňové kurzy, na ktorých absolventi získajú praktické odborné znalosti, ktoré môžu hneď uplatniť v každodennej práci v archíve alebo registratúre. Štúdium alebo školenia môžu absolvovať aj cudzinci, ak spĺňajú potrebné podmienky (doteraz má škola troch francúzskych a troch poľských absolventov). Veľmi sebavedome znelo konštatovanie Dr. Becker, že všetci absolventi Archívnej školy nájdu profesionálne uplatnenie do niekoľkých týždňov po ukončení štúdia. Úspešní sú aj zahraniční absolventi, keďže škola im dáva kvalitné vedomosti o medzinárodných štandardoch, európskych normách, archívnych a príbuzných právnych predpisoch (správa štátu, GDPR, autorský zákon, elektronické štandardy a pod.), učí ich praktické zručnosti o správe registratúry, sprístupňovaní archívnych dokumentov a digitálnej archivácii, porovnáva nemecké a medzinárodné archívne systémy. Väčšina prednášok a kurzov bola kvôli pandémie prenesená do online priestoru, no povinná prax, na ktorú sa kladie veľký dôraz, sa uskutočňuje priamo v archíve. Škola spolupracuje najmä s Hesenským štátnym archívom v Marburgu, jedným z najväčších a najstarších ar-

Mag. Dr. Irmgard Christa Becker z Archívnej školy v Marburgu v diskusii s profesorkou archivistiky Karin Schwarz z Univerzity aplikovaných vied v Postupime. Foto: Martina Orosová.

chívov v Nemecku. Študentom sú tiež k dispozícii dobre vybavené IT miestnosti a odborná knižnica. Špecifikom školení je zameranie na rôzne druhy činností vykonávaných v archíve, a teda aj rôzne pozície, ktoré archivári zastávajú. Každý archivár tak má možnosť celoživotne si dopĺňať vzdelanie a vedomosti podľa toho, akej práci sa konkrétne venuje, na akej je pozícii alebo akej kariére sa chce venovať v budúcnosti. V posledných rokoch škola reagovala na požiadavky trhu práce a rozšírila najmä kurzy zamerané na elektronické záznamy a digitálne archivovanie.

Pre zaujímavosť uvádzam ešte informácie z webovej stránky Archivnej školy v Marburgu.¹ Pre rok 2022 ponúka 43 kurzov rozdelených do piatich oblastí:

- Nadriadené úlohy (úvod do archivníctva, archivné právo, úlohy a prevádzka malých a stredných archívov, autorské práva v archíve, základy archivácie digitálnych dokumentov, úvod do paleografie 18. – 21. storočia, zákaznícky servis v archíve).
- Poradenstvo úradom a formovanie tradícií (základy správy registratúry, úvod do elektronických spisov, archivné poradenstvo v oblasti správy registratúry, budovanie tradície – ciele, metódy, postupy).
- Ochrana (konzervácia a havarijný manažment v malých a stredných archívoch, digitálne spracovanie obrazu v archíve, photoshop v archíve).
- Poskytovanie a sprístupňovanie (úvod do organizácie a inventarizácie archivného materiálu, vývoj a spracovanie zbierkových predmetov, sémantické technológie a využitie autoritných údajov v archivnej inventarizácii, príprava dát pre online portály na príklade archivného portálu Archivportal-D.² Úvod do XML a EAD.)
- Spracovanie určitých druhov archivného materiálu (úvod do záznamov 18. – 20. storočia, osobné

fondy, súkromné dokumenty v archívoch, archivácia audiovizuálnych médií).

Archívna škola v Marburgu sa venuje aj výskumným projektom, ktoré majú mimoriadne zaujímavé výsledky. Okrem internetovej platformy Archivportal-D (pozri poznámku 2) je to napríklad projekt Digitalizácia archivných prameňov, v rámci ktorého vzniklo niekoľko online prístupných dokumentov, ktoré môžu byť inšpiráciou aj pre slovenských archivárov.³ Škola spolupracovala aj na viacerých medzinárodných vzdelávacích projektoch s Medzinárodnou radou archívov v Paríži alebo s Herderovým inštitútom pre východo-stredoeurópske štúdiá.

Nasledujúcu sviežu prezentáciu pripravila Dr. Gabriela Knoch-Mund, v ktorej predstavila program ďalšieho vzdelávania v archivných, knižničných a informačných vedách v Historickom inštitúte Univerzity Bern.⁴ Zamyslela sa nad otázkou, či je v archivníctve viac žiaduca špecializácia alebo interdisciplinarita. Švajčiarsko je špecifické tým, že je rozdelené na 26 kantónov, v ktorých sa hovorí štyrmi jazykmi. Univerzitné štúdium je realizované v nemčine a francúzštine. Len pre zaujímavosť, stránka Spoločnosti švajčiarskych archivárokov a archivárov obsahuje príspevky v nemčine, francúzštine a taliančine.⁵ Aj v tomto spolku si kolegovia položili otázku: „*Quo vadis, Archivar*in?* Čo dnes musia archivári a archivárky vedieť alebo *savoir, savoir faire, savoir être* (vedieť, vedieť robiť, vedieť byť)?” Spracovali pracovný profil archivára, ktorý sa premietol do švajčiarskeho vzdelávacieho systému a jeho podstatou je spolupráca a vytváranie sietí. Veľmi aktuálna myšlienka v čase nástupu dekády networkingu! Pri definovaní úlohy archívov podľa Alaina Duboisa, predsedu Spoločnosti švajčiarskych archivárokov a archivárov, sa ako hlavné princípy javia otvorenosť, transparentnosť, zodpovednosť, ale aj sledovateľnosť politických, ekonomických a admi-

¹ Archivschule Marburg-Hochschule für Archivwissenschaft : Fortbildung 2022. Dostupné na: <https://www.archivschule.de/DE/fortbildung/fortbildung2022/>.

² Archivportal-D je platforma, prostredníctvom ktorej môžu všetky archívy v Nemecku sprístupniť svoje kontaktné údaje, popisné informácie o archivných dokumentoch a ich digitálne kópie. Portál je podskupinou *Deutsche Digitale Bibliothek*, ponúka komplexné vyhľadávanie vyše 200 archívov z celého Nemecka, online bádanie v ich archivných záznamoch a používanie digitalizovaných materiálov. Dostupné na: <https://www.archivportal-d.de/>

³ Digitalisierung archivalischer Quellen – projekt realizovali v rokoch 2013 – 2015 Štátny archív Severné Porýnie-Vestfálsko, Štátny archív Bádenska-Württemberska, Generálne riaditeľstvo Štátneho archívu v Bavorsku, Saský štátny archív, Archivná kancelária LWL, Inštitút pre dejiny mesta Mannheim, koordinátorom bola Archivná škola v Marburgu. Dostupné na: <https://www.archivschule.de/DE/forschung/digitalisierung-archivalischer-quellen/>.

⁴ Universität Bern, Historisches Institut, Weiterbildungsprogramm Archiv-, Bibliotheks- und Informationswissenschaft. Dostupné na: <https://www.archivwissenschaft.unibe.ch/>.

⁵ VSA-AAS : Verein Schweizerischer Archivarinnen und Archivare – Association des archivistes suisses. Dostupné na: <https://vsa-aas.ch/>.

Z prezentácie Dr. Gabriely Knoch-Mund z Univerzity Bern. Foto: Martina Orosová.

nistratívnych činností, či poskytovanie zdrojov pre vedu a výskum. V demokratickom svete sa informácie považujú za základnú demokratickú potrebu. A tu nastupuje najzávažnejšia úloha archivárov – rozhodovanie medzi ochranou súkromia a potrebou informácií, ktoré sú nevyhnutné pre zachovanie právneho štátu a občianskych práv, pre formovanie tradícií v historickom kontexte, pre zachovanie integrity archívov a archívnych záznamov z hľadiska profesionality a etiky. Z pohľadu budúcnosti majú archívy hlavne sociálnu zodpovednosť. Zodpovedným zaobchádzaním s informáciami archivári formujú súčasnú a budúcu informačnú spoločnosť. Nevyhnutná je tiež právna istota a dôveryhodnosť archívov, archív je a musí ostať *locus credibilis* alebo *trusted repository*. Nové výzvy prinášajú pre archivníctvo najmä nové technológie a archivári na celom svete sa pýtajú, čo pre ich prácu znamená digitálna archivácia, digitálne humanitné vedy, správa údajov a dát. Skutočnou výzvou je správa elektronických informácií počas ich celého životného cyklu. Dr. Knoch-Mund sa tiež zamýšľala nad starými a novými úlohami archívov a ich mieste v spoločnosti, ako aj tým, čo pre archivárky a archivárov prináša Etický kódex⁶ a vyzvala archivárov, aby pomáhali formovať zmenu v informačnej spoločnosti.

V ďalšej časti prednášky sa venovala popisu štúdiá na Univerzite Bern. Program interdisciplinárneho štúdiá zahŕňa základy informačnej vedy, informačné systémy manažmentu dát a znalostí, archivníctvo a správu registratúry, knihovedu, vyhľadávanie informácií a strojové učenie, riadenie projektov, projektový manažment, výskumné me-

tódy a komunikáciu. Archivníctvo sa teda vyučuje v interdisciplinárnom kurze a je orientované na zručnosti, má multikultúrny a medzinárodný charakter, stavia na dialektickom vzťahu teórie a praxe, využíva najmodernejšie, perspektívne a inovatívne postupy, riadi sa univerzitnými štandardmi a vyučujú ho vysokokvalifikovaní švajčiarski a zahraniční lektori, štúdium je kompatibilné s bolonským procesom a je orientované na potreby trhu povolání. Podmienkami na prijatie na toto štúdium je ukončené vysokoškolské vzdelanie druhého alebo tretieho stupňa, odborná prax, jazyková zdatnosť. Absolventi získajú kvalifikáciu pre prácu v archíve, knižnici, správe registratúry alebo projektovom manažmente, a keďže majú zvyčajne rozsiahle odborné vedomosti, sú pripravení pre manažérske pozície. Z hľadiska vyučovacích metód sa dôraz kladie na interaktivitu a praktický význam, používa rôzne formy výučby, lekcie sa konajú prezenčne aj dištančne. Odbor má veľký počet externých lektorov a študenti môžu priamo pozorovať, ako funguje pluralita názorov. Hodiny sú bilingválne v nemčine a francúzštine, prípadne aj v angličtine. Famózne vyzerá oblasť spolupráce. Univerzita Bern spolupracuje najmä s Univerzitou Lausanne (UNIL, Université de Lausanne), Inštitútom pre informačné systémy (IWI), programom Digital Humanities pri Kolégiu Waltera Benjamina (WBK UniBE, Walter Benjamin Kolleg Universität Bern), Švajčiarskou postgraduálnou školou verejnej správy (IDHEAP UNIL), Archívnu školou v Marburgu, Francúzskym národným archívom, Univerzitou v Glasgowe, a samozrejme, so Spoločnosťou švajčiarskych archivárov a archivárov.

Posledný prednáškový priestor patril profesorky archivistiky Karin Schwarz z Univerzity aplikovaných vied v Postupime (*Fachhochschule Potsdam*). Vedie katedru informačných vied, na ktorej sa vyučuje aj archivníctvo. Svoju prezentáciu na tému Rozmanitosť v archíve! Diverzita, interdisciplinárna a spolupráca v celoživotnom vzdelávaní začala úvahou o „celibátnej izolácii archivistiky“. Uviedla pritom citát nemeckého cirkevného historika, teológa a archivára prof. Augusta Leidla (1933 – 1944), ktorý v sále vyvolal živý šum: „*Pokiaľ sa archívna veda neoslobodí zo svojej celibátnej izolácie a nebude hľadať spojenie so svojím vedeckým prostredím, jej výskumy zostanú bez intelektuálnej prítlačivosti a ich*

⁶ ICA Code of Ethics – etický kódex zásad pre archivárov bol prijatý na medzinárodnom kongrese archivárov v Číne v septembri 1996. Spoločnosť slovenských archivárov ho oficiálne dosiaľ neprijala. Dostupné na: <https://www.ica.org/en/ica-code-ethics>.

*Prednáška prof. Karin Schwarz Rozmanitosť v archíve! Diverzita, interdisciplinarita a spolupráca v celoživotnom vzdelávaní.
Foto: Martina Orosová.*

výsledky bez čitateľov“. Chcela tým poukázať na to, že v archívnictve panuje rozmanitosť a prirodzená interdisciplinarita a archivári by sa nemali uzatvárať a oddeľovať od iných vedných disciplín. Archivácia sa v súčasnosti vyskytuje v rôznych kontextoch, funkciách a účeloch, preto je aj definícia „archívu“ otvorená a nie je viazaná len na samotnú archívnu inštitúciu. Archívne zručnosti sú pritom žiadané aj v iných pamäťových inštitúciách, profesijná oblasť archivárov sa teda rozširuje a obohacuje o nové špecializované úlohy. Množstvo vzdelávacích inštitúcií stále rastie, čo pri rovnakých ľudských zdrojoch vyvoláva „boj o študenta“. Zároveň sa ľudia zamestnávajú už po dosiahnutí titulu bakalár a magisterský titul získavajú neskôr už ako pracujúci v rámci ďalšieho alebo celoživotného vzdelávania. To kladie nároky aj na samotný študijný odbor archívnictva v magisterskom stupni a vzniká otázka, čím ho naplniť. Ako cesta sa ukazuje spolupráca medzi vzdelávacími inštitúciami, ktoré vytvárajú kooperatívne študijné programy rôzneho stupňa podporované modulárnym systémom štúdia a digitalizáciou za podpory profesijných združení. V týchto moduloch nájdú aj archívy vhodný program, ktorý im umožňuje plánovať stratégiu rozvoja a vzdelávania svojich zamestnancov. Musí však existovať dohoda o základnom kánone archívnych znalostí a zručností.

Profesorka K. Schwarz ďalej stručne predstavila štúdium archívnictva na postupimskej univerzite.

Jej údaje som prehľadila o informácie prístupné v interaktívnom internetovom sprievodcovi o štúdiu archívnictva.⁷ Bakalársky stupeň štúdia je rozdelený do šiestich oblastí:

- Formovanie tradície a využívanie archívnych materiálov: študenti sa učia kritériá pre výber dokumentov na archivovanie, paleografiu, kritériá pre tvorbu inventárnych záznamov (minimálne v rozsahu popis, provenienciacia, názov, datovanie) a prevádzku archívu v rámci poskytovania služieb.
- Digitálna archivácia a trvalé uchovávanie: digitálna archivácia zahŕňa trvalé archivovanie digitálnych objektov (textov, fotografií, databáz, videí, webových stránok atď.). Nie je to len o hľadaní správneho pamäťového média. Výzvou je aj to, aby digitálne objekty zostali čo najvernejšie originálu aj v budúcnosti napriek vývoju IT a možným ľudským zásahom. Študenti sa oboznamujú s nástrojmi a metódami konzervácie digitálnych dokumentov, s príslušným hardvérom a softvérom, učia sa správne formáty súborov, tvorbu metadát a ich štruktúru. V rámci konzervácie analógových dokumentov sa učia identifikovať poškodenia spôsobené rôznymi činiteľmi a napláňovať ďalšie opatrenia na ich ochranu, poznávajú ukladacie pomôcky a ochranné obaly, podmienky skladovania a postupy konzervovania a reštaurovania.
- Prezentácia a komunikácia historických prameňov: v tomto študijnom odbore sa primárne vyučujú kľúčové kompetencie mediálnej práce, nácvik sociálnych a komunikačných zručností s prihliadnutím na historické didaktické prístupy, technické a autorské základy. Archivári by mali byť schopní vyvinúť formáty na sprostredkovanie historických znalostí pre rôzne cieľové skupiny. Patrí sem mimoškolská projektová práca v spolupráci so školami, ako aj cielená prezentácia archívneho materiálu na historických výstavách, online portáloch či v digitálnych vydaniach. Digitálny prístup k historickým zdrojom otvára nové perspektívy v participatívnej znalostnej spoločnosti tým, že sprístupňuje cenné zdroje širšej verejnosti. Toto je základ pre „Občiansku vedu“. To znamená, že široká verejnosť a odborná veda by mali spoločne vykonávať výskum s cieľom zvýšiť cit-

⁷ Fachhochschule Potsdam : OSA – Online Studienwahl-Assistenten der Fachhochschule Potsdam. Studiengang Archiv (B.A.). Dostupné na: <https://osa.fh-potsdam.de/archiv/>.

Informačná veda a informačné systémy.

Zdroj: <https://osa.fh-potsdam.de/archiv/>.

livosť občanov na demokratické a hlbšie chápanie histórie.

- Informačné vedy a informačné systémy: informácie sú základným prvkom digitálnej spoločnosti. Aby sme zaručili optimálny nárast vedomostí, musíme myslieť sieťovo a naučiť sa rozumieť jeden druhému naprieč disciplínami. Táto oblasť štúdia preto obsahuje podobnosti a rozdiely medzi subdisciplínami informačnej vedy. Špeciálne požiadavky charakteristických odborných oblastí archívov, knižníc a správy informácií a dát sú základom toku informácií. Dátové, informačné a znalostné procesy zodpovedajú referenčným modelom pre informačné systémy. Študenti sa oboznamujú s terminológiou, metódami, pracovnými nástrojmi a technickou infraštruktúrou jednotlivých profesií. Cieľom je spoločne rozvíjať ďalšie prístupy k ochrane digitálneho kultúrneho dedičstva. Štúdium poskytuje základný prehľad koncepcií, architektúr, funkcionalít a oblastí použitia informačných systémov s osobitným zameraním na webové aplikácie.
- Prierezové problémy – história, právo, manažment: archívy sú inštitúcie, ktoré sa musia presadiť v spoločnosti, pohybujú sa v rámci spoločenských a právnych noriem a ich tradíciu je možné pochopiť len vtedy, ak poznáme historický kontext, v ktorom dokumenty a informácie v nich uložené vznikali. Budúci archivári sa učia základné metódy historického bádania, zaoberajú sa právnym vývojom, najmä zmenami a vply-

vom autorského zákona na spoločnosť. Spoznávajú napätie medzi ochranou práv jednotlivcov a právami širokej verejnosti a sledujú rôznorodý vývoj informačného práva v digitálnom veku. V rámci výučby manažmentu musia vedieť spravovať menšie archívy, plánovať personálne a priestorové požiadavky, získavajú základné znalosti z podnikovej administratívy, plánovania a realizácie projektov, stratégií a nástrojov marketingu a metód public relations. To všetko sú zručnosti, ktoré sú nevyhnutné pre modernú prácu v archíve.

- Voliteľné a špecializované: práca v archívoch je rôznorodá a vyžaduje si široké spektrum odborných znalostí. Moderní archivári sú teda všeobecní odborníci, ktorí majú vedomosti a zručnosti vo všetkých oblastiach svojho predmetu, avšak v priebehu kurzu rozvíjajú svoje špeciálne záujmy, ktoré je možné prehĺbiť vo voliteľných moduloch. Pre študentov so špeciálnymi historickými záujmami a pre tých, ktorí sa radšej obracajú k prameňom „analogového“ veku, ponúkajú voliteľné moduly možnosť sprostredkovať historické pramene, uchovávať archívne dokumenty a prehľbovať znalosti z pomocných vied historických. Študentom, ktorí naopak hľadajú spojenie s inými oblasťami informačnej vedy, sú ponúkané voliteľné moduly o dokumentačných metódach, digitálnych dokumentoch a vizualizácii informácií. Špecializácia stavia na širokých základných znalostiach a nemusí byť rozhodujúca pre budúcu profesijnú dráhu vyštudovaných archivárov.

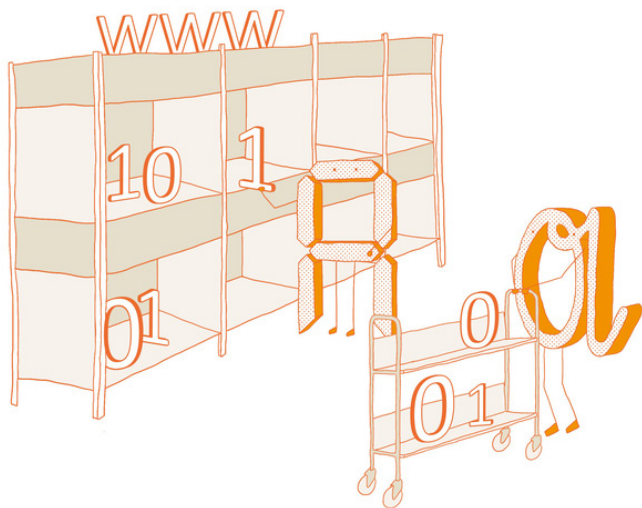
Univerzita študentom zdôrazňuje, že štúdium je vlastne práca na plný úväzok, pretože samotné navštevovanie prednášok, seminárov a cvičení nestačí, je potrebné venovať dostatok času aj štúdiu literatúry, riešeniu úloh a projektov. Absolventi štúdia zase konštatujú, že na rozdiel od stereotypného pohľadu na archivárov musia byť komunikatívni a zaujímať sa o aktuálne dianie a vývoj, musia mať určitý vzťah k technike, ale aj trpezlivosť a vytrvalosť, pretože niektoré práce sú monotónne a únavné.

Na bakalársky stupeň nadväzujú tri druhy magisterského štúdia – tri semestre informačnej vedy, štyri semestre digitálneho manažmentu alebo šesť semestrov archívnictva. Toto nadstavbové štúdium je určené pre absolventov humanitných odborov, aj magistratov a doktorov, ktorí si potrebujú zvýšiť

kvalifikáciu pre prácu v archíve na „vyššiu archívnu službu“.⁸ Magisterské štúdium archívniectva zahŕňa tieto moduly:

- Informácie a spoločnosť: modul ponúka úvod do základných spoločenskovedných prístupov k modernej/postmodernej diskusii a sprostredkúva ich referencie k aktuálnej informačnej vede ako základnej disciplíne súčasnej spoločnosti služieb, kriticky reflektuje základné prístupy k popisu sociálneho rozvoja, ktoré sú relevantné pre informačnú vedu. Študenti by mali pochopiť spoločenský vývoj v informačnej spoločnosti, ako je naša spoločnosť „riadená informáciami“ a aké dôsledky to má z hľadiska orientácie na služby informačnej vedy.
- Metódy archívniectva: činnosť archivára z pohľadu archívneho zákona, terminológia, rozdiely medzi jednotlivými archívmi, aktuálne problémy a výskumy v archívniectve.
- Typológia archívov a história archívov: definície a terminologické základy archívniectva, história archívniectva, typológia archívov, prehľad historických súvislostí, z ktorých archívy vyrástli, ako sa vyvinuli z „čistých“ miest právnej ochrany na vzdelávacie a výskumné inštitúcie a ako sa postupne otvárali zainteresovanej verejnosti.
- Archívny manažment: poznanie interakcie praktických vedomostných oblastí potrebných pre správu archívu na základe klasickej správy archívu alebo teórie prevádzky archívu, aplikovanie vhodných nástrojov na úspešné spravovanie archívu.
- Správa registratúry: poznanie procesov vo verejnej správe v 19. a 20. storočí, reformy úradov, registratúrne systémy a smernice, klasifikácia dokumentov, interná analýza záznamov, systematická evidencia, štandardy a normy, špecifiká elektronických súborov.
- Vývoj v archívoch: modul slúži ako úvod do technickej problematiky a riešenia problémov inventarizácie, pričom sa zámerne zameriava na šírku rôznych archívnych sektorov a archívnych informácií, z ktorých niektoré vyžadujú odlišné metódy. Modul zahŕňa vývoj od klasických vecných spisových registratúr až po rozvoj a poskytovanie aktuálnych informácií v mediálnych či ekonomických archívoch.
- Archívna technika – konzervácia: praktické základné poznatky, ktoré študentom umožnia rozpoznať poškodenia a ohrozenia archívneho materiálu, zvoliť preventívne, konzervačné a reštaurátorské postupy a opatrenia a určiť stratégie a koncepcie dlhodobej ochrany založené na prioritách a ekonomickej efektívnosti.
- Archívny zákon a zákony o slobode informácií: študenti sa pomocou vybranej literatúry a prípadov z praxe oboznámia so základnými faktami a problémami archívneho práva a naučia sa posúdiť mimoriadny význam tejto oblasti práva pre svoju profesiu. Spoznajú nedávny vývoj vzťahu medzi archívnym právom a stále veľmi mladým zákonom o slobode informácií.
- Historické vzdelávanie a styk s verejnosťou: ústredná úloha archívov pri formovaní historického povedomia na základe otázok miestnych a regionálnych dejín. Cieľom je prepojiť kľúčové úlohy preberania, hodnotenia a rozvíjania na jednej strane a sprostredkovania historických vzťahov na strane druhej. Študenti by si mali vypracovať vlastné koncepty pre jednotlivé cieľové skupiny s ohľadom na ich praktickú prácu. V súlade s tým sa testujú historické didaktické metódy archívnej pedagogiky a formy výučby historicko-výchovnej práce na prípadových štúdiách.
- Pomocné vedy historické I – paleografia 19. – 20. storočia: znalosť dejín písma a spoľahlivá čitateľská schopnosť pre písma 19. a 20. storočia, prepis rukopisov a ich začlenenie do historického kontextu.
- Pomocné vedy historické II – paleografia stredoveku a novoveku: úvod do znalosti písma od konca stredoveku do konca 18. storočia, hĺbkový úvod do paleografie nemeckojazyčných spisov a dokumentov od 15. storočia, znalosť čítania nemeckej kurzívy, prepis textov.
- Pomocné vedy historické III – heraldika, sfragistika, genealógia: základy heraldiky, sfragistiky a genealógie, množstvo obrazového materiálu. Na prehĺbenie poznatkov z týchto vied slúžia ďalšie moduly.
- Administratívna história (dejiny správy): získanie základných vedomostí o najnovších nemeckých administratívnych dejinách od roku 1871, a tým aj schopnosti narábať s administratívnymi

⁸ Fachhochschule Potsdam : Fachbereich Informationswissenschaften – Master Archivwissenschaft. Dostupné na: <https://www.fh-potsdam.de/studieren/fachbereiche/studium-informationswissenschaften/weiterbildung/archivwissenschaft-ma/>.

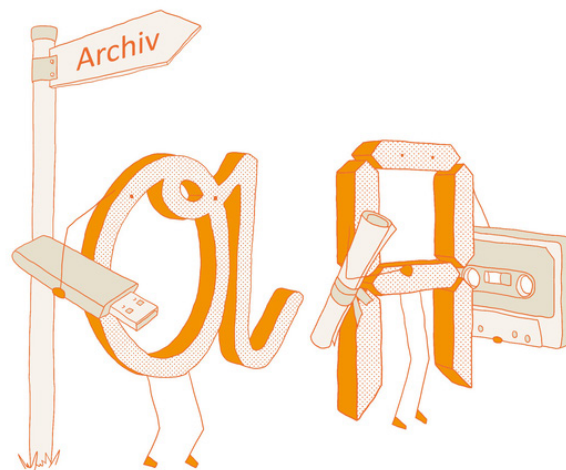
Digitálna archivácia a trvalé uloženie.

Zdroj: <https://osa.fh-potsdam.de/archiv/>.

- historickými prameňmi, vývoj správneho práva, vývoj organizácie správy a občianskych slobôd, správny poriadok, relevantnosť správneho práva pre archivárov, integrácia verejných archívov do administratívnej štruktúry, základy pre prácu v štátnych archívoch na federálnej až miestnej úrovni.
- Digitálne archívy: základy digitálnej archivácie a ich prehlbovanie, podobnosti a rozdiely medzi digitálnymi archívmi, ktoré vznikajú digitalizáciou fondov a zbierok nielen archívov, ale aj iných pamäťových inštitúcií, archivačné systémy a jednotlivé softvérové nástroje, kompatibilita s klasickou archiváciou dátových nosičov.
 - IKT technológie: historický vývoj internetu, jeho základné funkcie a pojmy (napr. doména, URL, HTML, WWW, router, prístupový bod, VPN, SSL, klient-server), informačné a komunikačné technológie (blogy, vyhľadávače, sociálne médiá), videokonferenčné systémy atď.
 - Archivačné databázy: základné teoretické a praktické znalosti pri práci s relačnými databázami sú jednou z kľúčových kvalifikácií pri výučbe základných kompetencií informačných technológií v rámci výučby archivníctva. Relačné databázové aplikácie sa vyvinuli do dominantnej technológie pre sektor spracovania informácií. Sú základom pre 90 % všetkých webových informačných systémov a aplikácií a základom pre správu dokumentov a obsahu, ako aj archivačné riešenia.
 - Metadátové popisy: jazyky metapopisov sú nevyhnutnou súčasťou digitálnych informačných

infraštruktúr v archívoch, knižniciach a múzeách. Na príklade medzinárodných štandardov Encoded Archival Description (EAD) a Encoded Archival Context – Corporate Body, Persons, and Families (EAC-CPF) pre archívy sa preberajú súvisiace knižničné a interdisciplinárne prístupy (napr. FRBR, CIDOC CRM) a dátové formáty (Marc21, EDM) s cieľom vyvinúť porovnateľne spoločné a odlišné pohľady na dáta a ich aplikačné scenáre.

- Organizačný rozvoj a techniky riadenia: cieľom modulu je zvýšiť povedomie o projektových úlohách v kontexte manažmentu so zameraním na organizačný rozvoj archívov z obchodného hľadiska. Študenti získajú prehľad o konštrukčných prvkoch organizácie, zoznámia sa s vybranými organizačnými teóriami a manažérskymi technikami pre analýzu a ďalší rozvoj organizácie archívov.
- Techniky edície: študenti spoznávajú rôzne edície a na vybraných príkladoch si vyskúšajú definíciu a implementáciu edičných smerníc. Okrem analógových vydaní sa modul primárne zameriava na projekty digitálnych vydaní. Študenti dokážu rozlišovať medzi historicko-kritickými edíciami a študijnými edíciami a zamyslieť sa nad využitím pramenných edícií pre archívy.
- Historický projekt: študenti sa naučia robiť historický výskum, analyzovať archívne pramene a spracovať historické témy analytickými metódami, dôraz sa kladie na dejiny každodennosti a sociálne dejiny od 19. storočia po pád Berlínskeho múru v roku 1989 (industrializácia a jej

Tvorba tradície a využívanie archívnych dokumentov.

Zdroj: <https://osa.fh-potsdam.de/archiv/>.

sociálne dôsledky, vznik robotníckeho hnutia a sociálna otázka, Bismarckove sociálne zákony, rozšírenie zdravotníctva a zavedenie poistenia v nezamestnanosti vo Weimarskej republike, sociálna politika počas národného socializmu až po povojnové obdobie a rozdielne sociálne systémy v dvoch nemeckých štátoch).

- Digitálna archivácia: prehĺbenie základov digitálnej archivácie na úrovni rôznych typov objektov, podobnosti a rozdiely v digitálnej archivácii elektronických súborov, odborných postupov, jednotlivých súborov, webových stránok a iných digitálnych objektov, akú úlohu zohrávajú významné vlastnosti a ako sú príslušné procesy mapované v rôznych štandardoch metadát (PREMIS, METS, ISAD (G) EAD), ako možno krok za krokom vybudovať digitálny archív.
- Projektový manažment: študenti získajú prehľad o ideálnom toku projektov a spoznajú dôležité nástroje projektového manažmentu. Cieľom predmetu je umožniť študentom komplexne plánovať, riadiť a kriticky hodnotiť projekty tak, aby boli schopní úspešne zvládnuť nové, komplexné projekty v profesionálnom a organizačnom prostredí. Trénujú sa aj manažérske zručnosti (napr. holistické plánovanie a štruktúrovanie, analytické schopnosti a vodcovstvo).

Prednášateľky z Nemecka a Švajčiarska ukázali rakúskym kolegom, akými smermi sa uberá vzdelávanie archivárov v týchto krajinách a je nutné povedať, že v diskusii nie všetci prítomní prijímali tento pomerne nový kurz výučby archívnictva s nadšením. Podobné reakcie by sa pravdepodobne dali očakávať aj na Slovensku, kde stále existuje veľmi tradičná príprava archivárov na prácu v archívoch.

Som však presvedčená, že aj taká „konzervatívna“ disciplína, akou je archívnictvo, si vyžaduje inovácie a operatívne reagovanie na zmeny v spoločnosti. Na Slovensku de facto neexistuje systém ďalšieho vzdelávania archivárov, a koniec-koncov, ani základný systém výchovy archivárov na bratislavskej a prešovskej univerzite nereaguje na „požiadavky doby“. V posledných rokoch nastali významné zmeny v legislatíve a archívnej praxi, ktoré si od archivárov a správcov registratúr vyžadujú praktické kroky (napr. ochrana osobných údajov, autorský zákon, informatizácia, elektronické služby, online databázy, digitalizácia archívnych dokumentov a ich sprístupňovanie na internete). Nehovoriac o tom, že od roku 2018 orgány verej-

*Hana Habjan, predsedníčka Spoločnosti slovenských archivárov, a Martina Orosová, predsedníčka Spoločnosti slovenských archivárov.
Foto: Martina Orosová.*

nej správy produkujú elektronické spisy, z ktorých už čoskoro budú elektronické archívne dokumenty, súkromný sektor sa obrovskou rýchlou preorientoval na digital born dokumenty, vznikajú 2-D a 3-D digitálne objekty, digitálne zvukové a obrazové záznamy, nehovoriac o internetových stránkach, informačných systémoch, databázach a aplikáciách, o ich archivovaní sa u nás zatiaľ ani len neuvažuje.

Verím, že predostreté informácie budú pre čitateľov minimálne motívom na zamyslenie nad vzdelávaním archivárov na Slovensku, nielen študentov, ale aj archivárov z praxe, ktorí sa chtiac-nechtiac musia vysporiadať s novými výzvami svojou vlastnou, často úplne súkromnou cestou a osobnou iniciatívou. Možno by projekt ďalšieho vzdelávania archivárov, ale aj správcov registratúr, bol dobrým námetom pre budúcu činnosť Spoločnosti slovenských archivárov.

*Martina Orosová
Predsedníčka SSA*

Z MINULOSTI NAŠICH ARCHÍVOV

ARCHÍV MESTA BRATISLAVY¹

„Pretože je jasné, že krajina sa dá považovať za nešťastnú, ak sa v nej neudržiava stabilný poriadok archívov a registratúr.“ Týmito slovami charakterizoval nemecký archivár a historik Philipp Ernst Spiess (1734 – 1794) vo svojom diele *Von Archiven* z roku 1777 význam archívov a registratúr v osvietenskom štáte.² Upozornil hlavne na to, že sila dokumentu, či skôr informácií v ňom sa nachádzajúcich, je často väčšia ako fyzická sila, či sila zbraní. V týchto slovách je ukrytý aj dôvod, prečo sa mestá (a nielen oni) snažili starať o svoje dokumenty.

Počiatky mestského archívu (14. storočie – 1879)

Prvopočiatky mestského archívu môžeme hľadať niekedy po postupnom vzniku a profesionalizácii mestskej kancelárie. Spočiatku ju nahrádzali kánovníci Bratislavskej kapituly, ktorí boli akýmisi externými mestskými pisármi. V roku 1364 sa spomína prvý mestský notár (*notarius civitatis*) Siegfried. Od začiatku 15. storočia sa v prameňoch objavuje notár Friedrich, ktorý od roku 1402 začal viesť protokol zo zasadnutí mestskej rady. Popri ňom sa v prameňoch objavuje aj notár Ján, čo naznačuje rozčlenenie mestskej kancelárie.³ Aj keď to nie je v prameňoch zachytené, je pravdepodobné, že súčasťou kancelárie bol aj „archív“ – správnejšie registratúra,

ktorej správu mal na starosti práve mestský notár. Miestnosť archívu bola na prvom poschodí radničnej veže. Podľa informácie Mateja Bela z prvej tretiny 18. storočia bol v miestnosti archívu na stene vypísaný rok 1547.⁴ V komornej knihe z toho roku je záznam aj o maľovaní skriň a napísaní spomínaného letopočtu.⁵ Podľa Ovídia Fausta bola počas reformácie na archív prerobená kaplnka na radnici.⁶ Neskôr, s ohľadom na prebiehajúcu rekatolizáciu, bol archív presunutý do miestnosti vedľa bývalej kaplnky. V súvislosti s osmanským nebezpečenstvom v roku 1683 bol archív vybavený železnými dverami a drevenými skriňami.⁷

Prvý zatiaľ známy údaj, ktorý priamo potvrdzuje, že za registratúru bol zodpovedný notár, pochádza z roku 1625. V komornej knihe je poznamenané, že keď notár Jakub Selecký a podnotár Tobiáš Beigler usporadúvali na radnici registratúru, bol im servírovaný obed.⁸ Na základe analýzy najstarších pomôcok je možné predpokladať, že obsah kožených káps bol zaznamenaný na voľné listy, ktoré boli až dodatočne zviazané do knihy. Tie slúžili ako pomôcka pri vyhľadávaní.⁹ Prvá zmienka o špecializovanom úradníkovi, ktorý mal na starosti správu registratúry, je v *Notíciách* M. Bela, kde spomína, že v mestskom archíve majú človeka, ktorý má na starosti opatrenie dokumentu registrom a jeho založenie do registratúry a v prípade potreby aj jeho vyhľadanie a predloženie.¹⁰ Pri porovnaní s komornými knihami, kde sú zapísané aj osoby, ktoré poberali od mesta plat, nie je možné tento údaj potvrdiť. Mesto žiadnu takúto osobu neplatilo. Je však možné, že touto úlohou bol poverený jeden z kancelistov. Práve Matej Bel bol jedným z prvých bádateľov v archíve.

Pre mesto bolo 18. storočie obdobím rastu počtu obyvateľstva, bohatej stavebnej i regulačnej činnos-

¹ Tento príspevok bude v rozšírenej podobe uverejnený v plánovanom Biografickom slovníku slovenských archivárov.

² SPIESS, Philipp Ernst. *Von Archiven*. Halle: Johann Jakob Gebauer, 1777, s. 3.

³ BODNÁROVÁ, Katarína. *Novoveká bratislavská mestská kancelária v rokoch 1526 – 1574 v zrkadle bratislavských mestskej knih, dizertačná práca*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta, Katedra archivnictva a pomocných vied historických, 2009, s. 39.

⁴ BEL, Matej. *Notitia Hungariae novae historico – geographica... Tomus primus*. Viedeň: Paul Straub, 1735, s. 624.

⁵ Archív mesta Bratislavy (ďalej len AMB), fond Magistrát mesta Bratislavy (ďalej len MMB), Komorná kniha 1547 – 1548, sign. K 104, s. 296: „item woche Nicolai, zalt Chamerer gedachtem maler im ratthurn die aisen churllander thur zwo almer und jarzal zumalen und zuschreiben“.

⁶ FAUST, Ovídius. *Zo starých zápisnic mesta Bratislavy*. Bratislava: Universum, 1933, s. 26. Vzhľadom na to, že Faust necituje, odkiaľ tieto údaje čerpá, nie je možné ich potvrdiť.

⁷ FAUST, *Zo starých zápisnic mesta Bratislavy*, s. 26.

⁸ AMB, fond MMB, Komorná kniha 1556 – 1557, sign. K 117, s. 137.

⁹ AMB, fond MMB, *Regestrum litteralium instrumentorum antea in capsis iam autem in ladulis repositorum*, inv. č. 12369 (kniha je zviazaná z rôznych druhov papiera až dodatočne zviazaných do jednej väzby).

¹⁰ BEL, *Notitia Hungariae novae historico – geographica... Tomus primus*, s. 670: nazýva ho *tabularius seu registrator*.

ti.¹¹ Mesto sa stalo sídlom kráľovských úradov.¹² Všetky tieto skutočnosti sa odrazili aj v organizácii mestskej samosprávy. Počet úradníkov rástol, pričom komunikácia s nadriadenými úradmi si vyžiadala rozšírenie mestskej kancelárie. Mesto prijímalo väčší počet intimátov a usmernení, čo znamenalo aj zvýšené nároky na správu registratúry. Aj „starý archív“, teda dokumenty uložené v kapsách, bol v neuspokojivom stave. Usporiadanie archívu nevychádzalo len z iniciatívy mesta, ale dialo sa tak aj pod tlakom Uhorskej kráľovskej komory. Tá mala záujem o to, aby mestá mali archívy v dobrom stave. Za prvý popis archívu vďačíme opäť Matejovi Belovi. Uvádza, že v archíve videl rôzne debny, v ktorých boli uložené staré pamiatky. Ale nie až do čias Bela IV., keďže mesto bolo zničené počas vpádu českého kráľa Přemysla Otakara (II.). Poznamenáva tiež, že archív síce nie je preplnený, ale miesta tam tiež veľa nezostáva.¹³ Keďže archív bol v nevyhovujúcom stave, rozhodlo sa vedenie mesta, že menuje samostatného úradníka, ktorý by dal archív do poriadku. Mestská rada na svojom zasadnutí menovala prvého archívára. Stalo sa tak v roku 1750 a bol ním dovtedajší kancelista mestskej kancelárie Juraj Benčík (*Bencsik*).¹⁴ Z textu rozhodnutia je zrejmé, že sa mesto snažilo nanovo vytvoriť archív, kam deponovalo všetky staré spisy. Pravdepodobne práve v tomto období mesto presunulo archív z pôvodného umiestnenia na prvom poschodí veže do miestnosti rovnako na prvom poschodí, ale v južnej časti mestskej radnice.¹⁵ Benčík bol pod dozorom

Csillaghov plán radnice z roku 1800 s vyobrazením umiestnenia archívu.

Zdroj: AMB, fond Zbierka máp a plánov.

notára a mal tieto dokumenty usporiadať a vytvoriť k nim registre. Symptomatické pre celý ďalší vývoj bolo, že nebol len archívárom, ale zostal aj kancelistom. Avšak len do roku 1752, keď bol zvolený za senátora.¹⁶ Odvtedy, až do roku 1839, bola pozícia archívára spojená práve s funkciou senátora – člena mestskej rady. Pre porovnanie, v Budíne bol prvý archívár menovaný až v roku 1776.¹⁷ Ani spojenie funkcie senátora a archívára neprinieslo predpokladané usporiadanie a zorganizovanie archívu do stavu, ktorý by očakávala mestská rada a Uhorská kráľovská komora. Tá sa o stav archívu naďalej zaujímal aj vo svojich intimátoch. V roku 1774 muselo mesto odpovedať na otázky zaslané komorou: koľ-

¹¹ ŠPIESZ, Anton. *Bratislava v 18. storočí*. Bratislava: Tatran, 1987, s. 28.

¹² ŠPIESZ, *Bratislava v 18. storočí*, s. 62.

¹³ BEL, *Notitia Hungariae novae historico-geographica... Tomus primus*, s. 624: „Tabularium isthic inest, uti non plane refertum, sic neque inane. Spectauimus aliquando thecas veteribus monumentis offertas sed quae autem Belae IV non excedebant: quippe qua, Ottocari iniquies semel iterumque urbem pessunderit“.

¹⁴ AMB, fond MMB, Magistrálny protokol 1749 – 1750, sign. 2a30, s. 221: kancelista patrilo do stavu kancelárie, bol podriadený notárovi a podnotárovi.

¹⁵ HOLČÍK, Štefan. Nové nálezy v starej radnici. In *Bratislava – Zborník Múzea mesta Bratislavy*. Bratislava: Múzeum mesta Bratislavy, 2011, roč. XXIII, s. 237.

¹⁶ AMB, fond MMB, Komorná kniha 1752, sign. K 342, s. 405.

¹⁷ GÁRDONYI, Albert. Vármegeyi es Városi leveltárak a XVIII században. In *Leveltári közlemények, 1942 – 1945*, číslo 20-23, s. 192.

Hlavné námestie a radnicu v dobe parkovej úpravy námestia, ktorá tu bola od roku 1884 do 80. rokov 20. storočia. Zdroj: AMB, fond Zbierka fotografií a negatívov.

ko a aké dokumenty sa v archíve nachádzajú a kedy budú všetky indexované. Žiaľ, odpoveď mesta sa nezachovala.¹⁸ Mesto sa pokúšalo nájsť vhodného človeka, ktorý by sa podujal spracovať archív, preto sa v roku 1775 snažilo zamestnať ako experta bývalého jezuitu a uhorského historika Juraja Praya, ktorý sľúbil, že archív usporiada za jeden rok.¹⁹ Archív teda naďalej nebol v ideálnom stave. Koncom storočia sa o archív začali zaujímať i volení mešťania ako zástupcovia mešťanstva. Podľa dokumentov im prekážalo hlavne pomalé vybavovanie žiadostí a vyhotovovanie odpisov, ktoré bolo zapríčinené chronickým neporiadkom v archíve.²⁰

Osemnásťe storočie však bolo aj obdobím rozvíjajúcej sa vedy, a teda i historiografie. Archívy už neboli len zdrojom informácií k súdnym procesom a správnym konaniam, ale stávali sa aj základňou pre historické bádanie. Takéto požiadavky prichádzali i do bratislavského archívu.

V roku 1798 vyšla esterházijská inštrukcia nazvaná *Manipulations-Ordnung*, na základe ktorej sa mal zreorganizovať celý magistrát. Súčasťou reorganizácie boli aj archív a registratúra. Podľa inštrukcie boli dokumenty rozdelené do ladúl, ktoré boli viditeľne označené. Inštrukcia však pripomína, že pri bližšej prehliadke je zrejмый neporiadok v spisoch. Dokument určuje, aby sa z archívu ani z registratúry nevydávali dokumenty bez reverzu. Reverzy sa mali každý štvrtrok skontrolovať a vydané dokumenty sa mali vrátiť do archívu. Zvyšuje teda zodpovednosť archívára. Prístup do registratúry pre stránky inštrukcia prísne obmedzila.²¹

S rokom 1800 sa spája ďalšia významná udalosť v dejinách archívu. Na základe intimátu Uhorskej kráľovskej miestodržiteľskej rady č. 17757 z roku 1800 boli za archívárov menovaní senátor Štefan Nagy a podnotár Michal Mayer. Obaja boli takpovediac archívarmi popri zamestnaní. Neboli teda archívarmi na plný úväzok, a to z toho dôvodu, že mesto nechcelo platiť špeciálneho archívára, takže menovalo dvoch už z radov svojich zamestnancov, ktorým iba priplátilo 100 zlatých na osobu k ich obvyklej mzde. O priebehu prác na spracovávaní dokumentov boli povinní raz za štvrtrok informovať mestskú radu a Uhorskú kráľovskú komoru. Túto svoju povinnosť poctivo plnili až do roku 1806. Ich úlohou bolo usporiadať dokumenty archívu tak, aby sa v nich dalo pomocou indexov vyhľadávať. Nemali však najlepšie podmienky. Archív síce dostal nanovo vymaľované police, ale keďže bolo zakázané otvárať okná, v archíve sa šírili zápach. Pokazili sa tiež kachle, takže v archíve bola zima a nedalo sa v ňom pracovať. Dokumenty si nosili domov a tam sa ich pokúšali spracúvať.²² Do ich činnosti negatívne zasiahli tiež dve invázie napoleonských vojsk do Bratislavy a okolia, ktoré znamenali aj iné úlohy pre oboch pánov. Klasickým problémom bol i nárast písomnej produkcie. Z toho dôvodu sa archívári, napriek tomu, že už od roku 1787 bola vytvorená funkcia samostatného registrátora, museli venovať aj registrovaniu a indexovaniu moderných spisov.²³ Z roku 1804 sa zachoval dokument *Con-*

¹⁸ AMB, fond MMB, šk. 277, č. 233.

¹⁹ AMB, fond MMB, šk. 279, č. 11. Podľa Fausta (*Zo starých zápisníc mesta Bratislavy*, s. 26) bol dokonca aj v archíve zamestnaný dva roky, ale v komorných knihách z toho obdobia nie je o tom žiadna zmienka.

²⁰ AMB, fond MMB, Sťažnosti mestského zhromaždenia a mešťanov 1793 – 1795, sign. 2b2, s. 82-83.

²¹ AMB, fond MMB, šk. 109: *Instructio Eszterházyana alebo Instructio Manipulationis per Delegatum Commissarium Regium Illustrissimum Dominum Comitem Josephum Eszterházy extradata*. Inštrukcia vyšla ako snaha usporiadať nezhody medzi mestskou radou a mešťanmi, ktorí sa sťažovali na fungovanie magistrátu.

²² AMB, fond MMB, šk. 903, fasc. 8, č. 799.

²³ AMB, fond MMB, šk. 992, fasc.10, č. 34: „*ob interventu nihilominus regni comitia et subsecutam hostilem in hanc civitatem invasionem, infinitos alios extraordinarios labores noctu dieque causantem, tantopere a progressu coordinationis archivi retardati sumus*“.

spectus subdivisionis magistratualium departamentorum seu sectionum nec non subalternorum officiorum liberae regiaeque civitatis Posoniensis, ktorý popisuje úlohy jednotlivých úradníkov magistrátu. Podľa tohto dokumentu mal registrátor na starosti zapisovanie „moderných“ dokumentov do podacích denníkov, a tiež udržiavanie poriadku v nich a archivári mali preberať agendu už ukončených súdnych sporov a dokumenty týkajúce sa verejných mestských záležitostí.²⁴ Obaja archivári, napriek ťažkostiam spojeným s výkonom ich činnosti, usporiadali do roku 1818 testamenty zo 14. až 18. storočia a vytvorili k nim index. Vytvorili tiež index k súdnym spisom a dokumentom Uhorskej kráľovskej miestodržiteľskej rady za posledné storočie.²⁵

Tento stav bol naďalej nepostačujúci. V roku 1818 sa do vývoja archívu a registratúry vložili opäť volení mešťania. Prekážalo im nefunkčné vyhľadávanie, nemožnosť spojiť spisy, ktoré sa týkali jednej záležitosti do jedného. Preto vznikol aj návrh na reorganizáciu archívu a registratúry. Spočíval v rozdelení archívu na tajný, kde by sa nachádzali dokumenty týkajúce sa mesta ako takého (privilegiá, hospodárske záležitosti alebo regálne práva) a verejný archív, ktorý by obsahoval súdne záležitosti a dokumenty týkajúce sa súkromných osôb. Tento archív by bol verejne prístupný. Oba archívy mali byť umiestnené tak, aby boli ochránené pred ohňom. Súčasťou reformy mala byť aj voľba nového archivára a jeho náležité ohodnotenie. Nedostatok priestoru sa mal vyriešiť vyradením nepotrebných dokumentov. Bolo by to vôbec prvé oficiálne vyradenie dokumentov od vzniku archívu. Inováciou malo byť spojenie všetkých dokumentov týkajúcich sa jednej veci do jedného spisu. Práve to mala byť úloha nového archivára.²⁶ Na papieri reforma vyzerala nádejne, dokonca sa za ňu zasadzovali aj obaja „dočasní“ archivári, ale nič z toho sa neuskutočnilo.

*Priestory tzv. regionálnej knižnice archívu v radnici.
Zdroj: AMB, fond Zbierka fotografií a negatívov.*

Nagy s Mayerom zostali i naďalej archivármi, a to až do roku 1825.

Situácia sa zmenila až v roku 1839, keď kráľovský komisár Karol Ziči (*Zichy*) menoval na post archivára zaslúžilého zamestnanca mestskej kancelárie Jakuba Gürtha,²⁷ pričom mu mesto určilo plat 200 zlatých. To však nepostačovalo, ako si to uvedomila aj volená obec a mestská rada, takže v roku 1842 mesto zdvihlo archivárovi plat na 400 zlatých.²⁸ Jakub Gürth pôsobil v archíve až do svojej smrti v roku 1860.²⁹ Zanechal za sebou pôsobivé dielo, ktoré nám aj dnes dokáže pomôcť pri vyhľadávaní dokumentov. Aj pri spracovaní vo forme modernej analytickej archívnej pomôcky autori rešpektovali jeho rozdelenie dokumentov, pričom dodnes sa používa označenie „Gürthovo spracovanie“. Gürthovou úlohou bolo tiež na požiadanie mestskej rady vyhľadávať dokumenty, prípadne vypracúvať rešerše.³⁰ Snažil sa tiež získať od mestskej rady ďalšie priestory na rozšírenie archívu. Počas jeho pôsobenia sa už do archívu nepreberali všetky dokumenty, ale vykonalo sa posúdenie s ohľadom na historickú hodnotu.³¹ Po Gürthovej smrti sa funkcie archivára ujal Franti-

²⁴ AMB, fond MMB, šk. 949, fasc. 1, č. 7.

²⁵ AMB, fond MMB, šk. 1142, fasc. 3, č. 206.

²⁶ AMB, fond MMB, šk. 1142, fasc. 3, č. 206.

²⁷ Viac o ňom: KÚKEL, Ján. Bratislavský archivár Jakub Gürth. In *Fórum archivárov*, 2018, roč. XXVII, č. 1, s. 59-61.

²⁸ AMB, fond MMB, šk. 1336, fasc. 3, č. 145a: dôvodom zvýšenia platu bola pretrvávajúca drahota v meste.

²⁹ Nekrológ Jakuba Gürtha. In *Presburger Zeitung*, 21. január 1860, roč. 96, č. 17, s. 3.

³⁰ AMB, fond MMB. Magistrátny protokol 1839, sign. 2a109, č. 4438.

³¹ AMB, fond MMB, Magistrátny protokol 1841, sign. 2a117, č. 2448: mestská rada mu na svojom zasadnutí dňa 18. 6. 1841 odporučila zistiť, aké by boli náklady na rozšírenie archívu.

šek Duló z Cernatu,³² ktorý ju tiež vykonával až do svojej smrti. Od roku 1870 pozíciu archívára upravil municipálny zákon, podľa ktorého sa stal jeho správcom predstavený kancelárie s titulom hlavný archívár.³³ Duló bol však zároveň aj protokolistom, takže odbornému spracovávaniu archívneho materiálu sa nevenoval.³⁴ Popri stálom hlavnom archívárovi pôsobil ako čestný archívár známy historik a veľkostatkár Štefan Rakovský (*Rakovszky*).³⁵ Ten sa venoval predovšetkým listinám a listom, ku ktorým vytvoril veľmi podrobný trojzväzkový diplomatár.³⁶ Práve túto pomôcku, ktorá zostala v rukopise, používal aj Teodor Ortway pri svojich výskumoch dejín Bratislavy.³⁷ Rakovský sám bol veľkým popularizátorom bratislavskej histórie a aj samotného archívu. Publikoval články z histórie a topografie Bratislavy predovšetkým v novinách *Pressburger Zeitung*.³⁸ Františkom Dulóom sa skončila etapa neinštitucionalizovanej existencie mestského archívu.

Inštitucionalizácia mestského archívu (1879 – súčasnosť)

Prijatím zákonných článkov 17 a 34 z roku 1867 sa zo slobodného kráľovského mesta Bratislavy stalo mestské municípium na čele so županom. Spomenutý municipálny zákon č. 42 z roku 1870 ďalej upravoval práva a povinnosti nových samosprávnych celkov. Touto právnou normou sa začala dotýkať miest aj úprava o poste a funkcii archívára,

ktorá bola dovtedy známa len na celokrajinskej či stoličnej úrovni.³⁹

Správcom archívu sa teda stal člen mestskej kancelárie, ktorý získal z rúk župana titul „hlavný archívár“. Tento počín vôbec neriešil nepriaznivú situáciu v archíve, pretože opäť išlo iba o kumulovanú pozíciu a navyše „iba“ titulárnu. Mesto sa naliehavým prípisom obrátilo v roku 1879 na hlavného župana a ministra vnútra so žiadosťou o systemizáciu samostatnej pracovnej pozície mestského archívára. Žiadosti bolo vyhovené, na základe čoho sa konalo výberové konanie na tento post. Na základe §65 citovaného zákona dňa 30. júna 1879 vymenoval hlavný župan Štefan Esterházi na novovytvorené miesto Jána Nepomuka Batku.⁴⁰

Batka sústredil všetok nespracovaný listinný a listový materiál. Ich spracovaním dokončil aj registry a index, rozpracované jeho predchodcami. Okrem toho začal venovať pozornosť i dovtedy pozabudnutým úradným knihám, ktoré roztriedil do vecných skupín, usporiadal ich a pravdepodobne v tomto období dostali mnohé aj nové väzby. Vo funkcii mestského archívára Batka pôsobil od 1. júla 1879 až do svojej smrti 2. decembra 1917, teda vyše 38 rokov. Napriek tomu, že v archívárskej činnosti možno nevynikal tak, ako niektorí jeho predchodcovia, dokázal dať postu mestského archívára status váženého a rešpektovaného obyvateľa mesta, člena mestskej rady a organizátora kultúrneho života v Bratislave.⁴¹

³² Prídomek *de Alsócernáton* – dnes Cernatu de Jos, súčasť obce Cernat v Rumunsku.

³³ TVRDOŇOVÁ, Tina. J. N. Batka – mestský archívár a jeho vplyv na kultúrny život v Prešporku na prelome storočí (reflexia osobného fondu). In HRIVŇÁK, Štefan – ŽAŽOVÁ, Henrieta (eds.). *Zborník Spoločnosti slovenských archívárov 2017*. Bratislava: Spoločnosť slovenských archívárov, 2017, s. 274-275.

³⁴ Nekrológ Františka Duló. In *Pressburger Zeitung*, 8. apríl 1879, roč. 115, č. 81, s. 4.

³⁵ Správa o úmrtí Štefana Rakovského. In *Pressburger Zeitung*, 29. december 1891, roč. 128, č. 356, s. 2.

³⁶ LEHOTSKÁ, Darina et al. *Archív mesta Bratislavy. Sprievodca po fondoch a zbierkach, s. 7: Diplomatarium Posoniense*. Rakovský pôsobil v archíve aj počas Batkovho obdobia.

³⁷ ORTVAY, Theodor. *Geschichte der Stadt Pressburg*. 1 – 3. Bände. Pressburg: Commissionsverlag von Carl Stampfel, 1892, 1894, 1900 (vyšlo aj v maďarskom jazyku).

³⁸ Napr. RAKOVSZKY, Stefan. *Alttertümliche Überlieferungen von Pressburg*. In *Pressburger Zeitung*, 9. január 1877, roč. 113, č. 6, s. 1-2.

³⁹ Zákon č. 45 z roku 1722 – 1723 *Archivum regni* či *Instructio pro supremis comitibus committatum regni* z roku 1752; bližšie pozri NOVÁKOVÁ, Veronika. Počiatky inštitucionalizovaných archívov a správy registratúry v 18. storočí. In PALUGA, Lukáš (ed.). *Varia Theresiana. Aspekty tereziánskeho obdobia v Uhorskom kráľovstve*. Bratislava, Komárno: MV SR, Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Komárno, 2016, s. 44-48.

⁴⁰ TVRDOŇOVÁ, J. N. Batka – mestský archívár a jeho vplyv na kultúrny život v Prešporku na prelome storočí (reflexia osobného fondu), s. 274-275; K systemizácii miesta mestského archívára pozri MV SR Štátny archív v Bratislave (ďalej len ŠABA), fond Župa bratislavská I, odd. Hlavný župan (ďalej len ŽB I – HŽ), prípis ministra vnútra, fasc. č. 228/1879, šk. 10; ŠABA, ŽB I – HŽ, prípis hlavného župana, fasc. č. 261/1879, šk. 10; ŠABA, fond ŽB I – HŽ, nariadenie ministra vnútra, fasc. č. 291/1879, šk. 10; ŠABA, ŽB I – HŽ, prípis mešťanostu, fasc. č. 341/1879, šk. 11.

⁴¹ TVRDOŇOVÁ, J. N. Batka – mestský archívár a jeho vplyv na kultúrny život v Prešporku na prelome storočí (reflexia osobného fondu), s. 274-275. Ján Nepomuk Batka bol všestranný až univerzálny človek, vyznačoval sa veľkým zmyslom pre poriadok a svojimi organizačnými schopnosťami – bol pisár, úradník, novinový redaktor, vojak, policajt, organizátor kultúrneho života v Bratislave, rešpektovaný (ale aj obávaný) hudobný kritik, podporovateľ mladých talentov, pamiatkar, historik a v neposlednom rade mestský archívár. Bol v písomnom aj osobnom kontakte s mnohými osobnosťami z vedeckej či umeleckej sféry v Európe a Rusku, čím sa len potvrdzuje jeho rozhladenosť a erudovanosť v mnohých oblastiach.

Z Batkovho obdobia poznáme organizačný štatút mesta, v ktorom je zachytený aj archív.⁴² Štatút v siedmich paragrafoch definuje povinnosti archívára a prístup k archívnym dokumentom. Zároveň z neho vyplýva, že archív podliehal priamo mešťanostovi Bratislavy. Hlavnou úlohou archívára bolo preberať, sceľovať a usporadúvať dokumenty, zabezpečovať evidenciu zapožičaných spisov a ich riadne vrátenie. Zapožičanie spisov bolo povolené iba niektorým najvyšším úradníkom mestskej rady (mešťanosta, kapitán, notár, radcovia, fiškál, účtovník, inžinier a lekár), ostatní mestskí úradníci a iné úrady, inštitúcie a súkromné osoby si mohli dokumenty zapožičať len so špeciálnym súhlasom mešťanostu. Objavuje sa aj podmienka o uložení dokumentov „s dôležitým obsahom“ (zmluvy, testamenty a i.) na špeciálnom ohňovzdornom mieste a potreba používania reverzov ako predchodcu prioračných lístkov.

V roku 1917 sa mestským archívárom stal František Kováts. Venoval sa predovšetkým listinám a listom, ktoré vybral z pôvodných ladúl, nanovo ich chronologicky usporiadal, uložil do zvláštnych obalov a urobil k nim podrobný popis vonkajších znakov. Zakrátko ho však vo funkcii nahradil Ovídius Faust. Vyštudovaný filozof a právnik sa ujal mestského archívu v roku 1922. Faust svoje pôsobenie v rámci archívu zamerl na štúdium archívnych dokumentov, sprostredkovanie rôznych čriepkov dejín mesta širokej verejnosti, a najmä bohatú akvizičnú činnosť.⁴³ Jeho úloha bola o to komplikovanejšia, že v septembri 1923 mesto zriadilo Vedecké ústavy mesta Bratislavy, ktoré združovali mestský archív, múzeum a knižnicu do jednej kultúrnej ustanovizne. Mestský archívár sa stal zároveň aj prednostom vedeckých ústavov, aj kustódom mestského múzea, aj povereným viesť knižnicu.

Napriek tomu bol chod archívu zabezpečený a dokonca i personálne doobsadzovaný.⁴⁴ V roku 1926 mal mať až šesť zamestnancov (troch úradníkov, troch sluhov), no vzápätí sa však archív stretol aj so snahou o reštrikciu počtu mestských úradníkov a Faust musel obhajovať personálne obsadenie pracoviska, ktoré bolo preťažené, a to najmä v súvislosti s nárastom administratívnej, osvetovej a vedeckej práce.⁴⁵

V tomto období sa do archívu dostáva oficiálne aj požiadavka odbornosti a vedeckosti. Od archívára sa vyžaduje riadne právnické alebo filozofické vzdelanie, ako aj úspešné zloženie odbornej „archivársko-osnovníckej“ skúšky.⁴⁶ Prvýkrát sa spomína i základ archívnictva – provenienčný princíp. Vedecké spravovanie a uloženie dokumentov má byť založené na Müller-Feith-Fruinovom holandskom nariadení, ktoré bolo prijaté na medzinárodnom archivárskom kongrese. Taktiež sa prvýkrát objavuje akvizičná činnosť, ochrana dokumentov, ba dokonca aj vyraďovacie konanie („občasné podávania návrhu na vybrakovanie“).⁴⁷

V medzivojnovom období personálne obsadenie v archíve veľmi kolísalo. Zatiaľ čo v roku 1929 mal archív až 14 zamestnancov (archívár, traja úradníci, diurnista, fotograf, osem nádenníkov),⁴⁸ v roku 1934 to bolo 12, pričom archívár požíval titul „magistrátny archívny hlavný radca“ či „magistrátny archívny hlavný komisár“ a musel mať vysokoškolské vzdelanie s doktorátom z filozofie.⁴⁹ Avšak podľa štatútu z roku 1935 to mali byť už len štyria zamestnanci (archívár, dvaja úradníci, sluha).⁵⁰

Krátke obdobie odbornej nečinnosti v archíve vystriedala novodobá éra mestského archívu, ktorý sa stal akýmsi pomyselným „horúcim zemiakom“ slovenského archívnictva. Zánik mestskej samosprávy po roku 1945 a jej splynutie so štátnou sprá-

⁴² Organisationstatut der königlichen Freistadt Preßburg 1889. In *Sammlung der Statuten der königlichen Freistadt Pressburg. Ämtliche Ausgabe. (III. Band)*. Bratislava, 1890, s. 129-133; §§130 až 136.

⁴³ Ovídius Faust zabezpečil (či už nákupom po rôznych, i zahraničných, antikvariátoch, alebo po známostiach) množstvo archívnych dokumentov do zbierok AMB (najmä cirkevné rukopisy, zemianske a armálne listiny a i.).

⁴⁴ AMB, fond MMB, šk. 2885, č. 211/926: úprava organizačného poriadku mesta týkajúca sa fungovania Vedeckých ústavov mesta Bratislavy; §§90 až 103.

⁴⁵ AMB, fond MMB, šk. 2885, č. 310/926. V roku 1928 Vedecké ústavy mesta Bratislavy vydali spolu s externými prispievateľmi významnú trojjazyčnú publikáciu pri príležitosti 10. výročia vzniku ČSR – STRELINGER, Dezider (ed.). *Zlatá kniha mesta Bratislavy*. Bratislava: Českoslovakia, 1928, 392 s.

⁴⁶ V tomto prípade boli podmienky „šité na mieru“ práve Ovídiovi Faustovi, ktorý bol držiteľom doktorátu z filozofie (Viedeň, 23. 5. 1918) a absolventom odborných skúšok knihovníckej aj archivárskej (obe v Budapešti, 2. a 20. 6. 1918) – AMB, fond Národný výbor mesta Bratislavy (ďalej len NVB), kádrové a pracovné posudky, Ovídius Faust, šk. 97.

⁴⁷ AMB, fond MMB, šk. 2885, č. 211/926.

⁴⁸ AMB, fond MMB, šk. 2894, č. 1105/929.

⁴⁹ AMB, fond MMB, šk. 2907, č. 2628/934.

⁵⁰ AMB, fond MMB, šk. 2911, č. 3739/935.

vou privodil aj archívu neurčitú pozíciu v novoformujúcej sa sústave archívov na Slovensku.⁵¹

Vznikom Ústredného národného výboru v Bratislave sa archív začlenil do jeho XII. kultúrnej sekcie a dostal nové priestory na prízemí Starej radnice. Správcom archívu a magistrátnym archívnym hlavným radcom sa dočasne od 1. apríla 1945 stal zmluvný úradník pôsobiaci v rámci verejnej knižnice aj archívu Ján Lehký. Dňom 23. mája 1949 sa novou vedúcou stala Darina Lehotská, ktorá v archíve pracovala už od septembra 1945 ako čerstvá absolventka.⁵² Svoju pozornosť od nástupu upriamila na prehľad dokumentov, ktoré sa v archíve nachádzajú. Začala sa vedecky venovať dejinám mesta, ktoré boli zatiaľ spracované „iba“ očami nemeckých a maďarských historikov. Preto už v roku 1954 vyšiel známy „modrý sprievodca“, prvý na Slovensku, a v roku 1966 prvé vydanie *Dejín Bratislavy*.⁵³ Pod vedením Dariny Lehotskej boli vyhotovené najmä inventáre stredovekých, a následne aj novovekých listín a listov. Taktiež bola ako vedúca archívu svedkom prvej slovenskej právnej normy týkajúcej sa archívnictva.

Podľa vládneho nariadenia č. 29/1954 Zb. Archív mesta Bratislavy spadal do kategórie „ostatné archívy“ a nebol začlenený do sústavy štátnych archívov. Dňa 30. mája 1955 však nový riadiaci orgán slovenského archívnictva Slovenská archívna správa Povereníctva vnútra žiadala o toto začlenenie. Napriek námietkam Ústredného národného výboru v Bratislave bol Archív mesta Bratislavy v roku 1956 pričlenený k sústave štátnych archívov a neskôr bol spolu so Slovenským národným archívom podriadený priamo Slovenskej archívnej správe.⁵⁴ Spolu s týmito zmenami nastala aj zmena vo vedení archívu. Po odchode Dariny Lehotskej na akademickú pôdu sa koncom roka 1955 riaditeľskej stoličky ujal na 38 rokov Vladimír Horváth.

V roku 1968 bol archív zaradený pod odbor vnútorných vecí národného výboru. Prijatím zákona č.

43/1968 o hlavnom meste Slovenska sa jeho názov zmenil na Archív hlavného mesta Slovenska Bratislavy, avšak tento názov sa oficiálne nepoužíval. Archív naďalej figuroval v dokumentoch pod hlavičkou a s pečiatkou Archív mesta Bratislavy. Vzhľadom na socialistické zriadenie štátu sa do nového archívneho zákona v roku 1975 dostal už ako Archív hlavného mesta SSR Bratislavy, a takto fungoval *de facto* až do roku 1990.

Rok 1968 priniesol aj uznesenie Rady Národného výboru v Bratislave č. 71 z 26. marca 1968, v ktorom sa prvýkrát spomína plán novostavby účelovej budovy pre archív v centre mesta na rohu ulíc Konventná a Veterná v rokoch 1970 – 1972 s vyhlídkou prístavby smerom na Suché Mýto do roku 2000.⁵⁵ Po niekoľkých rokoch peripetií a komplexných previerkach, ktoré došli k záveru, že priestorovú situáciu archívu je potrebné neodkladne riešiť, v roku 1977 realizácia novostavby z päťročného plánu kvôli nárokom Najvyššieho súdu SSR na pozemok vypadla.⁵⁶

Archív so svojimi 13 zamestnancami (z toho piati odborní archivári) sa venoval spracúvaniu osobných fondov a v rokoch 1969 a 1970 pripravil prvú veľkú výstavu Bratislava v historických dokumentoch, ktorá prezentovala vyše 600 exponátov z najstarších čias až po rok 1945 najprv v Prahe a pre veľký úspech potom aj na Bratislavskom hrade.⁵⁷ V 70. rokoch vyšli ďalšie dve významné publikácie k dejinám Bratislavy: druhé vydanie *Dejín Bratislavy* a edícia prameňov k pripojeniu mesta k ČSR v roku 1919.⁵⁸ Na oboch sa opäť podieľal najmä Vladimír Horváth.

Postavenie archívu bolo oficiálne deklarované až v zákone o archívnictve č. 149/1975 Zb. z., kde mu bol venovaný samostatný paragraf. „Archív hlavného mesta SSR Bratislavy“ plnil funkciu štátneho oblastného archívu na celom území mesta a funkcie štátnych okresných archívov pre územia obvodných

⁵¹ K obdobiu rokov 1945 – 2004 pozri aj BUZINKAYOVÁ, Anna. Päťdesiat rokov Archívu hlavného mesta Bratislavy. In *50 rokov Slovenského národného archívu – osudy, problémy a perspektívy slovenského archívnictva*. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR, Slovenský národný archív, 2005, s. 39-48.

⁵² AMB, fond NVB, kádrové a pracovné posudky, Ján Lehký, Darina Lehotská, šk. 254.

⁵³ LEHOTSKÁ, Darina et al. *Archív mesta Bratislavy. Sprievodca po fondoch a zbierkach*. Praha: Archívna správa Ministerstva vnútra, 1955, 166 s.; LEHOTSKÁ, Darina – PLEVA, Ján (eds.). *Dejiny Bratislavy*. Bratislava: Obzor, 1966, 606 s.

⁵⁴ BUZINKAYOVÁ, Päťdesiat rokov Archívu hlavného mesta Bratislavy, s. 39.

⁵⁵ HORVÁTH, Vladimír. Správa o činnosti Archívu mesta Bratislavy za rok 1968. In *Bratislava – Ročenka Múzea mesta Bratislavy*. 1969, zv. V, Martin: Osveta, 1970, s. 364-367.

⁵⁶ BUZINKAYOVÁ, Päťdesiat rokov Archívu hlavného mesta Bratislavy, s. 44.

⁵⁷ HUDÁKOVÁ, Hedviga. Správa o činnosti Archívu mesta Bratislavy za rok 1969. In *Bratislava – Ročenka Múzea mesta Bratislavy*. 1970, zv. VI, Martin: Osveta, 1971, s. 415-417.

⁵⁸ HORVÁTH, Vladimír – RÁKOŠ, Elemír – WATZKA, Jozef. *Bratislava, hlavné mesto Slovenska. Pripojenie Bratislavy k Československej republike roku 1919 (dokumenty)*. Bratislava: Obzor, 1977, 421 s.; HORVÁTH, Vladimír – LEHOTSKÁ, Darina – PLEVA, Ján (eds.). *Dejiny Bratislavy*. Bratislava: Archív hlavného mesta SSR Bratislavy, 1978, 475 s.

národných výborov.⁵⁹ Vývoj v 70. a 80. rokoch bol v mestskom archíve podobný ako v ostatných štátnych archívoch. V roku 1980 národný výbor archívu prideliť budovu Esterháziho paláca na Kapitulskej ulici a v roku 1983 sa začalo s jeho rekonštrukciou. O dva roky nastali komplikácie so stavbou, čo viedlo k zrušeniu jedného krídla paláca a k zastaveniu stavebných prác. V roku 1987 sa navyše začala aj rozsiahla rekonštrukcia Primaciálneho paláca, ktorý bol stavebne prepojený s budovou Starej radnice a archív využíval aj jeho priestory. Archív prišiel o 75 % úložnej kapacity a bol nútený časť (aj tých najvýznamnejších) dokumentov uschovať v novostavbe Slovenského národného archívu v depote na 7. poschodí. Hĺbkový prieskum Ministerstva vnútra SSR už v predchádzajúcom roku 1986 konštatoval, že podmienky, v ktorých sa archív nachádza, boli na úrovni neúnosného provizória.⁶⁰

Odborné činnosti v archíve však neustupovali do úzadia, spracovávali sa moderné archívne fondy, preberané priamo z národného výboru či mestských inštitúcií, ale aj čiastkové inventáre fondu magistrátu (mestský súd, účtovný a spisový materiál). Začalo sa s formovaním nového slovenského archívnictva, ktoré volalo po metodických usmereniach, jednotnej terminológii či postupoch pri jednotlivých odborných činnostiach. S pričinením riaditeľa archívu Vladimíra Horvátha vyšla prvá archívna metodická publikácia, nám známa aj ako „zelená príručka“.⁶¹

Zlomovým sa stal pre archív rok 1989, respektíve zmeny v spoločnosti, ktoré priniesol. Došlo k opätovnému rozdeleniu verejnej správy na štátnu správu a samosprávu a k opätovnému položeniu otázky: Čo s mestským archívom? Zatiaľ čo sa Archívu mesta Košice podarilo podľa zákona č. 518/1990 Zb. o prechode zakladateľskej a zriaďovateľskej funkcie národných výborov na obec udržať sa pod samosprávou mesta, archív hlavného mesta sa ocitol v absolútne cudzom prostredí – pri Okresnom úrade Bratislava. Podľa zákona č. 571/1991 Z. z. Slovenskej národnej rady zo 4. decembra 1991, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 149/1975 Zb. o archívnictve, sa §21 týkajúci sa Archívu mesta Bratislavy jednoducho „vypúšťa“.

Miesto toho bol anonymne zaradený do skupiny archívov okresných úradov.⁶² Z pohľadu archívu išlo o veľký krok späť, pretože stratil svoje postavenie, stal sa súčasťou úradu, stretol sa s problémami s materiálno-technickým zabezpečením a odborné činnosti sa i naďalej vykonávali v priestorovom provizóriu. Od 25. júla 1996 archív dokonca prešiel pod správu Okresného úradu Bratislava I (nástupcu Obvodného národného výboru Bratislava 1).

V tomto čase nie práve priaznivých zmien došlo aj k zmene vo vedení archívu. Vladimíra Horvátha v roku 1993 na relatívne krátku dobu na poste riaditeľa archívu nahradil Ján Šulavík a toho v roku 1998 vystriedala Anna Buzinkayová. V priebehu týchto rokov bolo niekoľko návrhov na umiestnenie archívu: budova Slovenského rozhlasu na Jakubovom námestí (1994), budova na Palisádach (1994), plán novostavby spoločne pre archív, migračný úrad a iné zložky Ministerstva vnútra SR na Prievozskej (1998) či kuriózna ponuka budovy skladu v inundačnom pásme v tesnej blízkosti Dunaja (1998). Archív začal využívať na ukladanie archívnych dokumentov dokonca priestory krytov civilnej ochrany a pivníc v Starom meste. Priestory sa nekontrolovali často, a preto nebolo výnimkou, že prasklo potrubie alebo sa do krytu dostali asociálne osoby, ktoré si na dokumentoch priamo ustlali alebo ich dokonca využili na vykonanie potreby. Takto prišiel archív o nemalé množstvo archívnych dokumentov.

Nová „nádej“ svitla až v roku 2002, keď sa archív podľa nového zákona o archívoch a registratúrach č. 395/2002 Z. z. prinavrátil do sústavy štátnych archívov ako „štátny archív s regionálnou územnou pôsobnosťou“ pre mestské okresy Bratislava I až V. Archív bol zaradený priamo do štruktúry Ministerstva vnútra SR. V rovnakom čase, ešte v roku 2003, však primátor podal ministrovi vnútra oznámenie o nutnosti vystaňovania archívu zo všetkých priestorov Starej radnice. Výsledkom rokovaní ministra vnútra, generálneho riaditeľa sekcie verejnej správy, riaditeľa odboru archívov a registratúr, primátora a jeho námestníka v roku 2004 bol prísľub uvoľnenia priestorov do konca roka 2004. Ministerstvo vnútra bez akýchkoľvek výhrad súhlasilo s umiestnením archívu v rozpadávajúcom sa paláci

⁵⁹ Pre porovnanie, Archív mesta Košíc, ktorý mal tiež vlastný paragraf, plnil funkciu „iba“ štátneho okresného archívu na území mesta Košíc a jeho obvodných národných výborov.

⁶⁰ BUZINKAYOVÁ, Päťdesiat rokov Archívu hlavného mesta Bratislavy, s. 44.

⁶¹ HORVÁTH, Vladimír – KARTOUS, Peter – WATZKA, Jozef (eds.). *Ochrana, prístupňovanie a využívanie archívnych dokumentov*. Bratislava: Archívna správa Ministerstva vnútra SSR, 1988, 204 s.

⁶² Podľa PhDr. Juraja Spiritza „odstránil parlament zo zákona SNR č. 149/1975 Zb. o archívnictve dobový balast“. SPIRITZA, Juraj. Legislatívne a iné úpravy činnosti archívov a využívania archívnych fondov v zahraničí. In *Slovenská archivistika*, 1999, roč. 34, č. 1, s. 15.

*Palác Motešických na Gorkého ulici.
Autor: Peter Viglaš.*

Motešických na Gorkého ulici (ktorý bol v havarijnom stave, s poruchami statiky, bez ústredného kúrenia a pod.) a v budove bývalých propagačných dielni Parku kultúry a oddychu na výpadovke v Mlynskej doline.⁶³

Ministerstvo vnútra SR v súvislosti s koncepciou rozvoja štátnych archívov⁶⁴ prejavilo záujem o riešenie otázky priestorového zabezpečenia archívu zámerom postaviť účelovú novostavbu v areáli Slovenského národného archívu na Drotárskej ceste. Výstavba mala začať v rokoch 2006 až 2007. Plán však stroskotal na tom, že pozemok nebol klasifikovaný ako stavebný. Boli uprednostnené iné záujmy a v okolí Slovenského národného archívu dnes previtá zástavba nových obytných domov.

V roku 2006 miesto novostavby, ktorá sa mala začať stavať, sa archív presťahoval do paláca Motešických. Len čo sa skončili sťahovacie práce, archív bol v júni 2008 zatopený cez zlú izoláciu rekonštruovanej (prakticky neexistujúcej) strechy. Ako prvú pomoc pre dokumenty boli archívu poskytnuté priestory Štátneho archívu v Bratislave v kaštieli v Plaveckom Podhradí. Opäť však došlo k nevyčísliteľným stratám na kultúrnom dedičstve. S návrhom prišlo aj mesto, ktoré ministerstvu ponúklo do prenájmu budovu bývalej materskej školy v Petržalke. Pracovníci archívu obliekali plášte, ale znova iba kvôli sťahovacím prácam. Do priestorov bývalej materskej školy sa archív presťahoval v marci roku 2009. Toto provizórne rieše-

nie na Markovej ulici uprostred zastavaného petržalského sídliska je však sídlom archívu dodnes.

Archív v období sťahovaní nielenže zastavil odbornú a kultúrno-osvetovú činnosť, ale bol nútený obmedziť bádateľskú agendu na nevyhnutné minimum. A to v čase, keď archívy na celom Slovensku zápasili s neúnosným nárastom počtu žiadostí týkajúcich sa majetkovo-právnych záležitostí, rehabilitácií, reštitúcií či štúdiá matriek a genealogických rešerší, ale aj narastajúcou agendou predarchívnej starostlivosti.⁶⁵ Čo sa jednej z hlavných úloh archívu týka – preberania dokumentov od pôvodcov, archív preberal iba v nevyhnutnom prípade. Situácia sa po presťahovaní na Markovu ulicu značne zlepšila. Znova sa naštartovala činnosť bádateľne, i keď so značnými obmedzeniami súvisiacimi s uložením dokumentov. Archív sústredil dokumenty z krytov a umiestnil ich do priestorov na Markovej ulici. Knižnica však ostala nefunkčná, pretože jej veľká časť bola pobalená a uložená v Slovenskom národnom archíve (depot na 7. poschodí a podzemné priestory „filmotéky“), nepredkladali sa ani dokumenty uložené v sťahovacích škatuliach v Plaveckom Podhradí. Postupom času archív nabehol späť na „rutinu“, začalo sa spracovávať, zamestnanci sa aktívne zúčastňovali na podujatiach a plnili pridelené rezortné úlohy.

Odchod riaditeľky Anny Buzinkayovej do dôchodku ku koncu roka 2012 naštartoval neočakávaný (aspoň zo strany archívu) proces, ktorý v rámci

Pohľad na kanceláriu zástupcu riaditeľky archívu v roku 2009. Autor: Peter Viglaš.

⁶³ Podľa osobných skúseností vtedajšej riaditeľky PhDr. Anny Buzinkayovej. BUZINKAYOVÁ, Päťdesiat rokov Archívu hlavného mesta Bratislavy, s. 45-46.

⁶⁴ Koncepcia rozvoja štátnych archívov zriadených Ministerstvom vnútra SR podľa zákona 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov do roku 2010 (s výhľadom do roku 2015).

⁶⁵ V roku 2004 zaznamenal archív takmer 4 000 bádateľských návštev (z toho 792 zahraničných), 1 542 vybavených žiadostí, posúdil 85 registratúrnych poriadkov a plánov a 83 návrhov na vyradenie. BUZINKAYOVÁ, Päťdesiat rokov Archívu hlavného mesta Bratislavy, s. 47.

Archív dajú do ďalšieho provizória

Po tom, čo budovu na Gorkého vytopilo, sťahuje sa archív mesta do Plaveckého Podhradia

Archív mesta Bratislava sťahujú z Gorkého do depozitu v Plaveckom Podhradí. V meste je roztrúsený na piatich adresách. Ministerstvo vnútra, ktorému patrí, plánuje preň stavbu novej budovy. Získať ho však chce aj mesto.

BRATISLAVA. Archív mesta, ktorý pred vyše týždňom vytopilo, sa sťahuje. „Začali sme ho hneď premiestňovať do depozitu Štátneho archívu v Plaveckom Podhradí,“ hovorí riaditeľka Anna Buzinkayová. Potrvá to dva až tri týždne.

Archív je na prvom a druhom poschodí paláca Motešických na Gorkého ulici 5. Budovu komplexne rekonštruuje a nadstavuje firma CDC. Vytopilo ho, pretože stavebník nezabezpečil dostatočne strechu.

Aj napriek tomu, že ešte trvalo daždivé počasie, do archívu už podľa riaditeľky ďalej nezateká. „Stavebník pravdepodobne urobil bezpečnostné opatrenia,“ povedala.

Materiály, ktoré pri zatopení navlhli, dali odborníci do dezinfekčnej komory v Slovenskom národnom archíve. Medzi nimi boli aj dve matryky z konca 18. a začiatku 19. storočia.

Potopa urýchlila dohodu

Mestský archív má celkovo 6500 bežných metrov vzácných písomností od 13. storočia po dnešok. Jeho súčasťou je historická knižnica, ktorá obsahuje 90-tisíc vzávkov. Do roku 2005 sídlil aj v priestoroch Starej radnice a Apponyho paláca, odtiaľ sa však musel vysťahovať pre rekonštrukciu.

V súčasnosti je archív na piatich miestach - okrem Gorkého sú vzácne dokumenty aj v CO krytoch na Ulici Fraňa Kráľa a

Kým pre archív nepostavia novú budovu, bude v bývalej škôlke v Petržalke. Tú však najprv čaká rekonštrukcia.

FOTO SME - PETER ŽÁKOVIC

Tobruckého ulici, v Slovenskom národnom archíve a na Živnostenskej 2. Archív patrí ministerstvu vnútra.

Potopa na Gorkého urýchlila aj rokovania medzi ministerstvom a mestom o premiestnení časti archívu do budovy bývalej škôlky na Markovej ulici v Petržalke.

Tam by sa podľa riaditeľky Buzinkayovej mali zместиť dokumenty z jedného krytu CO, zo Živnostenskej a Gorkého.

„Budovu škôlky však bude treba rekonštruovať pre potre-

by archívu, čo potrvá dva až tri mesiace. Archívne materiály tam zostanú až do postavenia budovy nového archívu,“ hovorí Alena Koišová z komunikačného odboru ministerstva.

Nová budova na Drotárskej

Dodala, že v tomto roku vyberú projektanta stavby vo verejnom obstarávaní. „V súčasnosti pripravujeme súťažné podklady. Následne budeme obstarávať zhotoviteľa stavby.“

Nový archív bude stáť v areáli Slovenského národného ar-

Budovu škôlky na Markovej bude treba zrekonštruovať, čo potrvá dva až tri mesiace.

Alena Koišová

komunikačný odbor ministerstva vnútra

chívu na Drotárskej ceste. „Výstavbu novej budovy v roku 2006 schválila vláda, štart pro-

jektu v hodnote 200 miliónov korún však závisel od rozpočtových možností,“ dodala Koišová.

Archív mesta Bratislava nemal nikdy vlastnú budovu.

Sídlil v prenatých priestoroch Starej radnice a Apponyho paláca, ktoré nevyhovovali kapacitne ani prevádzkovo. Preto si musel v priebehu posledných desaťročí prenajímať niekoľko ďalších priestorov, väčšinou krytov civilnej obrany, roztrúsených po celej Bratislave.“

Mesto chce archív späť

O archív má záujem aj mesto. Predtým, ako ho sťahovali z Apponyho paláca, vtedajší námestník primátora Štefan Holčík povedal, že je absurdné, že archív patrí ministerstvu vnútra, a nie mestu.

„V dohľadnom čase príde primátor Andrej Ďurkovič s iniciatívou, ktorá bude smerovať k získaniu archívu späť pod správu hlavného mesta,“ povedala v tejto súvislosti Mária Račková z magistrátu.

Jana Parkrová, (f) © SME

Napísali o nás... v roku 2008!!! Zdroj: Denník SME, z dňa 16. 06. 2008, s. 15.

zefektívnenia verejnej správy mal viesť k splynutiu mestského archívu s archívom štátnym (pôvodne župným). Po úvodných peripetiách s výberovým konaním na post riaditeľa archívu sa ho v októbri 2013 ujala Júlia Ragačová.⁶⁶ V príprave však už bol opäť nový zákon, ktorý vo veľkej miere zasiahol do sústavy štátnych archívov na Slovensku, do ich územných i kompetenčných právomocí. Po neoficiálnom zverejnení informácie o zámere odboru archívov a registratúr „rozpustiť“ Archív mesta Bratislavy v Štátnom archíve v Bratislave (*de facto* ho zlikvidovať), sa začal doslova boj o jeho prežitie. Rozpútala sa dišputa, jednak na Magistráte hlavného mesta SR Bratislavy, ale aj v parlamente. Prijatie zákona sa predlžovalo, až bol prijatý v hraničnom termíne 30. septembra 2015 s účinnosťou od 1. novembra 2015. Zákom č. 266/2015 Z. z. sa z Archívu mesta Bratislavy stalo „oddelenie archívnych

fondov mesta Bratislavy“ Štátného archívu v Bratislave, ktoré malo 6 (miesto pôvodných 14) zamestnancov. Zvyšní pracovníci boli buď rozmiestnení do iných oddelení štátného archívu alebo im bolo ponúknuté pracovné miesto mimo Bratislavy. Zákon bol prijímaný s vedomím, že mestský archív prevezme magistrát a nanovo ho zriadi, čo zachytáva prechodné ustanovenie citovaného zákona pod §34aa.

Oddelenie archívnych fondov mesta Bratislavy ostalo fungovať na Markovej ulici v Petržalke, no logistika sa skomplikovala zdvojením bádateľskej obsluhy. Bádateľ si mohol požiadať, v ktorej bádateľni chce dokumenty študovať. Či na Markovej, či na Križkovej ulici v bádateľni Štátného archívu v Bratislave. Okrem vybavovania žiadostí sa v priebehu roku 2016 riešila najmä otázka delimitácie archívnych fondov a zbierok a ich sťahovanie. Základným kritériom pre delimitačnú komisiu bol

⁶⁶ Na základe oficiálnej sťažnosti zamestnancov archívu na spôsob a priebeh výberového konania, ktoré sa uskutočnilo v júni 2013, bolo vyhlásené nové výberové konanie v septembri tohože roku.

Vedúci novozriadeného Archívu mesta Bratislavy Peter Viglaš v rozhovore pre TV. Autor: Marek Pupák.

mestský či štátny pôvod dokumentov. Vo viacerých prípadoch však došlo k sporu, ako aj v mnohých ďalších archívoch.

Magistrát hlavného mesta SR Bratislavy oficiálne zriadil Archív mesta Bratislavy k dátumu 1. január 2017, avšak prvých dvoch zamestnancov, vrátane vedúceho archívu Petra Viglaš, prijal už v októbri 2016. Na základe dohody medzi ministerstvom a magistrátom prešli do zamestnaneckého stavu archívu okrem vedúceho aj ďalší traja pôvodní zamestnanci mestského archívu. Archív mesta Bratislavy figuroval v organizačnej štruktúre magistrátu spočiatku ako oddelenie sekcie sociálnych vecí, kultúry, školstva a športu a opäť si ako cudzí element hľadal svoje miesto v magistrátnom kolose. V súčasnosti je Archív mesta Bratislavy referátom Oddelenia kultúry Magistrátu hlavného mesta SR Bratislavy

a jeho aktuálnym vedúcim je Michal Duchoň. Archív sa zapája do kultúrnych podujatí mesta, spolupracuje (najmä) s mestskými inštitúciami či združeniami, vybavuje žiadosti, bádateľskú agendu, predarchívnu starostlivosť a venuje sa odborným, ako aj kultúrno-osvetovým činnostiam. Avšak otázka priestorového zabezpečenia nie je dodnes vyriešená. Archív musí uvoľniť depot v Slovenskom národnom archíve a mesto nevie nájsť adekvátne riešenie. Sen o účelovej budove pre jeden z najzachovalejších mestských archívov stredoeurópskeho významu tak ostáva stále iba snom.

Označenie „ako horúci zemiak“ sa zdá byť v prípade Archívu mesta Bratislavy, najmä po roku 1990, vcelku trefné. Pohadzovanie si kultúrnej inštitúcie (akou azda archív opatrujúci kultúrne dedičstvo aj je, i keď momentálne je nastolený trend archívy považovať skôr za úradu) z mesta pod štát, zo štátu pod mesto, z úradu pod úrad... a s tým súvisiace sústavné vystahovania z nevhodných do ešte menej vyhovujúcich priestorov, ničenie archívnych dokumentov, prípadne ich nanajvýš otázná delimitácia do štátneho archívu⁶⁷... Možno to brať ako krivdu, ktorá je desaťročia páchaná na tomto archíve, no dúfajme, že mesto sa opäť chopí starostlivosti o svoju minulosť a Archív mesta Bratislavy znova nadobudne svoju zašlú slávu spred roku 1945. Veď o koľko zaostáva za svojimi pendantmi vo Viedni, Budapešti či Prahe?!?

*Tina Hrivňáková – Ján Kúkel
Archív mesta Bratislavy*

V spolupráci s Bratislavskými rožkami o. z. vznikla v roku 2017 napr. aj takáto pop-up výstava venovaná „nášmu“ Jánovi Batkovi. Autor: Tina Hrivňáková.

Na jeden z našich DOD nás prišla pozrieť aj predsedníčka SSA Martina Orosová; kolegovia zľava – súčasný vedúci AMB Michal Duchoň, Štefan Hrivňák a Ján Kúkel. Autor: Marek Pupák.

⁶⁷ Otáznou sa myslí časť archívnych zbierok, ktoré vznikli zbierkovou činnosťou archívu najmä v období prvej polovice 20. storočia – zbierka cirkevných písomností či dokumenty cirkevných rádov pôsobiacich v Bratislave, ale aj nedoriešená otázka registratúry archívu (v registratúre archívu chýbajú dokumenty z obdobia november 2015 – december 2016).

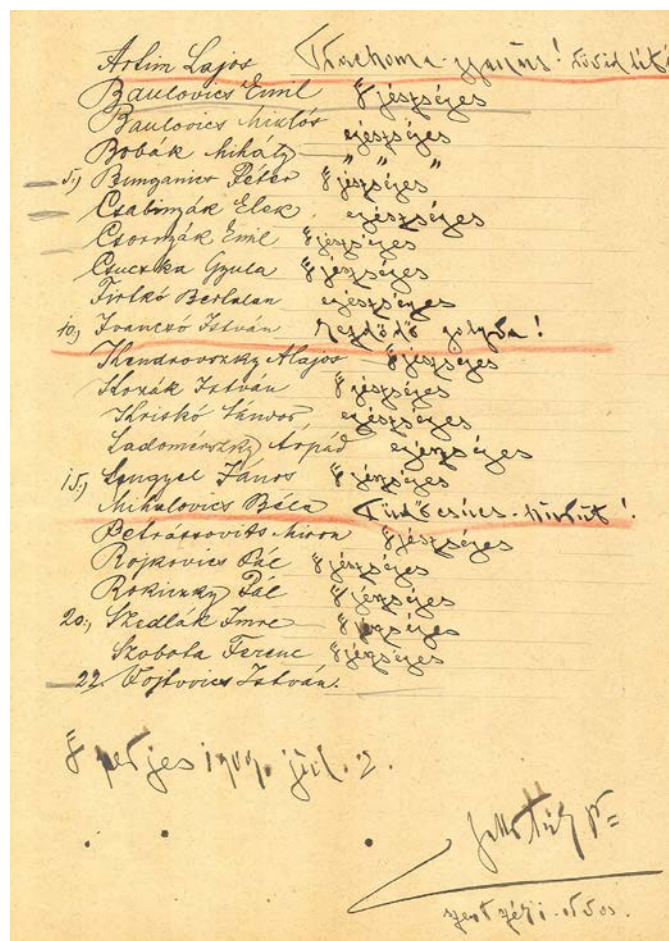
GRÉCKOKATOLÍCKY ARCIBISKUPSKÝ ARCHÍV V PREŠOVE

Gréckokatolícky archív Prešovského arcibiskupstva pochádza z čias jeho založenia v roku 1818. V rokoch 1956 až 1993 bol správcom archívu štát a jeho fondy boli súčasťou Štátneho oblastného archívu v Nižnej Šebastovej. Mnohé vzácne archívne materiály sa stratili alebo zmenili vlastníka a nikdy viac sa Gréckokatolíckej cirkvi nevrátili.

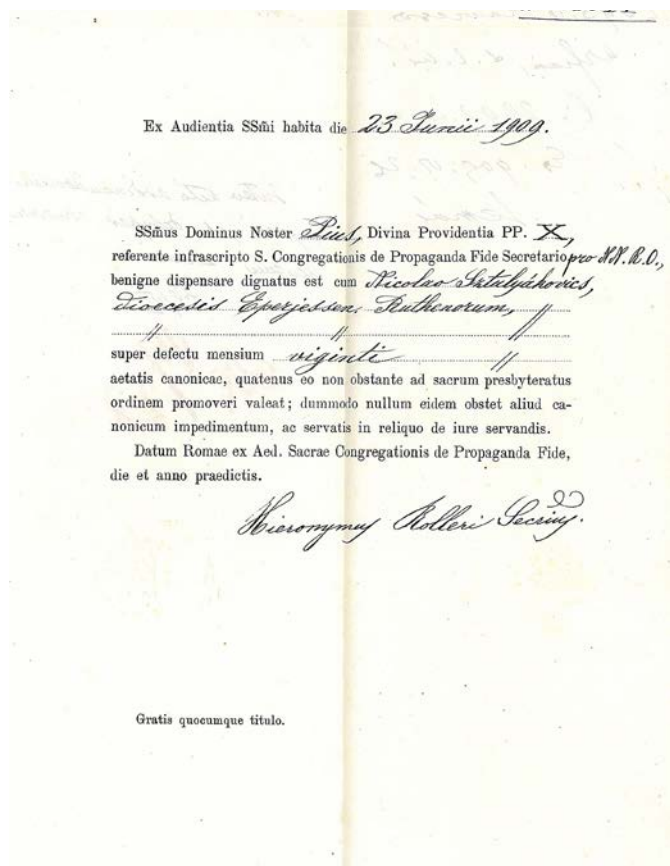
Aj napriek tomu sa z pôvodiny archívu uchovalo mnoho. Medzi významné fondy, ktoré tvoria tento archív, patria:

1. Košický vikariát

Aj keď vikariát vznikol až v roku 1787, v jeho fonde sú uložené archívne materiály už z roku 1609. Do tohto fondu pribúdali dokumenty dotýkajúce sa územia Košického vikariátu (zhodného s budúcim prešovským biskupstvom). Za roky 1790 – 1812 sa zachovali aj expedičné protokoly, ktoré zachytávajú ďalšiu spisovú agendu vikariátu. Zaujímavými dokumentmi, pri ktorých je príležitosť k bádaniu, sú: navrhovania farárov svetskými patrónmi na

Lekárske potvrdenie mestského lekára dr. Gallotsika o zdravotnom stave kandidátov na vstup na bohosloveckú formáciu. Zdroj: Gréckokatolícky arcibiskupský archív, fond Bežná agenda.

Vydanie dišpenzu bohoslovcovi Michalovi Sztulyakovicovi z roku 1909 od Kongregácie pre náuku viery. Zdroj: Gréckokatolícky arcibiskupský archív, fond Bežná agenda.

uprázdnené miesta, mnohé súpisy veriacich a farností, súpis farských a kantorských dôchodkov, súpisy kantorov, kňazov a ich morálka v dekanátoch biskupstva.

2. Bežná agenda

Je najväčším fondom tvoriacim samotný archív. Spisy v ňom sú usporiadané podľa signatúr. Bádanie v tomto fonde je možné podľa indexov a protokolov, ktoré sú písané do roku 1880 zväčša latinsky, potom v maďarskom jazyku, od roku 1920/21 sa začínajú viesť záznamy v rusínskom jazyku. Tento fond poskytuje bádateľom najväčšiu príležitosť na hĺbkové skúmanie. Sú v ňom uchované mnohé sumáre farností, ktoré mapujú počet krstov, sobášov, zomrelých, zmiešanost manželstiev, počet žiakov navštevujúcich školy, počet emigrujúcich na konci 19. storočia. Bádanie v ňom je ale časovo náročné, pretože všetko si treba osobne vyhľadať podľa spomínaných indexov a protokolov.

Tabella Informativa

Dispositio Informativa, in Episcopio Znanstazského, de statu Parochiarum, et Decanatus, in 1814 Anno

Parochia	Contrahe. Inven.	Qualitas Inven.	Qualitas Inven.	Qualitas Inven.	Qualitas Inven.	Qualitas Inven.	Qualitas Inven.	Qualitas Inven.	Qualitas Inven.
<i>Parochia S. Martini</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Petri</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Michaelis</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Iuliani</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Nicolai</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Augustini</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Leonardi</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Vincentii</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Gregorii</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Basilidis</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Matthei</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Pauli</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Petri ad Vincula</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Petri in Vinis</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Petri in Subura</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Petri in Carcere</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Petri in Montorio</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Petri in Campitelli</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Petri in Trionfali</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Petri in Testaccio</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Petri in Esquilino</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Petri in Colonna</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Petri in Campitelli</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Petri in Trionfali</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Petri in Testaccio</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Petri in Esquilino</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>
<i>Parochia S. Petri in Colonna</i>	<i>Contrahe. Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>	<i>Qualitas Inven.</i>

Signatum Roma die 15ta Martii 1814

Joannes Pabianus
Episcopus

Súpis stavu farností Znanstazského dekanátu z roku 1814. Zdroj: Gréckokatolícky arcibiskupský archív, fond Košický vikariát.

3. Prezidiálne spisy

Ich obsahom sú mnohé súkromné korešpondencie s ministerstvom kultúry, kňazov, biskupov a emigrovaných veriacich v Amerike. Agenda začína rokom 1890 a končí rokom 1950. Bádateľmi je najviac navštevovaná, pretože v sebe zahŕňa aj uchované novinové správy z rôznych období k dňu v Gréckokatolíckej cirkvi.

4. Korešpondencia s vikariátom v Michalovciach

Fond tvoria dokumenty z farností, u ktorých sa zmenila štátna príslušnosť v roku 1939. Obsahuje agendu za roky 1939 až 1949. Dokumenty zachytávajú mnohé vojnové, ekonomické, kultúrne správy z farností.

Mnohé ďalšie vhodné fondy pre bádateľov sú:

1. Odpisy matrík

Obsahujú druhopisy matrík z farností. Zväčša začínajú v období prvej svetovej vojny a pokračujú do roku 1950. Nie všetky sú kompletnými ročníkmi. Napriek tomu ostávajú cenným materiálom pre skupinu bádateľov zaoberajúcich sa genealógiou.

2. Inventáre farností

V nich bádateľa nachádzajú súpis majetku farností z 20. storočia.

3. Kanonické a dekanské vizitácie

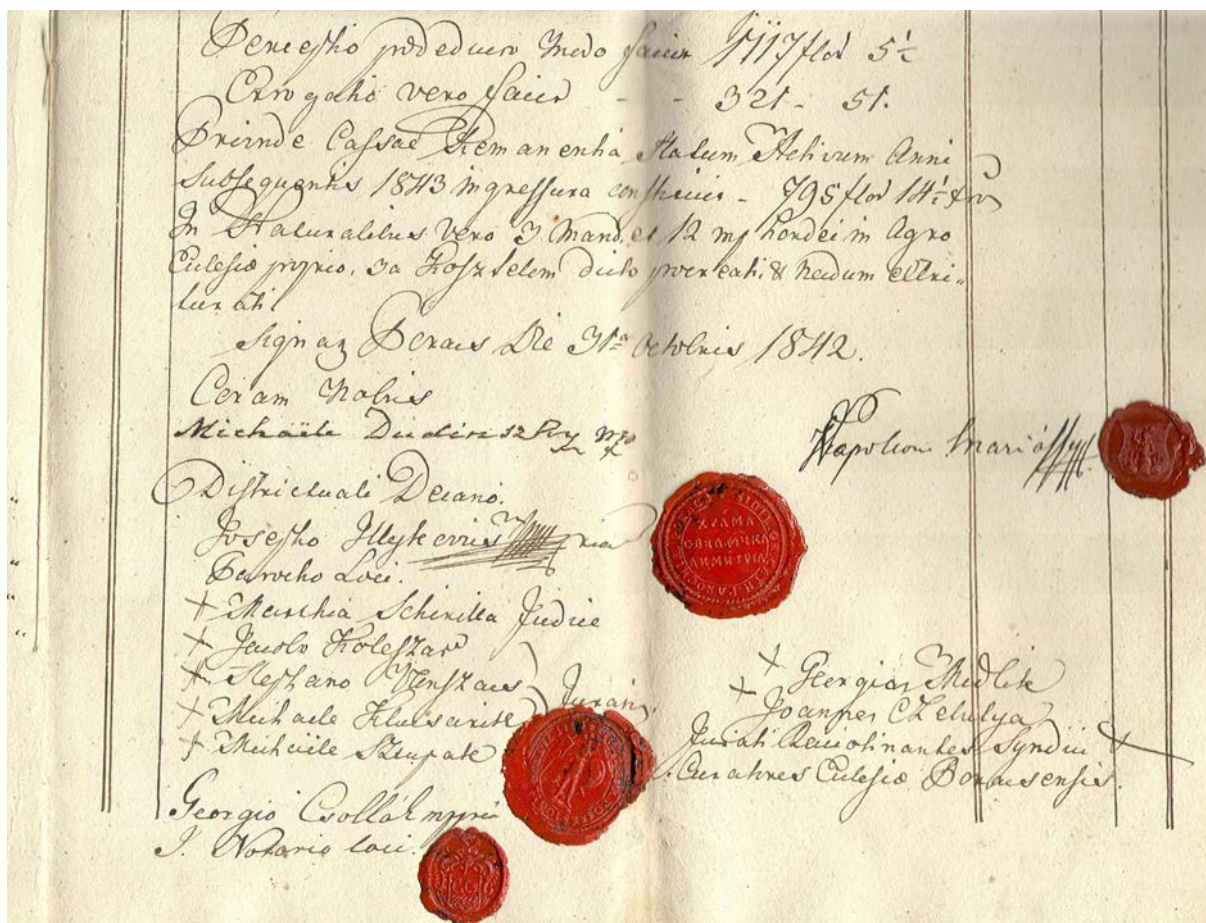
Hoci sú vzácnym materiálom pre hlbšie poznanie situácie za jednotlivé obdobia, sú málo vyhľadávané, a to i napriek tomu, že poskytujú obraz o školstve, farnosti, kňazovi a farských spolkoch.

4. Fondy a základiny

Úplne neznámym fondom pre bádateľov je práve tento. V ňom možno nájsť také množstvo informácií, že je to až prekvapujúce. Do fondov prispievali kňazi, veriaci, farskí patróni a rôzni iní dobrodinca. Istá časť fondov (tzv. fond vdov a kňazských sirôt) vypomáhal pri živote kňazským vdovám pri výchove a štúdiu ich detí, iný fond (tzv. pre chudobné chrámy) podával rôznymi pôžičkami menej solventným farnostiam pomocnú ruku pri oprave chrámu či farskej budovy.

5. Výročné účty dištriktov/dekanátov

Obsahuje všetky finančné prijmy a výdaje farností za každý rok. Fond je vzácný v tom smere, že zaznamenáva výkaz prípadných opráv, kúpu litur-

Ukážka ročného zúčtovania farnosti Poráč z roku 1842 s podpismi dekana Michala Dudinszkeho, poráčskeho farára Jozefa Illykovicsa, notára a farského patróna Napoleona Mariassyho. Zdroj: Gréckokatolícky arcibiskupský archív, fond Výročné účty dištriktov.

gického zariadenia, opravu a výrobu ikonostasov, prácu maliarov a rezbárov s cenami ich prác.

6. Kongruálny súpis

Ide o súpis kongruy (príspevku) pre kňaza. V ňom bádateľ môže nájsť zoznam veriacich a ich podiel odpracovaných dní formou poľných prác na farských pozemkoch. Z neho možno tiež mnoho vyčítať a pochopiť isté súvislosti o živote v jednotlivých farnostiach.

Gréckokatolícky arcibiskupský archív ponúka množstvo podnetov na skúmanie života veriacich a iných skupín obyvateľstva, tak materiálne, ako aj duchovne rôzne žijúcich.

Peter Jambor

Gréckokatolícky arcibiskupský archív v Prešove

Z produkcie archívu: publikácia *Cestou hľadania. Formácia bohoslovcov v Prešovskom biskupstve v rokoch 1818 – 1968*. Zdroj: Gréckokatolícky arcibiskupský archív.

DO VAŠEJ KNIŽNICE ANOTÁCIE

ZORIČÁK, Peter. *Medailérstvo kremnickej mincovne. Tradície a vývoj 1499 – 1934.* Kremnica : Spolok kremnických minciarov, o. z., 2020, 148 s., ISBN 978-80-570-0374-8.

V roku 2020 vyšla dlho očakávaná publikácia nášho kolegu, dlhoročného podnikového archívára kremnickej mincovne Petra Zoričáka, ktorý bol v rokoch 1998 – 2012 pracovníkom odboru archívov a registratúr Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.

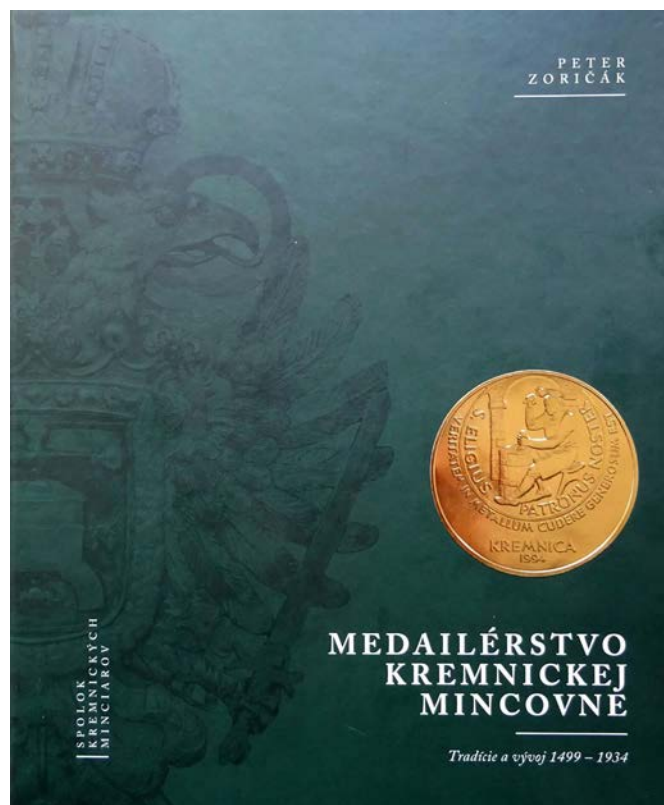
V monografickej práci s titulom *Medailérstvo kremnickej mincovne. Tradície a vývoj 1499 – 1934* predstavil kremnické medailérstvo v širšom politicko-spoločenskom a kultúrnom kontexte. Práca je postavená predovšetkým na archívnom výskume dokumentov podnikového archívu kremnickej mincovne a prináša množstvo nových, dosiaľ nepublikovaných poznatkov o kremnickom medailérstve a medailéroch, predovšetkým z prvej tretiny 20. storočia.

V úvode autor prezentuje veľký význam medailérskych výrobkov, ktoré vznikali a vznikajú na pozadí mocenských štátoprávnych a politických zvrátov i kultúrnych zmien. Zdôrazňuje ich dôležité poslanie ako nosičov informácií podčiarknutých výtvarným spracovaním, ktoré dokáže ovplyvňovať zmýšľanie spoločnosti. Tisíce uchovávaných prvotných raziacich nástrojov spolu s archívnymi dokumentmi objednávok obsahujúcimi hlbšie súvislosti o vzniku a poslaní medailí, plakiet, vyznamenaní či odznakov predstavujú obrovský informačný, dokumentačný i vzdelávací potenciál.

Po úvode nasleduje slovník najdôležitejších pojmov, ktorý má čitateľa v krátkosti oboznámiť so špeciálnou mincovou a medailérskou terminológiou.

Jadro autorovej práce je rozdelené do piatich kapitol. Prvé štyri približne odrážajú chronologický vývoj kremnického medailérstva a posledná kapitola je venovaná problematike dokumentácie medailérskych razieb.

V prvej kapitole je predstavené kremnické medailérstvo od jeho počiatkov do rakúsko-uhorského vyrovnania v roku 1867. Autor sa venuje počiatkom medailérstva v podobe strieborných poltoliarov – guldinero a tvorbe významných novovekých medailéro. Veľmi zaujímavá je podkapitola o pra-

covnej organizácii kremnických rytco a ich sociálnom postavení v sledovanom období.

Druhá kapitola sa zameriava na technologickú stránku produkcie medailí do prvej tretiny 19. storočia. Autor v nej prezentuje poznatky o príprave razidiel a spôsobe razby, ako sa vyvíjala počas stáročí – ručná razba, valcovanie a razba vretenovým lisom – balancierom.

Nasledujúca kapitola je venovaná medailérstvu v období dualizmu (1867 – 1918). Prezentované sú tu ukážky tvorby kremnických medailéro Jozefa Reisnera a Karola Gerla. Významnú súčasť tejto kapitoly tvorí vyčíslenie medailérскеj tvorby v jednotlivých rokoch.

Štvrtá kapitola o československej medailérскеj produkcii do roku 1934 uzatvára opis vývoja kremnického medailérstva. Práve tomuto obdobiu venuje autor najväčší priestor. Súvisí to najmä s veľkým nárastom medailérскеj produkcie v podmienkach nového štátu, ktorý sa usiloval aj touto formou posilňovať svoje štátotvorné a kultúrne myšlienky. Vplyv na tento vývoj mali aj nové výtvarné impulzy z českého prostredia a ich fúzia so staršou uhorskou ryteckou praxou. Súčasťou kapitoly sú aj krátke biografie o rytcoch a medailéroch Jozefovi Reisnerovi, Jánovi Čejkovi či Antonovi Hámovi, ako aj opis personálu a organizácie práce v rytcovni. Autor v tejto kapitole oboznamuje čitateľa aj s obchodnou praxou s medailérskymi produktmi v čes-

koslovenských podmienkach. Významnou časťou tejto kapitoly je aj technický a technologický opis vzniku medailérskych výrobkov od odliatia modelu cez jeho redukovanie a výrobu prvotných razidiel, ryteckých úprav, razbu, úpravy otrepu vzniknutého pri razbe, následné galvanizovanie, morenie až po pieskovanie a patinovanie. Pri tomto opise autor nezabúda ani na problematiku metalurgie, teda výber a vhodné zastúpenie kovov v príslušných zliatinách, čo úzko súvisí s technickým zvládnutím razby za studena.

Piata a posledná kapitola v krátkosti informuje čitateľa o dejinách dokumentácie kremnických razieb do roku 1934. Stručne opisuje prax ukladania razidiel, vytváranie zbierok a dokumentáciu. Autor čitateľa oboznamuje s touto odbornou činnosťou najprv v podmienkach viedenskej mincovne (kremnické razidlá boli odovzdávané Viedni), neskôr Uhorského národného múzea (odovzdávané kremnické odrazky) až po uchovávanie zbierok razidiel v štátnej mincovni nového Československa.

Veľký prínos práce Petra Zoričáka predstavuje okolnosť, že oproti doterajším umelecko-historickým a pamiatkovým výskumom kremnického medailérstva prináša predovšetkým fundovaný opis vývoja techniky a technológie medailérskej razby. Rovnako aj biografie kremnických rytcov, opis činností a organizácia práce v rytcovni rozširuje obzor tejto témy aj o ľudský rozmer. Vďačiť za to môžeme pracovnej špecializácii P. Zoričáka, keď ako dlhoročný podnikový archivár mincovne, okrem štúdia teórie z archívnych dokumentov, zastával aj funkciu správcu zbierky razidiel a zostával v kontakte s kolegami zaoberajúcimi sa všetkými stránkami prípravy a razby medailérskych výrobkov.

Knihy je určená odbornej i laickej verejnosti, predovšetkým záujemcom o numizmatiku a zberateľom, ktorých zaujímajú aj podrobnosti a hlbšie súvislosti vývoja kremnického medailérstva.

Juraj Hirčák

Archív Mincovne Kremnica, š. p.

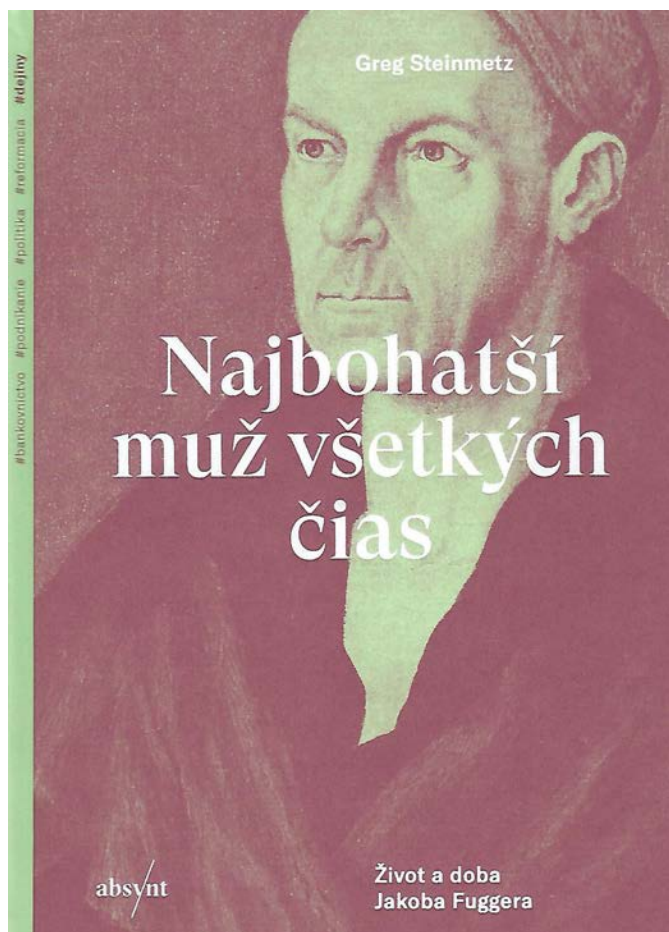
Steinmetz, Greg. Najbohatší muž všetkých čias. Život a doba Jakoba Fuggera. Absynt, 2021, 318 s. ISBN 978-80-8203-260-7.

Greg Steinmetz a jeho portrét Jakoba Fuggera

V roku 2021 vyšiel vo vydavateľstve Absynt titul *Najbohatší muž všetkých čias. Život a doba Jakoba Fuggera* z pera Grega Steinmetza, novinára a analytika z Wall Street (z anglického originálu *The Richest Man Who Ever Lived. The Life and Times of Jacob Fugger* preložil Samuel Marec). Do čítania som sa pustil nevediac, čo mám očakávať. Prvotné listovanie knihou vo mne vyvolalo istú mieru neistoty. Textu chýbal rozsiahly poznámkový aparát, na ktorý som si zvykol pri podobných dielach. Vnoriac sa do knihy som si uvedomil ľahkosť, akou som prešiel prvé kapitoly (Vladárov dlh, Partneri, Traja bratia).

K písaniu tohto textu som sa vrhol už pri čítaní šiestej kapitoly (Úžera). Text opisoval spôsob, akým sa katolícka cirkev prepracovala k schváleniu úrokov ako povolenej forme podnikania, pričom sa autor pri žiadnom z tvrdení neoprel o prameň. V poznámkovom aparáte priradenom ku kapitole na konci knihy som nenašiel nič, čo by mi pomohlo nájsť pramene potvrdzujúce tvrdenia autora. V tejto kapitole sa objavuje aj Uhorsko, pričom sa autor priamočiaro prihlásil k cieľovej skupine čitateľov – „Uhorsko, v ktorom transylvánsky gróf Drakula...“ – veta ako vytrhnutá z propagačných materiálov filmov B kategórie. Definitívne pochybnosti o kompetentnosti autora priniesol opis Dóžovho mučenia. Pri pohľade na pramene, ktoré by mohli byť zdrojom týchto obrazov Uhorska, som našiel knihu s veľavravným názvom „*In search of Dracula*“. Musím sa priznať, že som sa musel prekonávať pri snahe knihu dočítať a nasledujúce kapitoly som čítal veľmi pomaly, zaťažený skepsou, že opis iných udalostí môže byť porovnateľne tendenčný a povrchný ako opis Uhorska. Napriek tomu, že dielo bolo preplnené zaujímavými informáciami, nevymazali pocit, ktorý som získal v tejto kapitole.

Z uvedených dôvodov som sa rozhodol bližšie pozrieť aj na zoznam použitej literatúry. Autor čerpal prevažne z anglosaskej a nemeckej historiografie – z približne stosedemdesiatich zdrojov (počnúc anglickým prekladom *Il Principe* od N. Machiavelliho z 1513, končiac publikáciami o Fuggerovi z roku 2012 od T. Mielkeho). Zdá sa, že sa neobťažoval s bádáním v archívoch, keďže sa mi pri čítaní nepodarilo nájsť citáciu archívneho dokumentu (ak som si ju nevšimol, tak sa vopred ospravedlňujem). V epilógu spomína prácu archivára Götza Freiherr von Pölnitz

(S. Marec toto meno prekladá ako Götz, slobodný pán z Pölnitzu), ktorý viedol fuggеровský archív, a ktorého dielo zrejme najlepšie odzrkadľuje výskum rodu Fuggеровcov. Autor sa priznáva, že okrem jazykovej bariéry sa mu podarilo pochopiť dielo tohto archivára len za pomoci iných publikácií. Spomína viacero významných vedcov z Nemecka či USA, ktorí mu pomáhali s formovaním „vlastných téz“.

Publikácia zaujme spôsobom, akým autor i vydavateľstvá uchopili jej propagáciu, prirovnávajúc Jacoba Fuggera k Markovi Zuckerbergovi či Elonovi Muskovi. Kampaň bola spojená s hlavnou myšlienkou, že si ju máte prečítať „ak chcete byť bohatý a úspešný...“. Kniha si získala ohlas a spomedzi publikovaných reakcií iných čitateľov som si všimol vetu: „žiadne rádobyrozumy, priamočiare, zábavné“. Práve tento aspekt sa vinie knihou ako jeho najväčšia výhoda a nevýhoda zároveň. Laický čitateľ je zvyknutý na románopisectvo a pri čítaní publikácií o úspešných podnikateľoch sa tento štýl používa bežne. Je vecou názoru, či je to v miere únosnej pre vedca. Mne osobne zostala jediná možnosť, zahĺbiť sa do portrétu s úplnou (ne)dôverou v autora.

Greg Steinmetz vyštudoval históriu a germanistiku na Colgate university v Hamiltone, štát New York. Neskôr sa stal žurnalistom a túto kariéru

zavŕšil v kancelárii Wall Street Journal v Berlíne a neskôr v Londýne. Pred touto knihou nenapísal žiadnu inú, ďalšiu publikáciu plánuje vydať v roku 2022 (*American Rascal. How Jay Gould built Wall Street's biggest Fortune*). Jeho kniha o Fuggеровovi sa stala jednou z najčítanejších kníh a pri pohľade na všetky recenzie pripojené k anglickému originálu sa kniha odporúča „pre záujemcov o históriu tvorby bohatstva“. Iní opisujú štýl písania ako „Steinmetzov rýchlo plynúci príbeh...“, prípadne „Greg Steinmetz zachránil renesančný ekvivalent moderného Zeliga z poznámkového aparátu histórie“. Okrem toho som pre lepšie pochopenie autora využil rozhovor, ktorý s ním viedol Samo Marec 22. 10. 2021, zverejnený na Facebook stránke Absyntu. V rozhovore autor spomína, že informácie zbieral niekoľko rokov a päť rokov písal dielo popri práci vo finančníctve.

Pokiaľ ku knihe pristúpite s najnižšími očakávaniami v oblasti vedeckosti, tak vás príbeh pohltí. Životný príbeh Jakoba Fuggera nepísal autor, ale dejiny. Autorov talent sa prejavil práve v schopnosti nájsť v zdanlivo chaotickom kontexte európskych dejín poriadok a plynulosť. Iste za to vďačíme aj dobrému prekladu a nielen príbehu samotnému. Preto si tento zručne namaľovaný obraz preštudujte, s istou mierou skepsy sledujte nielen ako zbohatnúť, ale najmä ako písať knihy, ktoré zaujmú laickú verejnosť.

Michal Bernát

EVANS, Richard J. Hitler a konšpirácie. Tretia ríša v zajatí paranoidnej mysle. Bratislava: HADART Publishing s. r. o., 2021, 290 s.

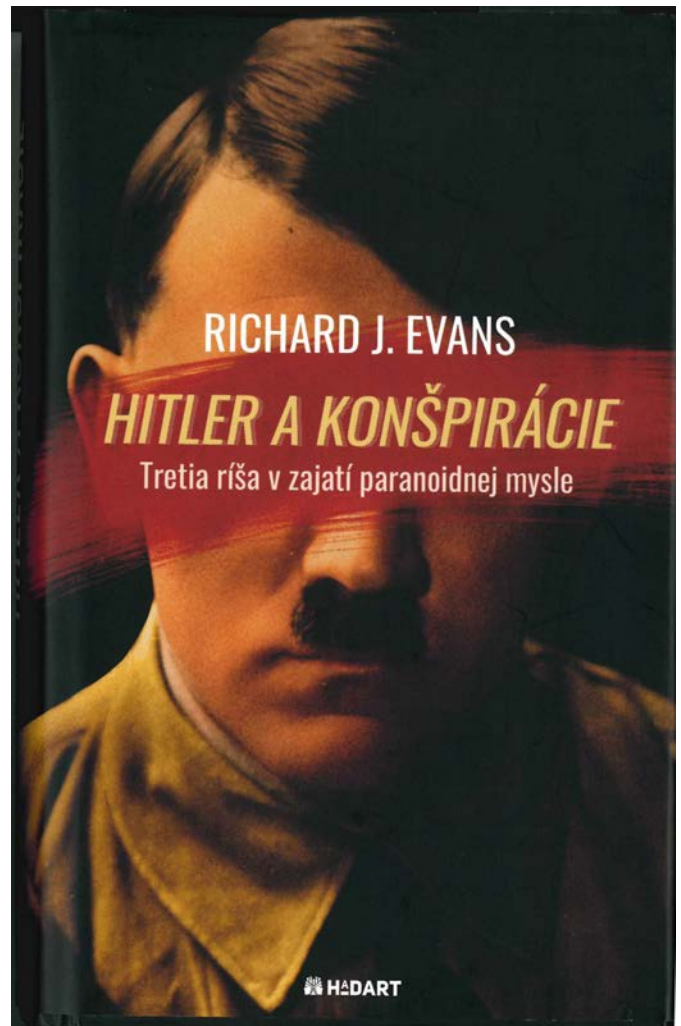
Hoaxy, dezinformácie, falošné správy (*fake news*), konšpirácie. Tieto termíny a ich obsah je neustále prítomný aj v našej spoločnosti, zamestnáva politikov, odborníkov, úzku i širokú verejnosť. Hoci v zásade nejde o nový fenomén, je zrejme, že práve v našej dobe, dobe sociálnych sietí, naberá na intenzite a je aktuálnou spoločenskou výzvou a otázkou, ako si s tým poradiť.

Problematiku konšpiračných teórií vníma v tomto kontexte aj sir Richard Evans, jeden z najvýznamnejších súčasných historikov novodobých dejín. V úvode svojej knižky opisuje fenomén konšpiračných teórií, pričom ho odlišuje od falošných

správ: *Skutočná konšpirácia predpokladá existenciu skupiny sprisahancov, ktorí v tajnosti plánujú podniknúť protizákonný čin. Zámery takejto skupiny musia zapadať do všeobecného svetonázoru konšpiračných teoretikov, že žiadna historická udalosť sa neudeje náhodou, nie je výsledkom zhody okolností a ani ju nepodnikne nejaký svojrázny samotár.* Ďalej sa venuje piatim tematickým okruhom konšpiračných teórií, ktoré sa nejakým spôsobom týkajú existencie Tretej ríše a Hitlera.

Prvá kapitola rozoberá vznik dokumentu známeho pod názvom *Protokoly sionských mudrcov*. Protokoly sa tvária ako autentický dokument, zápisnica z utajeného stretnutia, ktoré sa uskutočnilo popri prvom sionistickom kongrese v roku 1897. Do verejného priestoru prinášajú myšlienku o existencii utajenej organizovanej skupiny židovských „mudrcov“, ktorá vykonáva premyslené kroky s cieľom priniesť globálny prevrat a nastoliť židovskú diktatúru. Evans veľmi podrobne rozoberá obsah *protokolov*, vysvetľuje pozadie a okolnosti vzniku tejto písomnosti, ktorá vo svojej podstate nie je nič viac ako podvrhom s biednou intelektuálnou úrovňou. To bolo všeobecne známe už v 20. rokoch 20. storočia a vedeli to aj nacisti, ktorí *protokoly*, ako píše Evans, využívali na propagandistické účely len okrajovo. Pozoruhodné, a v kontexte šírenia konšpiračných teórií signifikantné na tom je, že na pravde vôbec nezáležalo. Nacisti a antisemiti nepotrebovali intelektuálne diela, ani nepriestrelné dôkazy na to, aby sa stotožnili s odkazom o svetovom sprisahaní Židov. Minister propagandy Joseph Goebbels pravdu nepovažoval za hodnotu. Pravda, polopravda či lož..., podstatné bolo, ako to spolu zapadne do vopred nalinkovaného ideologického naratívu. Ako píše Evans, *protokoly* neboli rozhodujúcim, zásadným dielom, ktoré by formovalo Hitlera alebo ideológiu nacistov, v skutočnosti len potvrdzovali to, čo nacisti už dávno vedeli.

Druhá kapitola rozoberá konšpiračnú teóriu o vrazení „dýky do chrbta“ nemeckej armáde v roku 1918. Podhubie, ktoré neskôr živilo tento mýtus, vzniklo v podstate už krátko pred koncom vojny dôsledkom propagandistickej dezinformačnej kampane nemeckých vojenských elít. Tie odmietali priznať, že sa ich armády ocitli v bezvýchodiskovej situácii, a tak bola následná kapitulácia pre určitú časť obyvateľstva prekvapením. Hľadanie vinníka za prehratú vojnu a stratu územia prinieslo do verejného priestoru mýtus o dýke do chrbta. Táto metafora má byť vysvetlením toho, prečo Nemci prehrali. Konšpirátori vinili osoby podieľajúce sa na revolúcii a na zániku cisárstva. Revolúciu nevideli

ako dôsledok, ale príčinu vojenského neúspechu. Neskôr táto konšpirácia získala aj silné antisemitické kontúry.

Tretia kapitola nesie názov *Kto podpálil Reichstag?* Hľadanie pravdy o podpálení ríšskej budovy snemu vo februári 1933 je desaťročia veľkou témou pre historikov i konšpirátorov. Je notoricky známe, že Hitler dokázal vzniknutú situáciu využiť vo svoj prospech, čím sa táto udalosť stala dôležitým míľnikom na ceste k nacistickej diktatúre. Pomohla mu k tomu konšpirácia o tom, že tento protištátny akt je dielom komunistického sprisahania. Naproti tomu komunisti prišli s vlastnou konšpiračnou teóriou. V duchu odpovede na otázku *Cui bono* našli vinníka v samotných nacistoch, ktorí požiarom nakoniec najviac získali. Evans rozoberá život a pôsobenie týchto konšpirácií vo verejnom priestore, práce historikov a konšpirátorov, ktorí sa snažili túto udalosť vysvetliť. A kto podpálil Reichstag podľa Evansa? Na základe municiónznej a presvedčivej analýzy a premyslených argumentov je presvedčený o tom, že išlo o samostatný čin jediného páchatela, mladého Holanďana Marina van der Lubbeho, ktorý bol za tento skutok aj popravený.

Štvrtá téma je rovnako notoricky známa a je ňou let Rudolfa Hessa do Británie v máji 1941. Opäť vzniklo množstvo konšpirácií o tom, s akým cieľom Hess do Británie letel. Azda najrozšírenejšia je tá, že Hess mal poverenie od Hitlera uzavrieť separátny mier. Pre mnohých to bol a je prijateľnejší variant ako to, že letel sám, na vlastnú päsť, bez vedomia Hitlera. No dôkazy, ktoré Evans predkladá, hovoria jasnou rečou. Rudolf Hess mal v roku 1941 ďaleko od pravej ruky Hitlera, ako to niektoré médiá, aj slovenské, pred pár rokmi prezentovali. V skutočnosti mala jeho politická kariéra v Tretej ríši zostupnú tendenciu. Hess precenil svoj význam a ani v najmenšom neodhadol dôsledky svojho činu. Možno sa to zdá priam neuveriteľné, ale ako konštatuje Evans: *Hess podľahol megalománii roky stimulovanej pred obrovskými davmi zbožňujúcich nacistov.*

V poslednej kapitole sa Evans zaoberá veľmi obľúbenou témou konšpirátorov, že Hitler utiekol z bunkra v Berlíne a dožil aj s Evou Braunovou v Južnej Amerike. Na túto tému vzniklo množstvo perfídnej literatúry, ba dokonca filmov, ktoré vnášajú do spoločnosti povedomie o Hitlerovej genialite, mimoriadnych schopnostiach, pomoci amerických tajných služieb a podobne. Tieto konšpirácie sa tešia mimoriadnej pozornosti a záujmu aj v rôznych médiách, čo logicky využívajú na svoju prezentáciu ich šíritelia, ktorí mediálny priestor nezriedka využívajú i na šírenie antisemitských myšlienok. Evans opäť predkladá poctivú analýzu všetkých prameňov, dôkazov a svedectiev a prichádza k jednoznačnému záveru, že Hitler spáchal samovraždu 30. apríla 1945, tak ako to predkladá oficiálna historiografia.

Kniha Richarda Evansa je dielom veľkého spoločenského významu. Je príkladom toho, ako vyzerá dôkladná a precízna práca historika a vedca. Evans si dal záležať na tom, aby jeho vysvetlenia boli podopreté relevantnými dôkazmi a znalosťou dobových pomerov. Jeho práca je však výnimočná aj v tom, že s veľkou trpezlivosťou vyvracia názory obsiahnuté v knihách konšpirátorov a dielach, ktoré obsahujú prvky konšpirácie. Týmto autorom vyčíta, že používajú len dôkazy, ktoré sa im hodia do vopred stanoveného naratívu a ostatné buď prekrúčia, alebo celkom ignorujú. Konšpirátori sa s obľubou citujú navzájom, aby tak vzbudili dojem vedeckej relevancie. Svoje domnienky vydávajú za fakty, ak im chýba dôkaz, ktorý by podporil ich teóriu, tak si ho často vymyslia. S obľubou pracujú s fenoménom tajomstva. Zmiznutí svedkovia, zamľčané svedectvá, neprístupné dokumenty v archívoch.

Konšpiračné teórie vytvárajú klamlivý obraz o spoločnosti, v ktorej žijeme. Okrem iného, buď

podprahovo, alebo celkom otvorene obviňujú elity z toho, že klamú a zotročujú ľudstvo. Archivári, historici a vlastne akíkoľvek humanitní a spoločenský vedci sú len vykonávateľmi vôle mocných, nehľadajú pravdu, iba plnia príkazy. Ak prijímam takéto naratívy, nebudem veriť nikomu a ničomu, samozrejme okrem ľudí osvietených pravdou, ktorí mi ju ukazujú. Bezcenným bude pre mňa vzdelanie, ktoré je v tomto kontexte opäť len formou útlaku a jednou z foriem, ako si elity zabezpečujú svoju poslušnosť.

Záverom by som len zhrnul, že kniha *Hitler a konšpirácie* nie je len obligátnym dielom vhodným do knižnice každého milovníka histórie druhej svetovej vojny a problematiky nacizmu. Je to dielo pre všetkých, ktorých zaujíma aktuálne spoločenské dianie, to, akým spôsobom sa tvorili a šírili konšpirácie v minulosti, aj to, v akej forme prežívajú dodnes.

Štefan Hrivňák

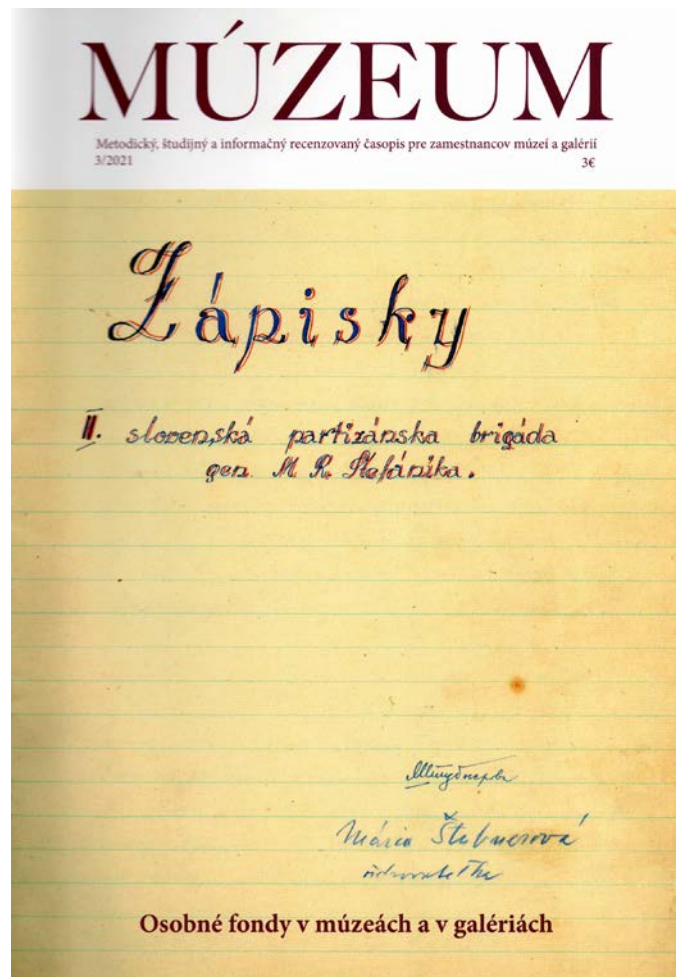
Archív mesta Bratislavy

Múzeum. Metodický, študijný a informačný recenzovaný časopis pre zamestnancov múzeí a galérií. Bratislava: Slovenské národné múzeum, 2021, roč. LXVII, č. 3, s. 68., ISSN 0027-5263.

Hlavnou témou tretieho tohtoročného čísla periodika *Múzeum*, ktoré vyšlo v septembri, sa stali osobné fondy v múzeách a galériách. Osem archivárov a pracovníkov pôsobiacich v rôznych múzeách na Slovensku odprezentovalo svoj pohľad a praktické skúsenosti so špecifickým typom archívnych fondov – osobnými fondmi uloženými v múzeách a galériách, resp. v archívoch týchto inštitúcií. Čitateľom najmä z radov múzejníkov, ale nielen im, tak prinášajú pohľad na túto súčasť kultúrneho dedičstva aj z perspektívy práce kolegov archivárov.

Hneď v úvodníku Elena Machajdíková vyzdvihla spoločenskú informačnú hodnotu archívnych dokumentov tvoriacich osobné fondy pre súčasnosť i budúce generácie. Na druhej strane uvádza aj množstvo teoretických, metodologických, odborných a praktických problémov spätých s osobnými fondmi v múzeách a galériách, ktoré analyzujú a na konkrétnych príkladoch demonštrujú autori jednotlivých príspevkov.

Otázkam archívnej teórie; možnostiam a limitom jej uplatňovania na pôde múzeí a galérií sú venované najmä články Roberta Gregora Maretta (Archív Slovenského národného múzea Bratislava) s názvom *Osobné fondy v Archíve Slovenského národného múzea z pohľadu archívnej metodiky* a Kataríny Kučerovej Bodnárovej (Archív výtvarného umenia Slovenskej národnej galérie) *K problematike osobných fondov galerijných pracovníkov. Na príklade osobného fondu Karola Vaculíka*. Upriamujú pozornosť na základný nesúlad terminológie, metodiky a praxe z perspektívy archívnictva, múzejníctva, ale aj knižničnej vedy. Ako určiť deliacu čiaru medzi archívnym dokumentom, zbierkovým predmetom, prírastkom knižničného fondu, keď kritériá na výber, evidenciu a odborné spracovanie sú odlišné? Ako zachovávať alebo obnoviť provenienciu tam, kde v minulosti už boli dokumenty vybraté z osobného fondu a zaradené do múzejných zbierok (napr. medaily, diplomy, do knihy zviazané rukopisy a pod.)? Rozdielnym zaradením vzniká okrem iného nerovnaký prístup k možnosti sprístupnenia dokumentov. Kým archívne dokumenty sú vo všeobecnosti prístupné širokej verejnosti na štúdium, dokumentačné fondy múzeí a galérií sú internou záležitosťou a prístup k nim je značne obmedzený aj s ohľadom na to, že tieto zbierky sú opomínané pri určovaní pravidiel sprístupňovania osobných údajov. Nie nezaujímavé sú aj spôsoby, akými sa osobné fondy do múzeí a galérií, resp. do ich archívov dostávajú. Štandardné sú dary a kúpa, objavujú sa však aj záveti (napr. M. Benka, I. Henszlmann), dokumenty nájdené na pracovisku po bývalých zamestnancoch, ktoré nepatrili do registratúry danej organizácie, medziarchívne delimitácie či preradenie dokumentov, ktoré múzeum získalo dávnejšie, ale boli zaradené do zbierkového alebo dokumentačného fondu. Hlavné dôsledky toho, že osobné fondy nepochádzajú z organicky vzniknutej registratúry autori identifikujú nasledovne: dokumenty sú zriedkavo starostlivo usporiadané a manipulované, častokrát najmä dediči napáchajú na celistvosti osobného fondu nezvratné škody, nezriedka je prítomná aj autorova alebo rodinná autocenzúra, keď do archívu nie sú odovzdávané dokumenty, ktoré pôvodca alebo rodina z rôznych dôvodov považujú za nevhodné. Honor uchovávanania vlastných súkromných dokumentov v archíve sa tak v súčasnosti mení na obavy, čoho dôsledkom je ochudobňovanie osobných fondov v oblasti dokumentácie súkromnej sféry – v kategóriách osobných dokladov a korešpondencie. Zároveň problematika určenia obsahovej hranice osobných fondov spočíva

Osobné fondy v múzeách a v galériách

nezriedka v prelínaní súkromného a pracovného života spoločensky činných pôvodcov. Dôležitá je v takýchto prípadoch identifikácia pôvodcu a preradenie dokumentov patriacich pôvodne do registratúr do archívnych fondov daných inštitúcií.

Ďalšie príspevky oboznámili čitateľov so vznikom a históriou daného múzea a jeho archívu a na príklade zaujímavých osobných fondov demonštrovali prístup k získavaniu, spracovaniu a ochrane týchto fondov. Potešiteľné je napríklad, že obsahová skladba a základné kategórie vnútorného členenia sú naprieč archívmi múzeí a galérií veľmi podobné.

Michaela Sedláčková (Archív Slovenského národného múzea, pobočka v SNM-Múzeách v Martine) v príspevku *Významné osobnosti slovenského múzejníctva ukryté v archívnych fondoch Archívu Slovenského národného múzea, pobočky v SNM-Múzeách v Martine* predstavila osobné fondy nestorov slovenského múzejníctva: Andreja Kmeťa, Jána Geryka, Márie Jeršovej-Opočenskej a Štefana Mruškoviča.

Eva Greschová (Archív ochrany prírody a jaskyniarstva) čitateľom v článku *Osobné fondy múzejníkov v Archíve ochrany prírody a jaskyniarstva* predstavila osobné fondy – spôsoby ich získavania a sprístupňovania v jednom z najmladších verej-

ných špecializovaných archívov na Slovensku na príklade osobných fondov prvého správcu zbierok múzea Jána Volka-Starohorského a prvého riaditeľa múzea Vojtecha Benického.

Osobnosti v Archíve Múzea Slovenského národného povstania priblížila Lenka Barboriaková (Archív Múzea SNP). Podrobnejšie opísala osobné fondy priamych účastníkov SNP Márie Štubnerovej a Daniela Kováča. Zaujímavá je však aj spomenutá Zbierka spomienok účastníkov odboja a členov partizánskeho hnutia. Za povšimnutie stojí i fakt, že archív venuje pozornosť aj reštaurovaniu a konzervovaniu poškodených dokumentov.

Hornouhorskému muzeálnemu spolku v Košiciach darujem... Osobný fond – pozostalosť Imricha Henszelmana v zbierkach Východoslovenského múzea v Košiciach. Takto uviedla svoj príspevok autorka Uršula Ambrušová (Východoslovenské múzeum v Košiciach). Predstavila v ňom jedného zo zakladateľov múzea a dokumenty, ktoré múzeu zanechal, na naše pomery netradičným spôsobom – v teste. Východoslovenské múzeum nemá zriadený archív a osobné fondy tvoria súčasť múzejných zbierok. Môžeme si tak porovnať metodiku spracovania a prístup k nakladaniu s dokumentmi v osobných fondoch, ktoré nie sú v správe archívu.

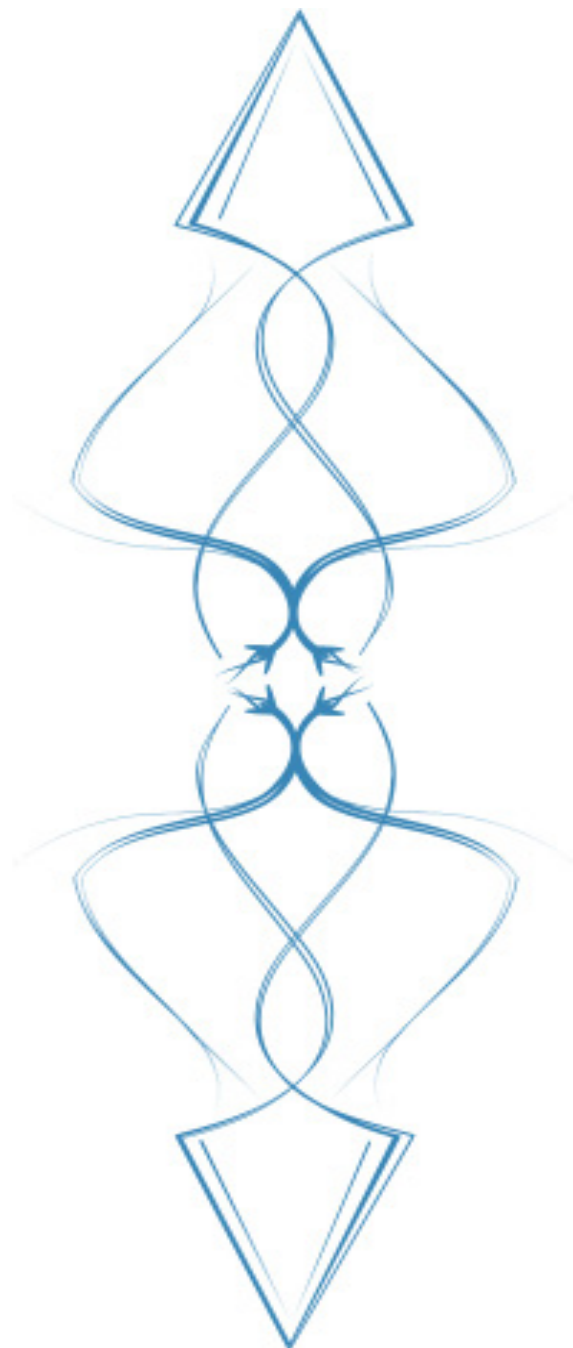
Mierne odlišného charakteru je článok Nikoly Vályiovej (Štátny archív v Košiciach) *Emil Petách, zaslúžilý pracovník kultúry. Osobný fond numizmatika, múzejníka, historika*. Tento osobný fond nie je uložený v múzeu, ale v štátnom archíve. Aj tento osobný fond je peknou ukážkou informačnej bohatosti osobných fondov a ich vzácnej schopnosti dopĺňať dokumenty fondov úradnej proveniencie a ozrejmovať v širších súvislostiach rôzne historické udalosti.

Posledný príspevok v sekcii Hlavná téma s názvom *Osobný fond lesníka Jozefa Urgelu v Lesníckom a drevárskom múzeu vo Zvolene* pripravila Tatiana Figurová (Lesnícke a drevárske múzeum vo Zvolene). Lesnícke a drevárske múzeum je druhým z predstavených múzeí, ktoré nemá zriadený archív. Osobný fond Jozefa Urgelu bol tak usporiadaný dokumentátorkou múzea s rešpektovaním systému, aký vytvoril sám pôvodca, ktorý patrí k panteónu historikov lesníctva na území Slovenska.

Archivárska téma osobné fondy zasadená do prostredia múzeí a galérií prezentovaná na stránkach odborného periodika určeného predovšetkým pracovníkom múzeí a galérií a autorsky pripravená archivármi aj múzejníkmi priniesla zaujímavý pohľad na „stret záujmov“ inštitúcií so zhodným zameraním na ochranu kultúrneho dedičstva, ale

s rozdielnymi metódami a cieľmi. Takto identifikované a pomenované zistené rozdiely v prístupe k osobným fondom mimo archívov a problémy z nich vzniknuté otvárajú dvere k okrúhlym medzi-odborovým stolom, pri ktorých by bolo možné určiť si vzájomné hranice a kompetencie pri ochrane kultúrneho dedičstva na jednej strane, na druhej strane však posilniť to, čo máme vo vzťahu nás archivárov k múzeám, galériám, knižniciam, ale aj iným typom aktivít venujúcim sa dokumentácii histórie spoločne.

Jana Gubášová Baherníková
Archív SAV

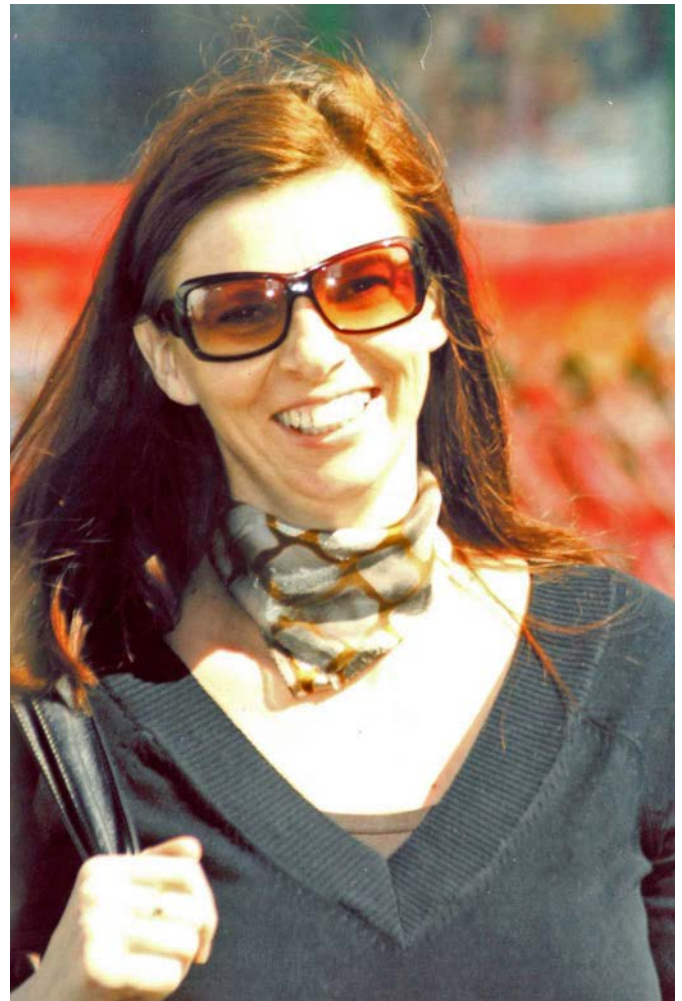

SPOMÍNAME

NAVŹDY ODIŠLA JANKA PRÍBULOVÁ

Streda 13. októbra 2021 sa u nás v modranskom archíve začala ako každý iný pracovný deň. Naša kolegyňa Janka dorazila ako obyčajne na bicykli. Po spoločných raňajkách vstala od stola a prešla k drezu, aby umyla použitý riad. Voda tiekla akosi dlhšie vzhľadom na množstvo riadu, ale nevenovali sme tomu pozornosť. Zrazu si Janka čupla a začala chrapľavo a zhlboka dýchať. Kolegyňa Zuzka sa snažila s ňou komunikovať, pýtala sa, čo sa deje, ale už sme nedostali žiadnu odpoveď. Schmatla som telefón a vytočila záchranku. Do jej príchodu sme so Zuzkou a Andrejkou telefonicky dostávali pokyny na oživovanie. Janka ležala na zemi a mala modrú tvár. Chvilkami sme mali pocit, že ešte dýcha, ale v skutočnosti sme jej iba vytláčali vzduch z pľúc. Ani privolaný záchranný tím Janku nedokázal priviesť k životu. Lekárka konštatovala smrť na pľúcnu embóliu. Túto príčinu smrti o niekoľko hodín neskôr potvrdil aj súdny lekár, ktorý nám vysvetlil, že embólia je dôsledkom trombózy. V snahe pochopiť, čo sa vlastne stalo, sme na internete zisťovali príznaky a rizikové faktory trombózy. Späťne sme si uvedomili, že mnohé z nich Janka mala. Nikto z jej okolia ani ona sama netušila, v akom vážnom zdravotnom stave sa dlhodobo nachádzala. Pritom stačilo málo, cieвне vyšetrenie, užívanie liekov proti zrážanlivosti krvi a mohla byť ešte s nami. Toto poznanie náš žiaľ prehĺbilo. Bola to zbytočná smrť.

Na tomto mieste vynechám biografické údaje o Janke, ktoré som napísala do nekrológu pre Slovenskú archivistiku. Chcem čitateľom Fóra archivárov priblížiť Janku ako kolegyňu a človeka. Pre tých, ktorí ju nepoznali, spomeniem, že vo februári tohto roka dovŕšila 48 rokov a v našom archíve pracovala od augusta 2004. Jej hlavnou pracovnou náplňou bola bádateľská a správna agenda. Práca ju bavila, dá sa povedať, že sa v nej našla, hoci neraz utrúsila, že ju bádatelia vyčerpávajú. Bolo to však hlavne preto, že išla nad rámec povinností. Mala veľkú snahu predložiť bádateľom čo najviac dokumentov k študovanej téme, nevynímajúc nespracované a menej využívané fondy. Získala tým veľký prehľad, v akých fondoch možno nájsť aké druhy informácií a stala sa pre bádateľov fundovanou odborníčkou. Pri predkladaní dokumentov na štúdium narazila na témy, ktoré ju zaujali a ku ktorým

*Janka Príbulová na pezinskom vinobraní v roku 2009.
Zdroj: Štátny archív v Bratislave,
pracovisko Archív Modra.*

zistila nové fakty. Dobré sa orientovala v dejinách Modry, najmä v novoveku. Počas štúdia archivníctva na Univerzite Komenského v Bratislave si v letnom semestri akademického roka 2009/2010 vybrala za tému seminárnej práce personálne obsadenie modranského magistrátu v roku 1800. Pár mesiacov pred smrťou objavila vo fonde Magistrát mesta Modra prakticky neznáme informácie o štvrtej mestskej bráne medzi cintorínom a prvým domom za rybníkom. Hoci som ju povzbudzovala, aby niečo zo svojich zistení publikovala a ponúkla som jej pomoc s finálnou úpravou textu, nikdy nenašla dost' motivácie skoncipovať populárno-historický článok či odborný text. Mala zábrany písať, lebo si myslela, že jej to nejde.

S Jankou sme po mnohé roky zdieľali svoj každodenný život. Bola praktizujúca katolíčka, úprimne veriaca a hlboko optimistický človek. Trpezlivo znášala bežné aj náročnejšie ťažkosti rodinného a pracovného života. V situáciách, v ktorých by sa niekto iný rozčúlil, ona si zachovala miernosť a prejavila

Spoločné selfe pri Kostole Nanebovzatia Panny Márie počas archívnych dní v Spišskej Novej Vsi v roku 2018. Zdroj: Štátny archív v Bratislave, pracovisko Archív Modra.

pochopenie. Bola to partáčka do každej zábavy, rada sa smiala a tancovala. V pamäti mi utkveli najmä veľmi pekné chvíle prežité na archívnych dňoch v Prešove v roku 2014, hoci spoločných podujatí tohto druhu sme zažili viac. Bola členkou odborovej organizácie. Neangažovala sa veľa. Stredobodom jej života bola práca a rodina, popri ktorej neostávalo času na nič iné. S manželom a deťmi bývala v Modre, ale vyrastala v Pezinku. Bola veľmi rodinne založená, oddaná manželka a starostlivá matka svojich troch detí. V apríli tohto roku uplynulo 27 rokov od jej sobáša. Pamätám si jednu debatu v kolektíve krátko potom, ako som nastúpila do modranského archívu. Preberal sa môj starodievocký stav, hodnotili sa klady a zápory manželstva a vydaté kolegyně sa k tomu vyjadrovali. Janka vyhlásila, že aj po 12-tich sa v manželstve stále cíti super. Vnímali sme ju ako chodiacu reklamu na manželstvo a materstvo. Sama pochádzala z piatich detí a jej manžel zo štyroch. Mala veľa synovcov, neterí a krstniatok a v ich rozvetvenej rodine sa stále oslavovali narodeniny, meniny či prvé sväté prijímania. Som rada, že posledné leto pred smrťou jej bolo dopriate prežiť príjemnú spoločnú dovolenku v južných Čechách so širšou rodinou.

Okrem záujmu o regionálnu históriu sa veľmi dobre vyzнала v československej kinematografii, až sme sa v kolektíve čudovali, kedy si stihla všetky tie filmy pozrieť. Pri glosovaní rôznych zážitkov a postrehov v našich rodinách a blízkom okolí sme sa zabávali na hláškach našich obľúbených filmových hrdinov, napríklad z filmov *Pelíšky*, *Černí baroni* či *S tebou mne baví svet*. Už si spolu nezažartujeme. Ja osobne som stratila významného člena konzervatívnej frakcie nášho kolektívu. Pri debatách

o aktuálnom politickom a spoločenskom dianí sme s Jankou vždy zastávali kresťanské názory. Rada spievala a istý čas účinkovala v modranskom farskom katolíckom spevokole. Hudobný sluch zdedila po otcovi, ktorý hral v pezinskej dychovej kapele. Neraz si aj v práci zanôtila a vytvárala dobrú náladu. K dobrej atmosfére na pracovisku patrili aj Jankine koláče a zákusky, ktoré nosievala po víkendoch. Jej acidkový s čokoládovou polevou mi chutil najviac. Ochotne prispievala dezertmi aj na vianočné večierky, ktoré sme si organizovali v kolektíve.

Sled radostných aj vážnych udalostí jej života pretrhla náhla smrť na vrchole síl. Smrť vo veku, v ktorom sa predsa neumiera. Stratili sme kolegyniu, ktorú nám nikto nedokáže nahradiť. Je ťažké prijať myšlienku, že už nikdy nepríde do práce. Koleso dejín sa nezastavilo a život astronomicky presným tempom pokračuje ďalej, ale Janka už nekráča s nami. Je na lepšom mieste slobodná od všetkého, čo sa z pohľadu večnosti javí banálne. Všetci, ktorí sme Janku mali radi, sme sa s ňou rozlúčili v pondelok 18. októbra popoludní na modranskom cintoríne. Jej telo odpočíva pár stoviek metrov od budovy nášho archívu.

Janka, cítim hlboký smútok a neprejde deň, aby som na teba nemyslela. Zároveň však ostávam v pevnej nádeji na naše opätovné stretnutie, keď príde ten správny čas. Nech sa Tvoja duša teší v prítomnosti Toho, v ktorého si počas svojho pozemského života verila. Requiescat in pace!

*Mária Feješová
Štátny archív v Bratislave,
pracovisko Archív Modra*

SPOMIENKA NA ONDREJA PETERGÁČA

(*1937 – †2021)

Dňa 18. októbra 2021 odišiel spomedzi nás kolega, kamarát, brat, manžel, otec, starý otec Ondrej Petergáč.

Narodil sa 24. júna 1937 v obci Henckovce, kde prežil svoje detstvo s rodičmi a bratmi. Maturoval na gymnáziu v Rožňave. Po skončení štúdia sa zamestnal na Okresnom národnom výbore v Rožňave. Od roku 1959 do roku 1963 vykonával funkciu vedúceho „PAM“-u na odbore školstva a kultúry, neskôr vykonával funkciu inšpektora na odbore školstva a kultúry Okresného národného výboru v Rožňave. Dňa 31. augusta 1966 bol z funkcie inšpektora pre kultúru preložený za pracovníka Okresného archívu v Betliari do funkcie pomocný archivár. V máji 1972 po odchode riaditeľa archívu Jozefa Špildu do dôchodku bol poverený vedením Okresného archívu so sídlom v Brzotíne. Funkciu riaditeľa vykonával až do odchodu do starobného dôchodku v roku 1997.

Jeho zásluhou bol v roku 1989 zrekonštruovaný kaštieľ barónky Thánovej v Brzotíne, kde sídlil okresný archív, boli sprístupnené historické archívne fondy a vyhotovené mnohé archívne pomôcky. V roku 1993 sa mu podarilo pre účely archívu získať ďalšiu budovu, a to františkánsky kláštor na Námestí baníkov v Rožňave. Rekonštrukciu budovy a vytvorenie vyhovujúcich podmienok pre archív sa mu však nepodarilo zrealizovať.

Venoval sa sprístupňovaniu archívnych dokumentov formou tematických katalógov. Svoje príspevky publikoval v regionálnej tlači. Prispieval do časopisov vydávaných v rámci Gemerskej vlastivednej spoločnosti a zborníkov, ktoré v okrese vychádzali. Snažil sa spolupracovať s organizáciami v rámci okresu ako okresná knižnica, múzeum, pamiatkový úrad na zachovaní historického materiálu z regiónu.

Mal rád spoločnosť ľudí, rád sa smial a užíval si život. Bol dobrým kamarátom, kolegom. Čas na dôchodku trávil v prírode, malej záhradke pri dome. Od roku 2010 ho trápili zdravotné problémy, s ktorými sa snažil popasovať. V roku 2016 ovdovel, čo mu zdravie ešte viac podlomilo. K jeho životnému jubileu 80. narodenín v roku 2017 mu vtedajší riaditeľ archívu Janko Lipták zložil básen a bývalí kolegovia pripravili prekvapenie v podobe milého posedenia s priateľmi v archíve.

V pamäti nám ostáva natrvalo vpísaná jeho usmievavá tvár, brčkové vlasy i svojrázny humor.

Čeť jeho pamiatke!

Eva Kerekešová

Štátny archív v Košiciach, pracovisko Archív Rožňava

ZA MGR. MELÁNIU KADLEČÍKOVU

Dňa 26. októbra 2021 sme sa na Dobrej Vode pri Trnave rozlúčili s našou bývalou kolegyňou Melániou Kadlečíkovou, rodenou Svatíkovou.

Narodila sa 6. decembra 1944 na Dobrej Vode. Po ukončení Gymnázia v Trnave pokračovala v štúdiu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, odbor archívniectvo. Do archívu v Nových Zámkoch nastúpila v roku 1977 ako prvá vysokoškolsky vzdelaná archivárka. Pracovala v ňom do roku 1988, neskôr odišla pracovať do Štátneho archívu v Nitre. Na jeseň v roku 1996 sa vrátila do archívu v Nových Zámkoch, kde v rokoch 1996 a 1997 bola riaditeľkou. V novozámockom archíve pracovala do roku 2001, keď odišla do dôchodku. Bola členkou Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV a Spoločnosti slovenských archivárov. Zaujímal sa o históriu novozámockého regiónu, podieľala sa na vypracovaní monografií viacerých obcí, taktiež napísala množstvo článkov k dejinám školstva, vydala publikáciu o nemocnici v Nových Zámkoch. Aj na sklonku života bola stále činná a zaujímal sa o dianie v archíve.

Náhle nás opustila dňa 20. októbra 2021 v Nových Zámkoch. Odišla, ale v našich spomienkach zostane navždy.

Eva Gábrišová

Štátny archív v Nitre, pracovisko Archív Nové Zámky

SPOMIENKA NA ARCHIVÁRA, PEDAGÓGA A HISTORIKA JOZEFA GINDLA

(26. 1. 1917 – 30. 10. 1991)

V októbri roku 2021 uplynulo 30 rokov od smrti slovenského archivára, historika, vedeckého pracovníka, pedagóga, múzejníka Jozefa Gindla, CSc., ktorý sa zaoberal dejinami baníctva, banských miest, banského školstva, mincovníctva na Slovensku a v bývalom Rakúsko-Uhorsku.

Jozef Gindl zasvätil celý svoj život bansko-historickému výskumu. Ťažiskom jeho práce bolo objasňovanie jednotlivých úsekov banskej činnosti v rôznych baníckych oblastiach Slovenska. Mimoriadnu pozornosť pritom venoval historickému spracovaniu baníckej minulosti mesta Banská Štiavnica.

Narodil sa 26. januára 1917 v Banskej Štiavnici ako syn banského podúradníka. Jozef Gindl študoval na reálnom gymnáziu Andreja Kmeťa v Banskej Štiavnici. Maturitnú skúšku úspešne zložil v júni 1937, potom pokračoval v štúdiu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, kde študoval dejepis a francúzštinu. Štúdium ukončil štátnymi záverečnými skúškami a 6. júla 1945 získal vysvedčenie o učiteľskej spôsobilosti pre strednú školu. V septembri 1948 získal učiteľskú definitívu. Vyberáme úryvky z jeho spomienok, ktoré spísal v roku 1991: „*Spodila ma po trinástich rokoch šťastného manželstva 26. januára 1917 moja vtedy 42 ročná vrelo milovaná matka Katarína a k môjmu otcovstvu sa hrdo hlásil vtedy 47 ročný otec Jozef. Prišiel som na svet večer o pol ôsmej s veľkým krikom. Nevieť či preto, že sa mi nepáčila doba, v ktorej som uvidel svetlo sveta / bola vojna /, či to jednoduché prostredie,*

v ktorom som sa zrazu našiel. Rodičia mi zomreli, keď som mal 20 – 22 rokov. Druhý domov som našiel v rodine svojho bratranca Štefan Krista, daňového podúradníka. Po ukončení stredoškolských štúdií som študoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Vzhľadom na neutešené existenčné pomery, ešte pred obdržaním absolútoría som išiel učiť na Štátne gymnázium v Trnave.¹

Večerným dialkovým štúdiom na Priemyselnej škole baníckej v Banskej Štiavnici v rokoch 1960 – 1965 si doplnil znalosti z baníctva a hutníctva. V máji 1968 obhájil v Historickom ústave SAV prácu s názvom *Vývoj haviarskych prác v oblasti banskoštiavnického baníctva*, za ktorú získal vedeckú hodnosť kandidáta historických vied.

Počas štúdia pracoval na Štátnom gymnázium v Trnave (1941) a ako archivár a správca mestského múzea v Banskej Štiavnici (1941 – 1942). V nasledujúcom období absolvoval vojenskú prezenčnú službu a neskôr sa zúčastnil SNP. Svoje zážitky z tohto obdobia krátko popisuje aj vo svojich vyššie citovaných spomienkach. Po skončení druhej svetovej vojny ho Slovenská národná rada vymenovala za člena Ústavu Slovenského národného povstania a prezident ČSSR mu dňa 29. augusta 1964 udelil pamätnú medailu SNP.²

Vďaka kontaktom sa mu vo vojnovom období podarilo zachrániť pred odvečením do Nemecka vzácne archívne a múzejné predmety.³ Po oslobodení sa stal kultúrnym referentom MsNV v Banskej Štiavnici, a zároveň pôsobil aj ako pedagóg na banskoštiavnickom gymnázium (1945 – 1948).

Od 1. mája 1948 do roku 1949 bol zamestnancom Povereníctva školstva a kultúry v Bratislave. Po krátkom pôsobení na banskoštiavnickom gymnázium (1949 – 1950) bol v apríli 1950 poverený zriadiť Ústredný bankský archív pre Slovensko v Banskej Štiavnici, v ktorom obsadil funkciu riaditeľa. Archív spravoval až do jeho reorganizácie v roku 1958. V tomto roku sa z ústredného bankského archívu odčlenilo Banské múzeum Dionýza Štúra, ktoré bolo jeho súčasťou od roku 1952. Jozef Gindl sa stal jeho vedúcim a v tejto funkcii pracoval do roku 1959. „Na čele tejto inštitúcie som bol od 1. júla 1958 a od tohto dátumu do 1. mája 1961 som bol zároveň vedúcim Banského múzea v Banskej Štiavnici, ktoré k uvedenému archívu organizačne patrilo od roku 1952. V oboch uvedených inštitúciách som mal

možnosť podrobne sa zoznámiť s problémami bansko-historického výskumu, ktorého som sa aktívne zúčastňoval. Keď sa mi po personálnej stránke nepodarilo zabezpečiť rozvoj tejto historickej skupiny, ba musel som so svojim zamestnávateľom zápasiť o holú existenciu Banského múzea, ktorého zbierky mali byť rozdelené medzi Technickým múzeom v Košiciach a Geologickým ústavom v Bratislave. Dejinám banského priemyslu na Slovensku sa venujem od roku 1955. V posledných mesiacoch činnosti v Banskom múzeu som mimoriadnymi formami štúdia začal študovať na Priemyselnej škole baníckej v Banskej Štiavnici v odbore Ťažba rudných ložísk. Toto štúdium som úspešne dokončil maturitnou skúškou v roku 1965. Takto som si vytvoril podmienky, aby som s odbornými vedomosťami pristupoval k riešeniu bansko-historických výskumov. Svoju pozornosť zameriavam najmä na dejiny slovenského baníctva za feudalizmu a bansko-hutnícku výrobu stredoslovenského baníctva.⁴

Roky 1961 – 1971 boli rokmi jeho pedagogického pôsobenia na Odbornom učilišti Priemstavu v Banskej Štiavnici (1961 – 1962), na Pedagogickom inštitúte v Martine (1962 – 1965) a na Pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici (1965 – 1971). Študentom prednášal základy historiografie a dejiny výroby a technických vynálezov. V roku 1967 mu bolo zverené organizačné a metodologické vedenie kolektívnej práce katedry na monografii mesta Banská Bystrica a v roku 1969 bol poverený vedením Ústavu pre regionálny výskum.

V roku 1971 sa vrátil do Štátneho ústredného bankského archívu v Banskej Štiavnici a až do roku 1979 bol jeho riaditeľom. Snažil sa dobudovať archív, pre zamestnancov organizoval odborné a jazykové školenia, dôraz kládol na skvalitnenie predarchívnej starostlivosti a iné. Od roku 1975 do roku 1978 pod jeho vedením archív vydával interný časopis *Spravodaj Ústredného bankského archívu*. Do dôchodku odišiel v roku 1979, ale v archíve s prestávkami pracoval ešte aj v nasledujúcom období, a to až do roku 1988.

Jozef Gindl bol autorom, prípadne spoluautorom niekoľkých monografií, odborných historických štúdií, článkov, recenzií, príspevkov. Venované boli najmä histórii baníctva, bankského školstva, mincovníctvu, priekopníkom vedy a techniky na Slovensku. Pracoval na topografii bankského podnikania v oblasti Štiavnických vrchov, spolupracoval

¹ MV SR, Slovenský národný archív, špecializované pracovisko Slovenský bankský archív v Banskej Štiavnici (ďalej len SNA-SBA), fond (ďalej len f.) Osobný fond Jozefa Gindla (ďalej len JG), inv. č. 2.

² SNA-SB, f. JG, inv. č. 2.

³ SNA-SB, f. JG, inv. č. 2.

⁴ SNA-SB, f. JG, inv. č. 2.

na príprave nemecko-slovenského banícko-hutníckeho slovníka a ďalších.

Značná časť jeho bansko-historickej a bibliografickej tvorby zostala len vo forme rukopisnej pozostalosti, pričom veľká časť z nej sa zachovala len v neúplnom rukopise, opise alebo koncepte. V mnohých prípadoch sa zachoval len bohatý poznámkový materiál k určitej téme.

Jeho písomná pozostalosť je uložená v Slovenskom banskom archíve v Banskej Štiavnici. V roku 1993 Štátny ústredný banský archív odkúpil osobný fond Jozefa Gindla od jeho synovca a v roku 1996 tento fond spracovala Lenka Síkorová. Tvoria ho dokumenty v počte 503 inventárnych čísel. Obsahuje písomnosti týkajúce sa osoby pôvodcu fondu, korešpondenciu, dokumenty k publikačnej, vedeckej a bádateľskej činnosti pôvodcu, separáty a opisy prác iných autorov, mapy, grafy, plány a dokumentačný materiál. Do archívneho fondu bolo začlenených aj 371 kníh z pozostalosti J. Gindla. Nachádzajú sa tu aj dokumenty poukazujúce na jeho mnohoraké civilné záľuby a verejnú angažovanosť. Patrili k nim hudba, filatelia, numizmatika, turistika, šach a iné.

Jozef Gindl sa aktívne zúčastňoval na rôznych sympóziách, konferenciách a seminároch zameralých najmä na problematiku histórie baníctva. Za svoju pracovnú a verejno-spoločenskú činnosť bol viackrát ocenený, medzi najvýznamnejšie ocenenia patrí Križkova medaila, ktorú získal v roku 1980.

Bol členom viacerých vedeckých spoločností, rád a komisií, uvádzame len niektoré: Slovenská historická spoločnosť, Slovenská numizmatická spoločnosť, Slovenská filatelistická spoločnosť, Slovenská vedecko-technická spoločnosť, Štátna archívna komisia a iné.⁵

Dňa 30. októbra 1991 po dlhej a ťažkej chorobe zomrel. Pochovaný je na evanjelickom cintoríne v Banskej Štiavnici. Dňa 30. októbra 2001 bola vo vestibule Štátneho ústredného banského archívu v Banskej Štiavnici odhalená jeho pamätná tabuľa.

Stručný výber z publikačnej činnosti:

GINDL, Jozef – VOZÁR, Jozef. *Banská Štiavnica a okolie : Sprievodca po stavebných, umeleckých a technických pamiatkach*. Banská Bystrica: Stredoslovenské vydavateľstvo, 1962, 250 s.

GINDL, Jozef et al. *Banská Štiavnica a Štiavnické pohorie*. 1. vyd. Martin: Severoslovenské tlačiarne, 1954, 90 s.

GINDL, Jozef et al. *Cesty za poznaním minulosti*. Banská Bystrica: Stredoslovenské vydavateľstvo, 1970, 370 s.

GINDL, Jozef – TOMEČEK, Otto. Amalgamácia drahých kovov a amalgamačné pokusy Ignáca Borna. In *Dějiny věd a techniky*, 1987, roč. 20, č. 2, s. 65-82.

GINDL, Jozef. Z minulosti banskoštiavnickej kameňotlače. In *Zborník pre problémy a dejiny knižnej kultúry na Slovensku*. Martin: Matica slovenská, 1993, s. 82-91.

GINDL, Jozef. Z dejín horizontálnej dopravy v oblasti Štiavnického pohoria. In *Z dejín vied a techniky na Slovensku 7*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1974, s. 273-296.

GINDL, Jozef. Úvod do toponymie chránenej krajinskej oblasti Štiavnické vrchy. In *Zborník Slovenského banského múzea 19*. Banská Štiavnica: Slovenské banské múzeum, 2002, s. 85-104. ISBN 80-88924-32-4.

GINDL, Jozef. Zo starších dejín železiarstva na strednom Slovensku. In *Historický zborník kraja*, 1967, Vol. 3, s. 74-88.

GINDL, Jozef. Niekoľko črt z života kremnického podkomorného grófa Wolfganga Rolla. In *Zborník Slovenského banského múzea*, 1969, Vol. 5, s. 221-231.

GINDL, Jozef. Drevené výplatné znaky zo Spiša. In *Zborník Slovenského banského múzea*. Bratislava: Svépomoc, 1970, Vol. 6, s. 177-182.

Použitá literatúra a pramene:

LICHNER, Marian et al. *Osobnosti Banskej Štiavnice*. 1. vyd. Banská Bystrica: Štúdio Harmony s. r. o., 2006, s. 179-180. ISBN 80-89151-12-4.

SNOPKOVÁ, Blanka. Jozef Gindl, CSc. (1917 – 1991) – personálna bibliografia. In *Acta historica Neosoliensia 10*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela Banská Bystrica, Fakulta humanitných vied, Katedra histórie, 2007, s. 9-57. ISSN 1336-9148.

Slovenský národný archív, špecializované pracovisko Slovenský banský archív v Banskej Štiavnici, osobný fond Jozefa Gindla, šk. č. 1. inv. č. 2.

Elena Hegyi

Slovenský národný archív,

špecializované pracovisko Slovenský banský archív

v Banskej Štiavnici

⁵ SNOPKOVÁ, Blanka. Jozef Gindl, CSc. (1917 – 1991) – personálna bibliografia. In *Acta historica Neosoliensia 10*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela Banská Bystrica, Fakulta humanitných vied, Katedra histórie, 2007, s. 9-57. ISSN 1336-9148.

RÔZNE

ČO NÁM KORONA DALA A ČO NÁM VZALA

Celosvetová pandémia spôsobená vírusom SARS-CoV-2 zmenila naše životy. Pred vyše rokom sme netušili, že nasledujúce mesiace budeme žiť s mnohými obmedzeniami, ktoré nás mali ochrániť pred nákazou. Nariadili sa opatrenia pri ohrození verejného zdravia vedúce k povinnosti prekrytia horných dýchacích ciest, pravidelne sme navštevovali mobilné odberné miesta na vykonanie antigénového testu na ochorenie COVID-19, preukazovali sa negatívnym výsledkom RT-PCR testu alebo antigénového testu certifikovaného na území Európskej únie na ochorenie COVID-19. Zastavil sa nekonečný zhon bežných dní, život sa nám odrazu spomalil. Neboli sme na to pripravení.

Vysoký výskyt ochorenia a neustály nárast počtu infikovaných v druhej vlne pandémie zasiahol nielen naše osobné životy, súkromie, ale aj štát ako taký, a samozrejme i naše zamestnania, archívne pracoviská. Museli sme pracovať v obmedzenom režime, napokon archívy na istý nevyhnutný čas aj zatvoriť pre verejnosť. V nadväznosti na nepriaznivý vývoj epidemiologickej situácie na Slovensku a pre zabezpečenie jednotného postupu štátnych archívov a ich pracovísk pri zabezpečovaní odborných archívnych činností sme sa museli riadiť opatreniami, na základe ktorých sa zmenili aj podmienky prezenčného štúdia archívnych dokumentov v bádateľni. Bádateľ sa musel vopred objednať na konkrétny termín, pobyt v bádateľni archívu bol možný len s negatívnym testom a s použitím respirátora s klasifikáciou najmenej FFP2 bez výdychového ventilu, v bádateľni sa musel používať germicídny žiarič, dodržiavať prísne hygienické opatrenia na zabránenie šírenia ochorenia a podobne. Žiadosti od občanov sa prijímali osobne, v elektronickej alebo písomnej forme prostredníctvom poštových služieb, informácie sa poskytovali podobne, na istý nevyhnutný čas sa zrušilo vykonávanie kontrol v rámci štátnych odborných dozorov.

Zatvorené archívy nás naučili na druhej strane pokore pred samým sebou. Prácou v pohodlí

domova formou home office sme s pracovným nasadením každého z nás získali viac času na odbornú prácu, nové projekty, písanie monografií, štúdií, odborných článkov, vyskúšali sme školenia online atď. V osobnom živote sme mali viac chvíľ strávených s rodinou doma, na denných prechádzkach v prírode. Bol to vzácny čas, čas na veci, ktorý nás naučil spolupatričnosti, dal priestor na seberealizáciu.

Kristína Becaniová

*Štátny archív v Banskej Bystrici,
pracovisko Archív Lučenec*

KORONABÁDA-NIE?

Pandémia a hľadanie strateného času (v horších prípadoch, žiaľ, zdravia či práce) sa turbulentnou rýchlosťou a s narastajúcou frekvenciou stali námetom poviedok, minisérií, fotosérií, výtvarných diel, dokumentárnych filmov, reportáží a jeden by ani nespočítal čoho všetkého ďalšieho. Ak už ženská hrdinka pandémie či jej mužský náprotivok covid nehrali hlavnú úlohu, tak mnohým z nás veľkoryso „poskytli“ priestor na seberealizáciu. Tak som si povedala, že keď môžu o živote v korone písať umelci, prečo by sa nemohli pridať aj historici.

Už akosi pridlho, no de facto stále, súčasná situácia zasiahla profesijné i súkromné životy každého jedného z nás. Ba dokonca rozvírila, z pohľadu outsiderov, aj pokojné vody historikov. Spoiler: Komu by v leto počte pred kr. (= korunou) napadlo, že dopyt po miestach v bádateľniach archívov na Slovensku mnohonásobne prevýši ponuku a stanú sa z nich takmer nedobytné bunkre ako kedysi Ústredný hospodársky úrad pre iniciatívnych arizátorov bez patričných politických či osobných konexií?

Neskutočne ma lákalo nazvať tento krátky text „Môj výskumný rok s covidom“, nech už samotný titulok v sebe nesie dostatočnú dávku pátosu a denníkovo-bilancujúcej nostalgie. Napokon som si však uvedomila, že 365 dní ubehlo ako lúsknutím prsta a moje grafomanstvo rozhodne nedosahuje vieweghovskú rýchlosť. V mojom prípade už teda nestíham reflektovať zrušený rok 2020, ale

rovno viac-menej-viac dva. Nanešťastie môj rok zamýšľaný a už takmer zabudnutý text je stále aktuálny a možnosti archívneho výskumu naďalej striktne limitované.

Historici zablúdivší do archívov len sezónne majú v rukách nepriestrelný tromf a ideálnu možnosť nahlas sa rozčuľovať a frflať, ako mali naplánované systematické pestovanie svojho Sitzfleischu akurát od marca 2020, veď kto to mohol tušiť. Čo však s tými, ktorým súčasný stav nespôsobil len škrt cez aktuálny grantový rozpočet, ale dlhodobo narušil aj pracovné rituály? Tí boli nútení osvojiť si schopnosti, ktoré predtým nevyhnutne nepotrebovali. Plánovanie a logistika archívneho výskumu by po korone mohli (mali?) byť povýšené do rádu PVH a tvoriť súčasť kurikula. Detailisti a perfekcionisti na Žilinskej univerzite by tento dopyt mohli dotiahnuť do premysleného dvojodborového magisterského štúdia história – logistika. Napokon, takéto kombo by bolo rovnako nápomocné aj budúcim učiteľom.

Bitka o pár miest v archívoch, aspoň podľa mne dostupných informácií, ešte nepreerástla do násilia pred univerzitami či vedeckými inštitúciami. Dobrou správou je, že záujem o bádanie v sne (SNA + e) dlhodobo prekračuje počet 5 osôb na deň. Nemám dostatočne bujnú fantáziu na to, aby som si naivne predstavovala, že raz po neobmedzenom otvorení brán sa toto číslo zväčší o 1000 %, a tak sa radšej uchlácholím s aktuálne konštantnou sto-percentnou úspešnosťou. Dnes paradoxne historik miestami čaká na stoličku v bádateľni skoro tak dlho, ako kedysi na vianočné pomaranče od Fidela. Veru, doba ma vycvičila a už len s úsmevom spomínam na časy, keď som mohla napochodovať do archívu kedykoľvek a dopredu som si musela objednať len dokumenty. Dnes otváram šampanské zakaždým, keď sa mi podarí vojsť do „svätyne svätých“ aspoň v dvojtyždňovom intervale.

Našincovi väčšinou neostáva iné, než hľadať rozmanité stratégie prežitia, lebo aj napriek svetovej pandémie sa grantové úlohy jednoducho plniť musia. Ani s mimoriadnou dávkou invencie a flexibility lustrovanie možných aj nemožných digitálnych archívov po celom svete nevystačí, hoci nepochybne obohatí heuristické obzory. Za ostatný rok a pol (vrátane takmer polročného archívneho lockdownu) som si v zásade osvojila a natrénovala dva efektívne postupy.

Scenár A: Naplánovať si týždenný výskum v meste (aby sme ostali nohami na rodnej hrude,

predstavujte si našu hlavnú dedinu), kde je možné realizovať tzv. archívny patchwork a šikovne pospájať návštevu rôznych archívov. Občas takáto spanilá jazda prebieha aj dvojfázovo, keďže niektoré archívy majú limitovaný čas vstupu. Ideálne je počkať si na termín u toho najvyťaženejšieho, ostatné si zoradiť podľa veľkosti bádateľní v m², doplniť o archív otvorený v piatok, a zároveň nájsť priestor na expresný presun počas dopravnej špičky do univerzity, ktorá namiesto smerovania k nemeckému štandardu polnočných inštitúcií najnovšie vyháňa čitateľov ešte pred večerníčkom. Človek si zmailuje, potelefonuje, ale napokon naplánuje. A zároveň sa nenápadne krok po kroku rekvalifikuje na pozíciu osobného asistenta/ky.

Scenár B: Dlho dopredu (rozumej aspoň mesiac) sa snažiť rezervovať si miesto v regionálnom archíve na celý archívny týždeň (rozumej 4 dni). Nie vždy a nie všade je to možné, no za pokus v duchu efektívnosti výskumu to rozhodne stojí. Koncom minulého roka sa mi pár takýchto kúskov podarilo a aspoň na niekoľko dní som mohla v uliciach stretávať domácich fanúšikov Spartaku či 1. FC. Archívnej turistike v Prešove sa venujem pravidelne, no posledná expedícia sa v máločom podobala tým predchádzajúcim. Užívala som si luxus byť úplne sama v bádateľni, tým sa však všetky výhody vyčerpali. Kvôli korone som namiesto čítania knihy vo vlaku krútila volantom, hostovskú izbu u kamarátov vymenila za hotel, obľúbenú kávu som pila na terase v treskúcej zime. Obetovala som sa a so mnou aj moji vzácní. Aspoň na chvíľu.

Cestovanie autom však prinieslo aj zaujímavé momenty. Odchádzala som v čase, keď bolo treba na vstup do vtedy červeného prešovského okresu negatívny test a v Bratislave akurát fungovalo iba jedno odberné miesto (keďže inak sa oficiálne zelenela) pri zoológickej záhrade, pred ktorým čakali davy testovaniachtivých Bratislavčanov. Posledné, čo by som chcela, bolo chytiť covid v potenciálnom koronarade. Tak som nažhavila internety a začala skúmať možnosti cestou za Branisko. Voľba padla na Trenčín, hoci priznávam, že nie na prvú možnosť – vzhľadom na moju profiláciu výskumníčky holokaustu mi zastávka v škole na Osvienčimskej ulici prišla skrátka príliš. Namiesto toho som navštívila trenčianske letisko, ktoré som predtým poznala len ako epicentrum festivalového života na Slovensku. Bočná cesta k odberným búdkam a zdravotníci v ochranných plášťoch ma preniesli až kamsi do Tarkovského zóny. Patrične negatívna

PANYCHÍDA

som napokon zónu opustila a s pozitívnou myslou pokračovala na Šariš.

Je fascinujúce, ako sa mení uhol pohľadu v závislosti od toho, či je niekto chodcom alebo šoférom. Zvýšená pozornosť na autá okolo mňa ma priviedla k zisteniu, že minulý rok bola sezóna prešovských áut s poznávacou značkou PO xxx HG. Uvedomujem si jasnú pracovnú deformáciu aj usvedčenie z fachidiotizmu, ale vždy, keď popri mne prešlo masívne čierne SUV so značkou POHG, nemohla som si pomôcť a behali mi zimomriavky po chrbte.

Za ostatné obdobie sme mnohí boli nútení zdokonaľiť aj svoje zdravotnícke zručnosti. Takto pred rokom by mi ani nenapadlo, že zdolám odpor k samotestovaniu sa, až kým sa z neho nestal pravidelný rituál na začiatku každého pracovného týždňa sprevádzajúci čakanie na očkovanie. Vďaka sprísneným hygienickým pravidlám počas návštevy archívov som sa naučila, akú konfekčnú veľkosť chirurgických rukavíc nosím. Sediac v bádateľni s nasadeným rúškom a rukavicami som si aspoň na chvíľu vysnívala kariéru postavy začínajúceho Georga Clooneyho v seriáli Pohotovosť či nesmrteľného doktora Sovu. Vytriezvela som v momente, keď som si uvedomila, že v rukaviciach dokážem zaviazať dosky len s veľkými ťažkosťami. Sen sa rozplynul a ja som v duchu ďakovala zástupne za mojich potenciálnych pacientov, že nie som kardiochirurgičkou. Lebo po takto obratnom zákroku by sa aj rutinná operácia slepého čreva mohla zmeniť na čistú katastrofu...

Aby táto moja bilancia nevyznela len tragi(ko)mi)cky, udial sa v tomto období aj malý zázrak – národno-štátna sekcia začala pridávať archívne pomôcky na internet. Jeden sa len musí zahrať na detektíva Marlowa a objaviť ich na webových stránkach, ale to je už len symbolická daň za poskytnutý luxus. Nevieť sa dočkať, keď tam budú zavesené všetky (alebo aspoň sebecky všetky, ktoré sa zídu mne). Bolo by asi príliš zjednodušujúce vidieť tú skutočnosť ako priamy dôsledok korona krízy, ale výsledok teší, fulltextové vyhľadávanie a čítanie pomôcok pri dobrej káve je jednoducho radosť. V mene všetkých vďačných vám ďakujem a verím, že sa svet aj archívne univerzum ešte niekedy vrátia do normálu a budeme sa stretávať častejšie a hlavne spontánnejšie.

Michala Lónčíková

Ach človeče,
 bažiaci po poznaní minulosti,
 chcel si svet spasiť v mladosti.
 Nazrieť do slov stáročia písaných,
 kníh bežným smrteľníkom nevidených
 tešil si sa z duše úprimne,
 odovzdávajúc zistenie svoje naivne,
 že povzbudením národ bude jasať,
 keď doposiaľ nevedené budeš hlásať
 a ozve sa v ňom hlas vďačnosti,
 popri dnešnej ľudskej márnosti:
*„Vitaj duchu vedenia,
 z ktorého aj rozhodnutia
 naše dnešné pramenia!“*
 I zabil a znevážil moloch doby
 a uviedol poznanie do poroby,
 na poslednú denníka svojho stránku
 napísal útlu, krátku poznámku:
*„Statočná si duša archivárska,
 že poníženia znášaš trpezlivo!“*
 No človeku je strašne clivo,
 keď život na oltár vlasti,
 ku vedeniu tak nevďačnej,
 vložil slovo mysle priezračnej
 a musel dvere z donútenia zavrieť.
 Pri odchode nestihol ani slzu zazrieť,
 moloch doby dal sa do hlasného smiechu:
*„Ha, maloverní, už nieto miesta,
 zvaľme aj vedenia strechu,
 načo nám starina, zápach starej doby,
 svet už moderný dvíha prst,
 nebudeš človeče o minulosti hústť,
 zbaľ sa a na dejín smetisko
 uveleb sa na čisto,
 veď tma nám čoraz viac svedčí,
 o tom nemôže byť ani reči.“*
 I utiahol sa človek skromný
 do zabudnutia a svoje dojmy,
 ponechal len na stránkach žltých,
 no túžil, aby varovali tých,
 ktorí už nechceli vedieť viac,
 len koľko zlatiek pristane za mesiac
 a túžbou hnusného mamonu,
 zväbiť sa dali na cestu klamlivú.

Neznámy autor,
 začiatok 21. storočia

